

1^a 22 7

4

5040

R 339732

h1. 102782

6a. 1128006

**METHODVS
MEDENDI FRAN-
CISCI VALLESIJ COVAR-
rubiani, Philippi II. Hispania-
rum Regis Medici primi.**

708

21

Plieg.

*Val. Typ. Hæred. Benedicti Mac-
cè, iuxta Regale Collegium
Corporis Christi. 1695.*

*A costa de Claudio Macè, Mercader
de Libros.*

MADRID - 24 - de Julio
de - 1748 -

Sor de D^{no} Bernar
do ~~Alonso~~
Medicus Approbatus

Costo Real 5 cinco

= fr. 3 =

PETRVS ALFONSVS

*ab Arze Medicus, Le
tori Salutem.*

A B E S

Candi-

de Le-

ctor ce

leber-

rimi

medi-

ci Francisci Vallesij bre

viculam, sed doctrina, &

eruditione refertam me

dēdi methodum, in qua

tradenda elegantissima,

§. 2.

&

& plusquam dici potest
artificioſa etiam metho-
do eſt uſus. Inuenies au-
tem (modo eam attento
legas ac relegas animo)
ſub facili ac laconico ſty-
lo, quidquid longiſſima
Galenii methodus conti-
net, atque multa alia, ad
medicinam faciendam
omnino neceſſaria, quæ
& tempus, & huius viri
prudencia inſignis inue-
nere. Hæc verò occula-
tius introſpecta, ac repe-
tita decies dabit doctis
quod diſcant, quod exoſ-
culentur, quod admiren-
tur denique, & ſtupeant.

HANC

Hanc ergo singulas sententias expendens, diurna nocturnaue manuverfa, & præter alia poteris, nulla in re ab scopo aberrans, speciales quacunque methodos (quas vocant practicas) evolvere: ex quibus alias non leve periculum instat. Eademque Socratem, & aliam singulosque alios tuto, & cito curabis. Quod si exempla desideras habes libros omnes Hippocratis de morbis vulgaribus, etiam doctissimis huius viri commenta-

rijs illustratos. Nam
medica praxis methodo
& singulorum exemplis
traditur melius quam
(vt fit) per morborum
species. Adiecimus tui
gratia copiosum indi-
cem, & annotationes
marginales, vt tibi sic
non absconditus
thesaurus.

Vale.

LIBER hic in qua-
tuor divisus est.
Primus continet victum
ægotantium. Secundus,
rationem curandi per in-
dicationes simplices.
Tertius, per compositas,
& cum aliquid eorum
quæ indicare possunt
nos latet. Quartus, oc-
casiones curandi, &
abstinendi á cura-
tionibus.

Imprimatur:
Dr. Garzia de Azor,
V. G. & Guber,

Imprimatur:
Torres R. F. A.

METHODI
MEDENDI
FRANCISCI
VALLESIJ

COVARRUBIANI,

PHILIPPI II.

Medici Primi.

LIBER I.

Caput Primum.

Qvrandi Methodus seu ratio, generatim tradi potest, & speciatim. Sunt enim quædam præceptiones, quæ spectant ad morbi simpliciter, curationem: quædam quæ ad singulos; atque illæ

Singulorū curæ rationes sub cōmuni metho- do continētur

A qui

2 *Methodi medendi*

quidem communes sunt morbis omnibus: hæc suo quæque propria. Constat verò has non posse illis esse contrarias, sed aliquid præterea adijcere, communi methodo semper salva: quia illud ipsum quod adijcitur in ratione communi continetur. Nam & ipsæ morborum species, phrenitis, pleuritis, & podagra, differentias proprias adhibent ad morbi genus. Ipsa verò morbi ratio eadem est in omnibus. Velut igitur genus non nisi in speciebus existit: neque in ipsis speciebus quidquam est extra genus: ita neque communis methodus exerceri potest nisi in singulorum curationibus: neque in his est quod non contineatur in ipsa methodo: hæc verò in illis exercetur, & fidem habet.

Ratio medendi primum discenda universum.

Primum igitur expedit rationem medendi discere universim, idque maximi momenti in arte esse, putare, deinde ad singulorum descendere curationes: quod erit facillimum ei, qui quam nunc instituimus doctrinam rectè tenuerit. Ea incipit à cognitione finis, ut omnis alia ars

fa.

factiva, aut activa, atque adeo om-
 nis prudentia. Eius enim cognitio
 ducit ad inventionem mediorum.
 Nam cum finis cuiuscumque artis
 sit bonum aliquod, & eius cognitio
 sui contrarij præstet noticiam, velut
 rectum obliqui; & eius boni, quod
 in fine est, fruitio, eiusdem auctione,
 & contrarij demolitione compare-
 tur, ipsum bonum & malum, & ea
 quibus constat, aut fovetur utrumq;
 rectè perspecta, indicationem faciunt
 eorum, quæ nata sunt, illud servare,
 & hoc corrumpere: velut nunc, quia
 finis Medici sanitas est, huicque cō-
 trarium est morbus, perquirat ea
 quibus sanitas constat, & ea quæ
 morbum inferunt, ac conservant:
 hæcque illi per suas ipsorum notio-
 nes indicant; quibus agendis sani-
 tas servari, & morbus tolli possit.
 Ea igitur in quæ oculos mentis in-
 tendimus, scopos: ipsas verò insi-
 nuationes agendorū, indicationes:
 illa autem quæ agenda sunt, voca-
 mus auxilia, quod ægrotis auxiliari
 nata sunt, atque adeo, cum & ut
 oportet adhibita auxiliantur. En
 igitur via, cui incipimus insistere:

Omnis prudentia incipit à finis cognitione.

Finis artium semper est bonum aliquod.

Finis Medici sanitas.

Scopus quid, & indicatio. Auxilia quæ sint.

Qua causa seriota sit hæc method.

accessi verò ad scribendum hunc librum non quod sperem, eum cum Galeni methodo certare posse, sed ut suo quisque profit modo, & suo seruiat tempori. Nam cum quævis ætas novas afferat dubitationes, novis etiam ratiocinationibus opus habet: præterquã quod ille suo more dedit prolixiorem, ego meo contractiorem dabo. Neque sane in cuiusquam odium, aut aliquos refutandi cupiditate, (ut fortè non deerunt qui suspicentur,) sed bono animo, & in gratiam atque utilitatem omnium, eorum verò maximè, quos non obstrinxit vlla dogmatica protervia. Constat verò, me etiam id tacente, neminem posse ad hanc tractationem utiliter accedere, qui non antea noverit, quæ ad hominis naturam spectant: elementa, dico, & temperamenta, & partium structuram: virtutes quoque quibus corpora reguntur: succorum & spirituum vim. Quid etiam & quo duplex sit morbus, causa morbi, & symptomata, & quæ hæc circumstant. Sufficientem etiam notitiam habuerit materiæ medicinalis, longè verò

ma-

Ante tractationem methodi noscendas esse res naturales, & præternaturam.

maio rem facultatum illius. Ijs ergo quæ à me alibi, & à Galeno prius ac exactius, monstrata sunt, nunc petitis, compendiaria methodi medendi tractationem aggrediar. Qua qui instructus satis sit, rectè, ac citra erroris periculum, poterit per quas cumque practicas tractationes decurrere: ipseque quasi peritur construendi, ex quacumque silva materiam diligere, ac decidere.

Methodo in-structus non decipietur à communibus practicis.

Caput II.

OMnis curatio, & quidquid Medicus circa ægrotantem molitur, constat victu & auxilijs: voco enim nunc auxilia, quæcūque præter victum, ob morbos præsentis aut imminentes auxiliandi gratia adhibentur: victum verò moderationem earum rerum, quibus sani & ægrotique vtuntur. Auxilia verò partim consistunt in medicamentis, partim in chirurgia, seu manuum opera. Vnde fiunt tres partes practicæ, dietica, pharmaceutica, & chirurgica. Sanitatis tutela, quæ

Victu & auxilijs omnis curatio constat.

Auxilia quæ dicantur, & quid victus.

Tres partes practicae.

Sanitas sola dietica cõseruatur.

6 *Methodi medendi*

optima medicina pars est, solius est dieticae, siquid enim aliud nondum aegrotantibus consulitur, ad praecautio- nem spectat magis, quam san- nitatis custodiam. Praecautio vero medium quid est inter conservatio- nem & curationem, ac proinde cu- vtraque se inserit: nam & qui tue- tur sanitatem, & qui morbos curat, crebra utitur praecautio. Morbo- rum autem curatio de qua nunc agere incipimus, dictas omnes par- tes coniungit: quae non ita separatae sunt, ut non sit utendum omnibus ad eosdem morbos, sed singulis ad quosdam. Nam recta victus institu- tio ad morborum omnem est ne- cessaria, utcumque curetur: phar- maca & chirurgiam vix est vlla cu- ratio, quae non coniungat: nam & ulcera, quae maximè chirurgica sunt, ceratis & emplastris, quin & corpo- ris expurgatione indigent: & rarae febres sunt, quae non aut secari ve- nam, aut scarificari cutem, aut in- cidi abcessum, si quis fortè fiat postu- lent: quae omnia sunt chirurgica. Itaque partes hae practicae ita sunt coniunctae, ut simul morborum plu-

*Praecautio
quid.*

*Victu, phar-
macis, & chi-
rurgia utimur
in curandis
morbis.*

rimorum curationes cōpleant. Harum præstantissima est victus intitutio, quia sine ea curari nullus morbus potest ad multorum verò curationem ea sola sufficit, atque cum sufficit, cum minimo naturæ dispendio sanat. Proinde, etsi dictæ tres partes diversæ sunt, & diversas de illis gravissimi autores instituerunt tractationes, nos de solo victu egrotantium quædam prælibantes per capita, omnia deinceps connectemus, quæ ad peculiariter vocatam curationem spectant, hoc est, medicamenta & manum operam. Quia quod ad methodum, & curantis intentiones attinet, eadem proclis pars est. Quæ enim eas maximè separat manualis industria, vsu magis comparatur, quam præceptionibus vniversalibus discitur.

*Victus præstantissima
practica pars.*

Caput III.

Victus institutio sex rebus, non naturalibus constat.

Peculiariter dicta curatio quibus rebus agatur.

Victus itaque institutio, est moderatio earum, rerum, quibus necessario utitur ad vitæ custodiam, maximè quidem cibi & potus, cum quibus & odores intelliguntur, nutrientes: qui ciborum sunt, & sapes indicant. Post hæc autem & motus ac quietis aëris non ambientis, passionum animi, & eorum quæ excernuntur ac retinentur. His enim sex generibus continentur res omnes, quas non possumus effugere, quin ab eis necessario ac temper patiamur, sic aut aliter. Quapropter eis vti (etsi non eodem modo) commune sanis & ægrotis est. Consuevimus verò illud quod egrotantium solum gratia agitur, peculiariter curationem appellare. Ita igitur nuncupata curatio agitur medicamentis, sectione aut vitione. Nam vt in aphorismo dicitur, quæ non sanant medicamenta, sanat ferrum, quæ non sanat ferrum sanat ignis. Porro medicamenta, aut interiùs accipiuntur,

tur, infunduntur, aut immittuntur. Accipiuntur potiones, eclegmata, boli, trochisci, catapotia, & condita. Infunduntur, clysteres seu ani, seu vteri, seu vesicæ. Immittuntur pessi & glandes. Exteriùs admoventur, balnea, embrocæ, seu irrigationes, illitiones, cerata, vnguenta, cataplasmata, emplastra, spadrapa, laminæ, ferulæ, lintei, & si quæ sunt alia. Sectiones sunt partium præcisiones, vt digiti, aut præputij, aut supercrescentis, vel emorientis vbi que carnis. Aut incisiones, hæque vel ventrium, vt vesicæ aut vteri, vel vasorum, vt venarum aut articularum: vel abcessuum vbi cumque consistant: vel cutis, huiusque folius: aut cum subiecta carne, velut quæ vocantur scarificationes, quæ profundè esse possunt, aut sublimes. Aut transfixiones, vt quæ aguntur acubus ad consuendum, aut laqueandum. Vstiones, aut sunt penetrantes, vt cum abscessus alti rumpuntur igne, aut ipsa ossa vruntur: aut iniustiones solum, vt quibus fiunt cutanea vlcera, aut vstione dissipatur tantum superstans caro. Ratio faciendi

ciendi hæc omnia, & parandi, ac componendi medicamenta, demãdata est chirurgis, & seplasiarijs, & familiaribus ministris. Spectat verò ad Medicum rectè imperare, atque agnoscere, an illi rectè exequantur: & quæ imperavit an rectè fiant agnosce-
 re. quare nisi eas, quæ de singulis sunt apud graves autores, peculiare tractationes, perlegerit, & administrationibus interfuerit, methodo, quã instituiimus, uti non poterit exactè. intentiones enim agendorum, quas scopi indicabunt, rectè tenens, deficiet in singularibus, quorum notitiam, experimentis & usu, necesse est comparari. Methodus enim intentiones curantis solum dirigere promittit. Non sunt autem hæc, quæ ante methodũ disci, velut quæ nuper diximus, oportet. Quinimo huius partis præceptis imbutum, ad opera artis accedere, est maximè expediens, ut quis summus in arte evadat. Methodus autem, seu via agendorũ indicatur, ut dictum est, à fine. Is enim est cuius gratia inventa sunt omnia artis opera, & instrumenta. Ab illo igitur rursus sermonem exordiamur.

Capitulum

Caput IV.

Dicta omnia moluntur Medici circa ægrotantes, non aliorum, quam ut eos à morbis liberent, & ad sanitatem reducant: nō possunt autem liberare, nisi vires fervent: tum quia si facultas deficit, morietur homo, antequam extinguatur morbus: tum quia facultas est, quæ præcipuè morbos curat, & vititur medicamentis: Medicus verò illi servit, subministrans auxilia. Igitur Medico duplex est propositus finis, servare facultatem, & tollere morbum. Servatur facultas, servatis, retentisque rebus, quæ sunt homini secundum naturam, hoc est, temperamento, partibus, succis, & spiritibus. Hæc verò refectione, quæ accedit ex idoneis, cibo & potu, & commodo vlu rerum omnium necessariorum. Ita enim appello eas, quas nulla ratio visitandi est, quas iam numeravimus,

Facultas servatur, servatis rebus naturalibus hæverò ex idoneo usu rerum nō naturalium.

Mor-

Morbus quomodo extinguitur.

Symptomata quomodo curantur.

Causae morbi quomodo auferantur.

Contraria contrariis curantur.

Morbus extinguitur, per se, aut ablatione causæ. Ita etiam & symptomata, per se, aut ablatione morbi. Symptomata enim, quæ pathognomonica non sunt, seu propria atq; inseparabilia, tolli possunt manente morbo. Nam & umbra tollitur manente corpore, cum ex aduerso obijcitur lumen. Ut autem umbra manere non potest elevato corpore, ita neque symptomata sine morbo. Causæ quoque tolli possunt per se, aut ablatione priorum. Nam plerisque morbis sunt causæ plures, aliæ alijs priores. Habent ergo hac in re posteriores ad priores, ut ad ipsas morbi, & symptomata ad morbos. Tollentur ergo illæ cum his, ut cum illis morbi, & cum morbis symptomata. In ipsis etiam symptomatis aliquando idem ordo est, pendetque aliud ex alio, atque cum illo tollitur, ut cum dolore pervigilium, quod ab eo nascitur. Per se autem tollitur horum quodcūq; obiectione contrarij, velut umbra obiectu luminis. Itaque tota Methodus curandi redigitur in illud axioma, *contraria contrariorum sunt remedia.*

remedia. Sive enim morbum, sive causam, sive symptomata, per se impugnans, contrarium illi obijcis. Sin autem moliris, ut cum alio cadat, velut Symptomata cum priori, aut cum morbo, aut hic cum causa, aut hæc cum alia priori, illi alteri obijcis contrarium. Itaque huc redit tota medendi ars, qua adversus res noxias, & quæ præter naturam sunt pugnamus. Quoniam verò deficiente vita nullus curationi locus est, & eorum quæ circa corpora utiliter aguntur, præcipua causa est ipsa natura, & ut efficiens, & ut finis necesse est dum res quæ præter naturam sunt tollimus, naturales servare, studeamus. Ut autem illæ tolluntur contrariis, ita hæc servantur similibus: quia ut contrariorum est corrumpere, ita similibus servare. Petit autem natura, non minus quàm quæ similia, imò plus etiam, quæ consueta. Nihil enim fert gravius quàm consuetudinis mutationem: ac tanto magis quanto magis fit repentina. Cuius rei exempla, ex vulgo cognitissimis experimentis, congerentes Hippocrates,

&

*Naturalia
servantur si-
milibus &
consuetis.*

*Quæ morbos
curant mole-
sta, quoniam
desueta.*

& Galenus integros consumpsere
libros. Morbi contra, ut contraria
sibi ita petunt homini desueta. Quo
fit, ut quæ morbos curant, raro non
sint molesta, ut pharmaca, & alia
per bonam valetudinem insolita
quæ sanitatem servant, suavia, ut
boni consuetique cibi, & victus to-
tus ad normam, & consuetudinem
sanorum comparatus, & nihil ex-
tremum repente adiiciens.

Caput V.

CVIM igitur res quæ in Medici
considerationem veniunt, sine
triplices: naturales, non natura-
les, & præter naturam. Naturales
conservat Medicus: contrarias, qua-
tales semper vellet extinguere, non
naturalibus utitur: indeque accipit
materiam agendorum. Cùm ergo
conservatio omnis à similibus, &
corruptio sit à contrarijs, res natu-
rales servat usu similium, res præter
naturam, curat contrarijs, ex non
naturalibus verò accipit similia illa
&

& contraria. Nam cum res non naturales, id est, quæ neque naturæ nostræ coniunctæ sunt, ut nostri partes, earumque idonea compositio, ac continuitas: & virtutes atque unde hæ nascuntur, temperamenta: & qui hæc servant succi & spiritus: neque omnino præter naturam, ut morbi, & eorum causæ, atque accidentia: sed externa quædam sint duplices: aliæ quæ perpetuo nos alterant, ac necessario, quarum antea non semel meminimus: lex, inquam, illa genera quibus cõstat victus: aliæ quæ neque necessario, neque semper sed aliquando, & casu quodam, ut gladius, ignis, lapis, aut pharmacum, & quæcumque percellere possunt sensus, ut clamores ferientes, aut demulcentes: odores iocundi aut graves: colores extremi aut mediocres, ac reliquæ patibiles quaualitates. (his enim omnibus utimur ad quædam, & ab eis evenit pati corpora) primo quidem genere utimur solo ad tuendam valetudinem, (quia ea cum omnis morbus ab est, sola moderatione illarum rerum servatur) utroque autem ad curandos morbos quia

Res non naturales duplicis sunt differentie.

Sanitas servatur sola moderatione rerum non naturalium quæ perpetuo nos alterant. Morbi vero curantur his

*& alijs qua
non semper
sed aliquando
nos alterant.*

quia & victum moderamur, & pharmaca adhibemus, & causas violentas arcere curamus, atque cum res fert, his ipsis pro auxilijs utimur, ut ferro & igne. Itaque materiam omnium agendorum suppeditant nobis res externæ.

Caput VI.

*Facultas &
morbus duo
primi scopi.*

*Consuetudo
servanda ut
res naturales.*

*Res externæ
non habent cer-
tas indicatio-
nes.*

DVO ergo primi scopi sunt, in quos curantis oculi intenduntur facultas & morbus: illa petit se servari: hic tolli. Cum facultate intelligimus res omnes naturales, & inter has consuetudinem, quia eodem modo indicant, puta servari se. Cū morbo res omnes præter naturam, quia ut illæ indicant, se scilicet tolli. Nimirum, quia illa sunt per se, ac semper bona, hæc contra, mala semper. Res externæ, quia neutrum sunt per se non habent certas indicationes, ac perpetuas, sed indicant ut illæ, quarum conditionem sequuntur, bonæ scilicet, aut malæ existentes, ut procedente sermone patebit.

patebit. Proinde quidam nolunt eas indicantibus ponere: distinguuntque indicantia à coindicantibus, & hæc utraque à contra indicantibus. Mihi non videtur ea arguties necessaria. Nam coindicare, & contra-indicare, indicare est. Non placet eorum ingenium, qui immutantes verba, gloriantur, quasi aliquid arti utile adiecerint. Sed nihil interest, loquantur ut iubet, modo res nobis maneat integra.

Facultas itaque est quæ petit cibum non morbus: quia facultas servatur cibo, morbus augetur (si quando enim cibus morbo occurrit, rationem habet medicamenti alterantis, aut replentis) contra, morbus petit auxilia, non facultas. Quia ille curatur auxilijs, hæc debilitatur eorum usu. Verùm quia res non potest transigi sine utrisque cibis inquam, & auxilijs, neque propter morbum omnino abstinemus à cibo, neque propter facultatem ab auxilijs; sed utimur quam pauco cibo, per facultatem, & quam paucis auxilijs, per morbum licet. Neque cibi itaq; plus quam necesse sit, quo facultas bene

*Coindicantia,
& contra in-
dicantia sunt
indicantia.*

*Facultas petit
cibum non mor-
bus.*

*Morbus petit
auxilia, non
facultas.*

Facultas & morbus cibi, & auxiliorum quantitatem definiunt.

Methodus cibandi in morbis.

Constitutio morbi cognoscenda ad cibum.

ac sine periculo duret, donec morbus concoquatur, & corpus expurgetur, dabimus: neque auxilijs utemur pluribus quam opus sit, ut homo liberetur, & quam facultas ferre possit. Hocque est, quod quantitatem utrorumque definit. Si enim res tota posset transigi sine vlllo cibo, & sine vllis remedijs, id esset quam maximè optandum. Sed quia id fieri non potest, methodo quadam tradi oportet modum inveniendi victum cum quo ægrotus durare possit donec morbus iudicetur, ne prius deficiat. Constat verò tanto minus posse hominem sustinere cibi detractionem, quanto indiget pluri. Ut autem pluri cibo, quis indigeat quàm alius, aut ex morbo evenit, aut ex ipso homine, aut ex externis: & in ipso quidem morbo, aut ex constitutione, aut ex specie. Ex constitutione, quia quo is futurus est longior, eo crassiori victu est opus, ut scilicet in dies plures possit sufficere. Ergo necesse est eum qui ægrotantibus rectè instituturus victum sit, artem prænoscenti cuiusque morbi constitutionem, ex alijs tractationibus didicit.

dicisse: mox nosse, tanto indulgen-
 tius agendum à principio esse, quan-
 to morbus videatur futurus longior.
 Contra ac impetiti & improvidi fa-
 cere solent: qui cum futurorum nul-
 lam habeant providentiam, & in
 acutis, citius ac plus videant faculta-
 tem affici, & multis ac crebris sym-
 pthomatis vrgeri, facultati timen-
 tes, ægrotos incipiunt mox ingurgi-
 tare: contra per initia longorum,
 nullis symphomatis territi, & vires
 omnes parum sentientes suo castas
 robore, victum audent nimis exte-
 nuare: postea, cum longius quam
 putaverant, vident morbos protra-
 hi, inediae longitudinem timentes,
 coguntur augere cibos: primùm
 quidem subtractione vires ante tem-
 pus debilitari sinentes: deinde adie-
 ctione obstantes succorum conco-
 ctioni: cum tamen contra oportere
 facere: in principio, inquam, morbi,
 dare cibi plus, procedente autem
 concoctione, & eunte in iudicatio-
 nem morbo, sensim detrahere, ea
 celeritate, qua morbi ipsius duratio
 contrahitur. Non quod ipsum mor-
 bi tempus per se poscat cibum vllũ.

*In longis mor-
 bis plus cibi
 dandum à prin-
 cipio.*

*Morbi tempus
 per se nullum
 poscit cibum.*

B 2

Si

Si enim vere dictum est, morbum nullum cibum petere, & morbi tempora ipsæ morbi partes sunt, seu ipse morbus, increescens, stans, aut decreescens, constat neque tempus eius vllum, cibum vllum petere posse. Morbus enim totus, & omnes eius partes cibum omnem prohibent dari. Verum & si totus morbus prohibet, non omnes eius partes prohibent æquè, sed eæ in quibus concoctiones naturam magis occupant, prohibent magis: in quibus verò adhuc à cōcoctionibus natura vaccat, prohibent minus. Quæ verò minus prohibent, magis permittunt. Ob succorum ergo alterationes permittunt morborum principia, cum nondum natura concoctionem aggressa est, dari plus cibi, quam incrementa, & hæc, quam summi vigores. Nā morborum qui ex materia pendent, tempora concoctione & cruditate præcipuè distingui, & cum venosi generis sunt eas alterationes spectari in vrina, esseque principium, cum nulla cōcoctio est manifesta: statum in quo maximè ea viget: incrementum, in quo ipsa quoque increescit,

Non omnes morbi partes prohibēt æquè cibum.

Plus cibi dandum in principio omnium morborum: & plus in incremento quam summo vigore, & qua causa,

ex prioribus tractationibus nosse oportet. Neque verò solùm ob cōcoctionem succorum agendum est vt diximus, dandum scilicet in principio plus, in vigore minus, in incremento detrahendum, sed ob ipsam facultatem: quia hæc tanto magis periclitatur detracto cibo in principio quàm posterius, quanto plus superest transigendum. Cibum ergo dari sola facultas petit, tamen eius quantitatem simul cum facultate indicat morbi tempus, non quidē per se, ac petens, sed propter facultatem, & permittens. An nondum ob hæc indicent vllō modo morbi tempora cibi quantitātē, illi disputent, qui in ludo tempus ludunt: mihi res ipsa dicta est, dari debere plus cibi in principio, quam sequentibus temporibus, atque eo plus quo morbus futurus est longior, atque detrahendū cibo, vt morbus crescit. Ex specie etiam morbi quantitatis cibi indicatio quædam est. Nam cūm cibi dantur ob facultatem per se, vt explicatum est, quo morbi suapte natura fortiorem facultatem desiderant vt vincantur, eo plus cibi dari postulant,

Facultas & morbi tempus, cibi quantitatem definiunt.

Ex specie morbi cibi quantitas indicatur quodammodo.

*Partes affe-
ctæ quantita-
tem cibi defi-
niunt.*

*Agendum lau-
tius in morbis
thoracis quā
cum naturalia
instrumenta
laborant &
qua causa.*

lant, aut cogant, aut permittunt, denique eo plus dari in illis debet. (Nam de nominibus non contendo) & quo partes affectæ minus cibum sustinere possunt, eo minus permittunt dari. Igitur in ijs morbis, quorum materia intra thoracē consistit, lautius aliquanto agendū est, quam cū naturalia instrumenta excrementis obsidentur: quia cū neutri solvi possint sine concoctione & expulsionē, & cōcoctio in vtriusq; solas desideret vires naturales, expulsio in illis naturales, & animales desiderat, in his naturales solas. Nam quæ intra thoracem sunt, non aliter quam tussiendo reijci possunt. Tussis verò per vehementem expirationem agitur, & magna musculorum apposita vi. Si igitur eos qui ita laborant, sinas plus satis per cibi detractionem languescere, eveniet, ut concocta materia, sola impotentia execrandi, moriantur. Quod non rarò evenit, aut ob sanguinem improbè missum, aut victum extremè extenuatum. Cū itaque per alios morbos solum sit opus naturalibus viribus, animalibus verò minime,

nec

nec nisi ad facilem solum respiratio-
nem : per hos autem animales etiã
opus sit servari, ad tussis vehemen-
tiam, constat hac causa dandum esse
his cibi plus: laborantibus verò hy-
pochondriorum, atque aliarum par-
tium morbis, minus. Porro inter
hos dandum est minimum, quibus
affectio est in ventriculo: quia cum
ipsa affecta pars primam ac maximã
cibi commutationem sit effectura,
& cum crudissimo colluctatura, cõ-
stat eam maximè à cibo læsum iri,
atque ideò, eum morbum cibum
minimè permittere, eaque causa
dandum minimè, nisi aliunde orta
necessitas cogat illius noxæ oblivif-
ci. Ex morbo igitur hæ sunt indi-
cationes.

In ipso homine duo sunt, quæ
quantitatem indicant: natura, &
consuetudo. Nam quibus plurimum
est calidi, sive id ætatis, sive innatæ
temperiei est, plurimo ea causa indi-
gent alimento, quia à paucis exolvũ-
tur, ideoque minus est per morbos
illis detrahendum, contrarijs plus.
Differunt verò haud dubiè tempe-
ramentũ ætatis & innatum, tametsi

*Minus cibi
dandum cū la-
borat ventri-
culus, quàm cū
alia natura-
lia membra,
& qua ratio-
ne.*

*Hominis na-
tura & oõsue-
tudo quantita-
tem cibi indi-
cant.*

id quibusdam amicis persuadere non possum, siquidem sunt eadem ætate homines, longè diversis temperamento longè diversis ætatibus. Illi fortassè putant, me dicere, habere hominem duo illa temperamenta, ut duo crura, aut duos oculos. Didicisse oportet ex prima philosophia modos eiusdem & diversi. Cur autè quibus calidi est plurimum, & facultas commutandi fortis dato paucò cibo exolvantur, causa est, quod cū ea facultas naturalis sit neque possit præsentem materiam cessare, oblato exiguo cibo, exurit excrementa, quæ in officinis necessario sunt aliqua, à quibus nostra mox substantia exurit, ac lique fit: & ipsum cibū adeò exiguum, pro concoctione corrumpit, ac viciat. Nimirum ratio quæ esse debet efficientis causæ & materiæ. Nam quæcumque ad ignem lentum densata coquuntur & dulcescunt, ad ardentiores viciantur, fiuntque amara & fumida. Hæ noxæ accidunt ex cibo omnino exiguo aut tenui omnibus qui calore abundant, sive ex natura, sive ex anni tempore. Quibus verò id calidum innatū est,

ut

Qua causa exolvantur multū quibus facultas commutandi est fortis & calidi plurimum dato paucò cibo.

ut puerulis, accedit alia, dissipatio
 scilicet facilis ab externis causis ob
 substantiæ moliciem. Ob hæc & *Temporis &*
 externarum causarum diximus esse *regionis ratio*
 hic quandam considerationē, ut tē- *habenda ad*
 poris, cui similis etiam est regionis *cibi quantitatē*
 differentia. Hyems enim & ver *tem,*
 ventres hominum facit esse calidio-
 res, ac proinde pluri cibo indigere,
 ut puerorum, scilicet & adulescen-
 tium, æstas & autumnus, ut iuvenū
 & senum, quorum hi ieiunium fe-
 runt facillimè: illi meliùs quàm qui
 crescunt, & si non ut quorum cor-
 pora iam deferuent, & incrementa
 consistunt. Itaque in definienda ci-
 bi quantitate magna ratio haberi
 debet naturæ. Non minor autem, *Cōsuetudo cibi*
 imò verò & maior & prior consue- *quantitatē in-*
 tudinis. Quia hæc omnium rerum *dicat & qua*
 est naturæ gratissima, neque vnquā *causa.*
 per morbos mutanda: neque per
 bonam valetudinem, nisi paulatim,
 & cum homo à negotijs vaccat sibi.
 Quia repentinæ mutationes sunt no-
 centissimæ. Ut igitur in alia omni
 victus parte servanda per morbos
 consuetudo est, in somno, inquam,
 & motu, & aere, & evacuationibus,
 &

& si quæ sunt alia: ita vel maxime in cibi quantitate, de qua nunc agimus. Quod vulgus medicorum non considerans, ægrotis omnibus eisdem cibos tribuit, pullorum gallinaceorum carnes, aut recentia ova: cum magis extenuat, olera cocta, aut fructus autumnales assos, aut lotum panem, aut iusculum gallinæ. Et eorum quidam hæc alij alia semper præbent: quidam semper vituperant. Quidam sunt Sarcophobi, quidam Sarcophili: cum nihil horum, neque verò aliud quippiam in arte debeat esse perpetuum, sed quidvis agi opportunè, velut nunc, si duo febricitare incipiant, alter affectus vesci duabus libris arietinæ quotidie, aut singulis arietinæ & bovinæ, aut denique cibus cum his conferendis, alius verò sola libra arietinæ, aut pro hac gallina non veteri, aut ex utriusque cibo eum libra conferendo: certè perinde sit illi incipiente morbo dare arietinæ coctæ libram, atque huic selibram, aut pro ea pullum non exiguum. Detrahendus ergo cum sit cibus in omnibus

mor.

morbis qui cum corporis impuritate consistunt, in diuturnioribus futuris detrahendum minus, in acutis multò plus, in mediocribus mediocriter, in omnibus verò ad proportionem, ex eo quod consuetum. Velut in morbo futuro longo satis sit partem alteram detrahere: in futuro acuto simpliciter, qui tres septimanas, aut quatuor non sit superaturus, duas tertias: in acutissimo, quique sit intra hebdomadam finiendus, ne sextam quidem partem fortasse relinques. Constat verò victui detrahi, aut quantitate imminuta, aut, hac manente, mutata substantia cibi in tenuiorem, aut utroque. Velut si ei qui vesceretur arietinæ libra, eiusdem des seleram aut tertiam: consueto verò vesce vacina, aut caprina salita, des tantundem arietinæ, neque regens mactatæ, neque ficcatae sale: aut huius etiam aliquanto minus quam carniū duriorum accipere solebat: aut pro medico carnis arietinæ des tantundem pulli, aut pro duobus vitellis ovorum, olerum manipulum. Studendum itaque huic

Cibus in morbis detrahendus habita consuetudinis ratione.

Victui detrahitur aut quantitate imminuta, aut mutata substantia aut utroque.

In detrahendo cibo habenda ratio est consuetudinis et aetatis, naturae, regionis, temporis, & aliorum. huic detractio, praeter consuetudinem, quae maximi hac in parte momenti est, consideratione aetatis, naturae, temporis, & aliorum omnium, quae etsi ad victum benevolentium magis videantur pertinere, in victu etiam aegrotantium animadverti, & in consultationem vocari debent, ut nuper dictum est. Non igitur certi aliqui esse debent cibi aegrotantium, neque crassus a tenui victu distingui, certa eorum substantia, aut quantitate, sed relatione ad id quod consuetum, & naturae, temporis, ac regioni congruus, detractioe maiori aut minori facta, ut morbus praedictus futurus longior aut brevior, secundum quantitatem aut substantiam, seu qualitatem. Extenuatur enim victus, immutata, ut explicatum est.

Sed de qualitate seorsum iam dicamus.

Caput

Capitulum VII.

QVando quidem in cibis non solum quantitas spectanda est, sed qualitas etiam, & quando seu opportunitas, & utendi, modus, quæ ad hæc pertinent adiicienda sunt.

*Cibi qualitas
opportunitas,
& utendi mo-
dus.*

Quantitas (ut dictum est) definitur à facultate & morbo, illa petente, hoc permittente. Qualitates cibi duplices sunt, quædam enim illi ut cibo insunt mero: quædam ut habet aliquid medicamento si. Cibo namque qua tali, accidit esse coctum facili aut difficili: tenuis aut crassus: boni aut mali succi: multi aut pauci nutrimenti: facilis aut difficilis descensus: quæ medicamento autem accidit esse calido aut frigido, humido aut sicco, adstringenti aut laxanti, extenuanti, apperienti, aut facienti contraria. Nam priora illa accidunt illi, quæ aliquid patitur: posteriora, quæ aliquid facit. Est autem alimenti pati: medicamen-

*Cibi qualitates
duplices
quædam ut ci-
bo, quædam
ut medicamen-
to insunt.*

*Ante medendi
method. noscē.
de sunt facul-
tates alimen-
torum, & me-
dicamentorū.*

*Calidis ven-
triculis non
sine noxa da-
tur cibus val-
de facilis con-
coctū.*

ti, facere aliquid. Cui naturæ quævis dictarum qualitatum appetatur, quales singuli cibi sint, non est præsentis tractationis, sed ex alijs, quæ de alimentorum ac medicamentorum facultate sunt, & ex eorum historia oportet didicisse, nunc quibus quales dandi sint, docemus. Imprimis, qui boni succi, ijs qui mali, semper sunt præferendi: neque enim ex bono succo vlla noxa esse potest. Faciles concoctū, & tenuis succi, & facilis descensus, plerumque præstant contrarijs. In his tamen animadversionibus quibusdam opus est. Nam consueti vesci concoctū durioribus, & alioqui robusto calidoque ventriculo hominibus, non sine noxa datur concoctū valde facilis, quia viciatur (qua causa dictum antea est) & ventriculus citius quam expedit inanitus, excrementa vndique trahit, quæ multorum malignorūq; symptomatum causa fiunt. Talibus ergo, si non qualis per bonam valetudinem, tamen datur crassusculus cibus, ac nonnunquam etiam latis crassus, vt res petet. Iam verò qui obtenuitatem succo-
rum

rum exolvuntur, aut laborant tenuissimis fluxionibus, ut ad thoracem quidam, alij ad ventrem superiorem, aut etiam inferiorem: alij ad oculum, atque nonnunquam ad articulos, non gaudent cibis tenuis succi, sed crassi, suila, arietum, aut etiam suum pedibus, porcelorum cerebro, & amilo. Quibus alvus plus satis laxa est, tardi descensus debere esse cibos, ut vitella ovorum dura, forba, & cotoneorum carnes, notum est satis. Cibus multi alimentum tunc dari debet, cum corpus desiderat plus quam venter potest conficere, ut quibus est concoctrix debilis, & alimenti indigentia multa. His enim ut exiguum sufficiat, valde nutriens cibus dari debet, ut vitella ovorum sorbilia, pistillo tussæ carnes caponum, aut gallinarum lacte nutritarum, & gallinaceorum testiculi. Contra quibus venter multis assuetus, aut robustos multa petit, corpus vero exigua nutritione indiget, dari debet multum ex quo accedat alimenti exiguum, ut magna copia olerum. In his dixit Hippocrates meliorem esse molem, quam

Qui sunt qui non gaudent cibis tenuis succi.

Ijs qui alvo laxa sunt qui cibi conveniunt.

Cibus multi alimenti quibus conveniat.

Multum cibi ex quo exiguum accedat alimenti quibus conveniat.

Libr. de aliment.

De medicamentosis cibi qualitatibus.

a Calidiora alimenta calidioribus naturis in affectu frigido, frigidiora vero frigidioribus naturis in calido affectu conveniunt.

b Minus frigida alimenta calidioribus naturis in affectu calido, minus vero calidioribus naturis in affectu frigido conveniunt.

virtutem. De his itaque qualitatibus hactenus. De medicamentosis, & primis, scias qualitatem cibi, ut aëris, & aliarum omnium rerum non naturalium, esse debere temperamento aegroti (cum quo & consuetudinem intelligimus) similem, & morbo contrariam. Nam febricitantibus cibus humidus & frigidus convenit hydropicis siccus & calidus, a tanto plus quanto contigerit hos esse calidiores & sicciores, illos frigidiores & humidiores: b tanto minus, quanto ad contraria inclinaverint, febricitantes, dico, ad calorem, & siccitatem, hydropici ad frigus, & humiditatem. Contra ac vulgus medicorum consuevit facere, c qui quasi naturas curent, non morbos, calidis augent frigida, frigidis calida, ea solum causa non insigniter lædentes, quod consuetudo, quæ servanda ante omnia est, plerumque est contraria naturæ. Raro enim non assuescunt sua spore frigidi calidis, & calidi frigidis. Si autem eveniat (evenit autem aliquando) febricitantem natura calidum calidis assuetum esse, ut meri potui,

allijs,

allijs, & condimentis cum aromatu
 copia, elegantis medici est, & qui
 methodum veram curandi caller,
 hunc tanto minus frigidis alere qua-
 to est calidior, & calidioribus astue-
 tus: quia tanto minor est is excessus,
 quam apparet, quanto plus habet
 naturalis. Eadem ratio est aliorum
 morborum qui in intemperie habent
 essentiam. Sed de hoc exactius pro-
 cedente sermone dicetur, vt & de
 alijs qualitatibus quæ vocantur se-
 cundæ, cum ad indicationes cura-
 torias pervenerimus. Nunc enim
 obiter, quod coniunctum est cum
 victus institutione, tetigimus.

c Cum natura
 ras curamus
 non morbos, ca-
 lidiora frigi-
 dioribus, frigi-
 diora vero ca-
 lidioribus con-
 veniunt.

Lib. 3. cap. 4.

Caput VIII.

Quod ad modum vtendi attinet:
 imprimis quoad fieri possit,
 servanda est consuetudo: deinde vi-
 dendum, vt cibus morbum minimè
 augeat, & à facultate meliùs supere-
 tur. Cum enim cibi non seiplos cõ-
 mutant, indigent facultate, à qua
 commutentur. Proinde cum facul-

*Quis modus
 in cibus.*

C **tas**

Quando plures & minori quantitate datur cibus.

Quando rarius & maiori quantitate.

Aliquando varietas ciborum vitari non potest.

Cibi facilis decensus & tenues, antecedant,

tas ob debilitatem quidem petit cibum, sed ob hanc ipsam non potest sustinere, datur minori quantitate pluries. Contra, ubi facultas est valida, datur maiori quantitate rarius. Maiori quidem quantitate, quia ut indicatum antea est, ratio quaedam esse debet cibi ad facultatem, ut neque bebili detur multum, neque forti exiguum nimis. Illud enim cruditatem, hoc corruptionem malam facit. Multum ergo datur talibus, ut recte conficiant. Rarius vero, quia possunt etiam sustinere ieiunium. Itaque, ut morbo fiat satis, & quod ob robur adiectum est, raritate compensetur. Vt cumque autem, bono ordine offerantur. Si varietas ciborum vitari non potest, aut alioqui utilis est, velut ad appetentiam saepe, & ut suavius recepta melius concoquantur. Is autem ordo est, ut cibi tenues, & facilis decensus antecedant, nisi in paucis quibusdam, morbis, in quibus retentioni magis studere opus est.

Caput IX.

Temporis autem duplex est consideratio, vniversalis, scilicet & horæ diei. De vniversaliquidem tēpore morbi, disputantes de quantitate, diximus, in summo vigore abstinendum maximè, in principio minimè, & detrahendum paulatim. Id quod in omnibus morbis qui à materia pendent, agendum est, præterquam in ijs, quos excitant fluxiones (huiusmodi sunt phlegmones, & harum timore vlcera, & omnes cathartici) aut incipiunt à facietate: in quibus tenuissimè est agendum initio, vt, scilicet, ita solvatur facietas, & sistatur fluxio, quæ morborum sunt causæ. Quo pacto autē morbi tempora cibum petant, cum id Galenus neget, explicatum prius est. In hora verò cibi, seruanda, si possit, consuetudo est, capiendūque qua per sanitatem consuevit. Sin autem figura morbi id pro-

C₂

hibeat,

*f. cap. 6.**Quando tenuis-
simo cibo sit
utendum à
principio.**Cap. 6.**De hora cibi,*

*aphor. II.**Initium dete-
rius accessio-
nis tempus ad
cibum.**Cibi dilatio
in picrocholis
quas noxas
afferat.**Cibationis di-
latio aliquādo
in alijs, qui
picrocholi non
sunt etiam no-
xia.*

hibeat, cavenda est hora exacerbationis. Nam Hippocrate Authore, in accessionibus cibum dare, noxiū est. Totam ergo accelsionem, si fieri potest, cavebimus, sin minus usque ad inclinationem. Quod si ne id quidem licet, saltem accelsionis vitabimus initium, & tres ante illud horas, nisi in picrocholis qui animo languuntur, ob acrem bilem ea hora affatim in os ventriculi concurrentem, nisi quid cibi recentis ibi sit, à quo, commista hebetetur, in his enim dilatus, ut in alijs febricitantibus solet, cibus, sæpè pro intermittente continuam, & pro febre simplici atque cum sudore, si daretur cibus in initio solvenda, syncopalem: & pro salutari lethale febrem fecit. Datus verò in ipsa accelsionis hora aliquando non solum hæc pericula prohibet, sed ipsam etiam febrem antevertit. Hoc autem fit, ut dixi maximè in picrocholis, quod nomen ijs præcipuè tribuitur, quibus os ventriculi à bile mordetur. Sed & in alijs, quibus moveri incipit bilis, non tam multa crassa & putris, quam pauca tenuis

nuis & valde vsta ac fumosa : qua mordere incipiente partes sentientes, multi pungi & horrere incipiunt : & eadem, cibo aliquo mox oblato, vt forte pane ex vino diluto, attemperata, horrere desinunt, atque omnino febricitare. Quid mirum, cū & ab epilepsia præservari eveniat dato cibo, eos, qui oris ventriculi consensu corripuntur, sæpius verò cephalea. In his igitur non est servandus ille solemnis modus cibandi : immo dandum antequam ingruat accessio, quod si iam ingruerit, in ipsa invasione, atque ea elapsa, iusta summum vigorem, qui vt inclinet, sæpè necessarius est cibus, atque si quam maximè inclinare cœperit, tamen vt solvatur febris, est non rarò necessarius in talibus. Constat verò hoc raro ac vix vquam, nisi natura valde calidis & siccis accidere, quia huic solum naturæ videtur esse congruens. Cum tamen non semper laboretur morbis naturæ congruentibus, sed aliquando etiam valde incongruentibus, & tunc quidem gravius, cōstat non esse solum hoc agendum in

Aliquando nocet cibi dilatio etiam his qui non sunt natura calidissimi & siccissimi.

calidissimis ac siccissimis naturis; ita affectis, ut plerumque Authores incaute definiunt, sed in ijs etiam qui natura sunt moderatiori, si præter naturam ita affectos esse contigerit. Nam hæc cibandi forma curationem continet. Curatio vero indicatur ab eo quod præternaturam quis habet, non ab eo quod naturaliter. Esse autem non pro cibo solo, sed & pro medicamento, constat, cum non detur in ea occasione, gratia reficiendi solum vires, sed retundendi acrimoniam succorum. Petitur ergo ab eorum acrimonia, quam ubi contigerit esse tantam, ac talem, maxime cum sensus ventriculi acutie, perinde indicabit, etsi totus homo non adeo siccus & calidus, & gracilis natura sit. Cibi itaque exhibendi hæc sunt regula.

Caput

Capitulum X.

DE Potu dicamus. Eius per se duo usus sunt, vehere alimentum, & solari sitim: quæ cum appetitus frigidus & humidus sit, constat potum debere esse frigidum & humidum: tenuem verò & fluxilem, ut deducat alimenta. Alere verò, aut aliter corpus afficere, per se non est potus, etsi aliquibus accidit potabilibus, non quæ talibus. Nam quæ alunt, fami occurrunt potius quam siti, aut non huic soli. Quæ aliis usus exhibent, medicamenta sunt. Igitur verè potus, ac nihil aliud quàm potus sola aqua frigida est: quia tenuis, fluxilis: frigida & humida, & nihil nutriens, neque præter dictos duos, & quæ inde sequuntur, vllum corpori præstans. Alia omnia quæ potantur, aut potiones medicinales sunt, ut decocta, & succi, sive expressi sive stillatitij, & quæ nunc vocantur serapia: ut cibi simul atque potus, seu, ut Hippocrates alicubi

*Potus vehit
alimentum &
solatur sitim.*

*Alere non est
per se potus.*

*Sola aqua frigi-
da est verè
potus.*

dicat alimenta humida, ut vinum, lac, & iuscula. Atqui, quoniam non omnium naturæ ferunt aquam solam, & multi capiuntur, vini suavitate, plerique utuntur eius potu, plus, aut minus diluti, ut cuiusque sunt natura, & mores. Sunt etiam qui solius aquæ cruditatem, & vini, quæ neque pauca sunt, neque exigua, incommoda timentes, decocto aliquo uti consueverunt, ut fortè cassiæ lignæ, anisi, aut feniculi. Itaque hæc potiones sunt in usu frequenti (solo enim lacte, non nisi barbaræ quædam gentes, ut perhibentur) aqua, sola aut medicata, vinum merum, aut dilutum. Atque hæc prima differentia consueti potus est, quæ accipitur ab illius substantia. Hic igitur sit primus delectus potionis, quæ propinanda ægrotanti est. Videndum enim primum cui aquam solam, & inalteratam, cui medicatam des, & quam: cui vinum & quam dilutum. Deinde consideranda quantitas: cui largum, cui parcum: mox qualitas, cui gelidum, atque si copia sit, ad motum nivi, cui calidum, cui subfrigidum,

*Aqua sola,
aut medicata
vinum merum,
aut dilutum
potiones sunt
in frequenti
usu.*

gidum, ac mediocrem: mox dandi tempus, ante, an inter, an post cibus, an longè ab illis. In his omnibus magnam vim habet consuetudo, quia inveteratam permutare, præcipue repentè, grave semper est facultati. Proinde Medicus prudens consuetudinem perquirit, hominis cuiusque, & familiæ, & gentis. Est enim cum in eisdem æqualibusque morbis, eorumque eisdem temporibus, & nativis temperamentis haud appertè diversis, alteri aqua sola, alteri vinum, alteri medicata aliqua potio rectè propinetur, ob differentiam solius consuetudinis: ubi scilicet, aliæ indicationes non magni adeò momenti sunt. Quæ sint ergo illa quæ nos possunt adducere ad permutandam consuetudinem, oportet dicamus, & quomodo illis in consultationem vocatis, variare debeamus. Imprimis morbi species, & materia attendenda, deinde tempus, postremò accidentia. Non possis autem videre, quid quidque horum petat, (nolo enim mihi simpliciter ac sine monstratio- ne dicenti, fidem adhiberi) nisi per spectum

Consuetudo magnam vim habet in potu, ut in alijs.

Quæ nos cogunt mutare potus consuetudinem

spectum habeas, quid quæque dictarum portionum possit facere, utile, aut noxium. Hæc igitur seorsum perquiramus.

Caput XI.

Aque commoda.

Aque incommoda.

Vini commoda

AQUA calorem extinguit: siccitatem morbosam moderatur: fumos in caput euntes, reprimat, & succos omnes in quiete continet, fluxiones propter ea cohibet: hæcque gelida magis facit quam calida (præter humectationem, hæc enim tepidæ magis est) tamen concoctiones, & ciborum, & morborum tardat in hypochondrijs moratur, nisi sit optima: inflatus solvitur: ventrem distendit: neque urinas, neque sudores promovet facultate vlla medicinali, neque aliter, quam sua substantia, quæ fluendo vehit & cibos, & eorum reliquias, aut ex accidenti aliquando extincta febre. Vinum contra, concoctiones iuvat, facile præterit, urinas & sudores promovet,

ret, & insensibiles evaporationes: reficit etiam brevissime vires, solatur exhilaratque cor. Calfacit tamen, & fumos emittit in caput, fluxionesque omnes commovet, & auget, quare & phlegmones, & dolores omnes qui ex illis nascuntur. Portiones medicatae, & decocta varices praestare usus possunt, pro natura eius quod incoctum est, aut admistum, sive, scilicet refrigerat, & humectat, & extergit, ut ptisana, & decoctum hordei, sive diureticum est, ut apij aut feniculi: sive aromaticum est gratumque ventriculo, coctionem iuvat, & putredinem emendat, ut cassiae vel cinamomi, sive quid aliud facit. Omnino autem elixatio aquam, si quid vitij habet, emendat (praeterquam si sit salsa, aut amara) nam tenuiorem facit, cum aqua coctilis proprie non sit, ut possit crassescere, & minus flatuosam, resolvens insensibiliter partes, inflatus crassos abire paratas. Largus potus fluxiones auget, sero replet venas, extenuat succos, ac proinde concoctionem impedit: ventriculum & hypochondria distendit; tamen eva-

Vini incommoda

Potionis medicatae usus.

Aquae elixatio quid faciat.

Largus potus quas novas faciat.

cu

*Largus potus
quas utilitates
adducat.*

*Parcus potus
quid boni ma-
lue pariat.*

*Gelidus potus
quid boni ma-
lue adducat.*

*cui ante cibum
vel inter cibos
vel post sit vi-
lis aut noxius
potus.*

cuationes per vrinas, & sudorem, ad nonnunquam per aluum promovet, & excreationem crassorum facilio- rem reddit, atque abundantius hu- medat corpora. Parcus contra, fic- cat, incrassat, retentionem & con- coctionem iuvat, flatus minuit: ta- men evacuationes omnes detinet, bilem reddit acriorem, & minus solatur sitim. Gelidus potus ma- gis attemperat, proinde siti, & ex- crementorum acrimonię melius oc- currit: tamen concoctiones magis impedit (nisi ex accidenti in quibus igneum extinguit calorem. In ta- libus enim nihil ad concoctionem utilius, quam gelida prandium clau- dere) evacuationes minus promo- vet, exangues partes, vt intestina, nervos, dentes, spinalem medullam, & articulos, quin & thoracem læ- dit. Inflammationes, si quę sunt in- ternę, magis incrudat. Ante ci- bos potus inutilis est, raro tamen, & ob æstum ventriculi, qui fastidium affert, necessarius: inter cibos est utilis ad idoneam permistionē: post cibum ad descensum inventriculi fundum: ijs maximè, quibus œso-
phagus

phagus est angustus. Quibusdam
verò facere solet intempestivū des-
censum ad intestina, aut vomitum.
His dari debet multo post cibos (cū
scilicet iam descensus erit tempesti-
vus) nullus autem in ipso prandio.

Caput XII.

IGITUR indicatione morbi
neque febricitantibus, neque in-
flammatione laborantibus, aut alio-
qui calida intemperie partis insig-
nis, neque eatarrhosis, neque arti-
cularibus morbis, neque ardore vri-
næ affectis, vinum dari debet: sed, si
ventriculus meram aquam ferre nō
possit, decoctum aliquod illi gratū,
& accommodatum morbo. Ijs ve-
rò qui pluri quam opus est, vtuntur
cibo: refectioem autem, & vires
non adeò sentiunt, sive id intempe-
rie ventriculi, vt per vocatam buli-
miam, sive cum nondum malum
adeo creverit, intemperantia homi-
nis, fiat, potu vini vti consultum est.
Aqua enim, quia nihil nutrit cor-
pora,

*Vinum quibus
noceat, & qua
potione loco
eius vtendum
indicatione
morbi.*

*Quibus vini
conveniat in-
dicatione mor-
bi.*

*Quibus vinū
nō dandum in-
dicatione cau-
sa.*

*Indicatione tē-
poris morbi
quando vinū
conveniat, aut
non, & qua
causa.*

pora, & ventriculum refrigerat, vorax est: vinum contra nutriens, & calfaciens, voracitatem minuit. Frigus enim ventriculi, accedente præcipue (vt solet) aciditate crudorum, quæ ibi per eam intemperiem congeruntur: & alimenti defectum causas esse famis nimix, alibi demonstratum est. Indicatione causæ, qui bile sincera laborant, vinum non sustinent. Quod si his aqua ingrata est, ob oris amaritudinem, vt solet, infundi in eam aceti tantillum debet. Quia amaritudini resistit aciditas. Porro talibus si nullum habent membrum insigniter læsum seu debile dari debet frigidior & copiosior, contra ac pituitosis. Indicatione temporis, quod vt diximus, materiæ alteratione præcipue diffinitur, per morborum initia, & cum adhuc materia cruda est, maxime est abstinendum à vino, & vtendum parvo potu, eoque non frigido. Procedente autem iam morbo, & materiæ concoctione, minus habet noxæ, vinum aliquod concedere, & largiori potu, eoque frigidiori, vti. Nam in initio maximum fluxionis est

est periculum, & incertum quo succumbant quod à vino maximè deterret, & à largo potu. Periculum etiam est incrudationis phlegmones, si quis subest, & suffocationis naturalis caloris, sub crudis adhuc excrementis, quod deterret à frigido. Minime verò tunc opus est, urinas movere, aut sudorem, aut sudorem, aut sudorem, aut evacuationem vllam aliam, nisi fortè per ventrem, materia turgente, aut per eas quæ postea dicentur definitiones. In ventrem verò vinum non dirigit, neque vbi turgencia est, quidquam sit periculosius, quam illud. Igitur potus principij esse debet aqua, eaque pauca, neque gelida: procedente autem morbo & concoctione, inclinare iam incipit intentio medici ad laxationem corporū, concoctionis maturationem, evacuationem, & attemperationem. Quare licet sensim transire ad vinū, & potum largiorem & frigidiorē, in inclinatione autem maximè tali potu vtendum. Eadem quoque ratio est, temporum particularium cuiusque accessions: in invasione enim

In morbi principio potus sit aqua, & quanta ac qualis.

In augmento, & statu quo potu vtendum ac declinatione.

In accessionibus quando abstinendum à potu, & quando non.

*Indicatione
Symptomatum
quando vino
utendum, vel
non.*

*Indicatione
partis quo po-
tu, & quomo-
do sit utendum
exemplo mor-
borum thora-
cis.*

enim maximè, in inclinatione mi-
nimè, medijs temporibus mediocri-
ter, abstinendum est à potu. Ni-
mirum in accessionis initio adstrin-
guntur omnia, in inclinatione laxā-
tur. Symptomata verò potuerunt
dictas indicationes interturbare.
Nam dolor capitis, & cruditas aci-
da, quocunque morbi tempore vi-
nū dari prohibebit: deliquium ani-
mi, quocunque coget. Hæcque
omnes indicationes, & si speculati,
seorsum considerandæ, perpenden-
dæ que sunt tamen curati simul,
occurrunt, suntque considerandæ
simul, dandumque aliquid cuivis:
plus autem maiori, nisi fortè aliqua
urgeat summè: ita enim reliquæ vel
contemnuntur. Ita videri contra-
ria non debent, febricitantibus vinū
denegari, & inclinantibus febribus
concedi posse, alterum enim febris,
alterum temporis indicatio est. Ita
etiam etsi dictum est, in morbis ex
materia pendentibus, cum ea iam
incipit apparere cocta, transeundem
esse ad potum largiorem & frigidio-
rem; si tamen intra thorocem sit, co-
pia quidem augebitur plusquam si
esset in venis, & arterijs, frigus verò
mult.

multo minus, aut etiam nihil, idque
 indicatione partis, quia scilicet pe-
 ctus læditur facile a frigidis: indigēt
 verò que in eo congeſta ſunt multa
 humiditate, quia non niſi tuſſiendo
 reiſci poſſunt, qua propter dilui po-
 ſtulant. Tamen hac eadem parte
 aſecta, & concoctione nondum ap-
 parente, vtendum eſt potu, calido
 quidem ſemper, tunc tamen calidio-
 ri, pauciori verò, etiam quam in
 morbis venarum, quia pars ea ma-
 gis expoſita eſt fluxionibus, & pro-
 tractatione incoctionis maius affert
 periculum: excreandi verò nondum
 eſt tempus. Ita ſunt omnia perpen-
 denda, conferendenda que: augen-
 da, aut minuenda quantitas, aut qua-
 litas, mutandumque tempus, aut
 vtendi modus: vel alterum pro alte-
 ro accipiendum in vltimo. Velut
 in diabete, qui ex ſiccitate renum
 cum calore naſcitur, vtendum po-
 tu per pauco, frigido tamen: ne co-
 pia retentionem prohibeat: qualitas
 verò renes, heparque contemperet.
 Verum hæc peculiareſ iam metho-
 dos attingunt, vt alia omnia exem-
 pla. Quæ proinde in alias tracta-

Exemplum potus in diabete.

D ICTIONES

Odor citius nutrit quam potus.

Odores duplices.

tiones dimittantur, nunc de ratione potandi ægrotos hæc sint generaliter dicta. Nam neque de potu bene valentium, neque de eo qui loco medicamento suscipitur, ut cum vino curantur dolores oculorum, aut copioso potu gelidæ, febres, nunc fermo est, sed de eo solum qui egrotantibus propinatur, ut sedet sitim, & cibos deferat, quod potus proprie esse diximus: aut ut celerius reficiat, quod cibi humidum est. Ut autem potus facilius replet, hoc est citius nutrit quam cibus: ita odores quam potus, ut multis in locis dixit Hipp. Cum tamen sint odores duplices, quidam ciborum proprii, & saporum indices, velut carniæ, panis, lactis, iusculorum & vini: quidam rerum aliarum, ut rosæ, sambaci, musci, & ambrae. Vtrique sane grati, aut ingrati sunt. Grati enim carniæ assarum, aut elixarum, cum adhuc integræ sunt: ingrati verò cum putrefactæ fetent. Grati etiam galie & thimiamatis, ingrati, sagapeni, & lanæ vstæ. Et hi quidem delectant magis aut offendunt cerebrum, & cor & respirationis cava instrumenta

menta: illi verò palatum & gulam
 atque adeò ipsum ventriculum, ut
 videantur re vera esse ipsimet sapo-
 res, in tenuiori substantia, vapore
 scilicet, qui est ipse succus extenua-
 tus. Quo fit, ut boni suavesque ap-
 petentiam excitent, & ventriculum
 nauseabundum sedent, mali verò
 vomitum cieant. Proinde illos ego
 ad aëris qualitates refero, ut & so-
 nos, agamque de illis posteriùs: hi
 ad ciborum genus referuntur me-
 liùs, ut sit iam triplex cibus, siccus,
 humidus, & vaporosus. Vtemur
 ergo primo, cum facultas potest ex-
 pectare cardiusculam refectionem,
 ut trium quatuor ve horarum: cum
 verò intra horam refici petit, iuscu-
 lo: cum statim, ut cum in deliquium
 fertur homo præ in anitione, potu
 vini (portionum enim hæc nutrit
 celerrimè) & odore eiusdem, & re-
 cens extracti furno panis, & porci-
 næ assæ calentis. Quoniam autem
 quorum relectio celeris est, est etiã
 infirma, opus erit, hæc continentet
 agere, usque dum reparentur non
 nihil vires, & parentur cibi nutriti-
 ciores, potiones quidem primum,

*Cibus triplex
 siccus, humi-
 dus & vaporo-
 sus, & quando
 utendum uno
 quoque horum.*

D 2

deinde

deinde & solidi cibi. Hactenus
de cibo & potu.

Caput XIII.

*De Somno, &
vigilia.*

*In quibus affe-
ctibus vitan-
dus, aut conci-
liandus som-
nus & qua ho-
ra.*

Somnus & vigilia, & si minus
in potestate nostra sunt, quam
cibus & potus, motus & quies, est
tamen etiam modus aliquis somni
procurandi, & arcendi. Quare
eius quoque ægrotis instituendi
sunt aliquę præceptiones, vt deligē-
di aëris aut parandi: motusque ani-
mi provocandi aut cōpescēdi, & ex-
cretiones omnes naturales (in qui-
bus præcipue venus est) vitandi, aut
movendi. Somnus igitur in lethar-
go, & alijs soprosis affectionibus, &
insudorosis semper vitandus, quia
semper lædit: in phrenitide, & do-
lorosis, & quæ cum alui proflu-
vio vexant, semper conciliandus
quia semper confert. Sed quia
neutrum potest æque semper agi,
neque ægroti sustinent tam assiduã
curationem, tunc est procurandus
his somnus, cum vigilia maximè
lædit.

sedit: & permittendus illis, cum
 excitatio maximè fatigat, hoc est,
 noctu, atque si aliqua diei hora con-
 suevit homo per sanitatem dormire
 Nam magnum momentum habet
 consuetudo eo tempore dormiendi,
 quò vigilia plus, & somnus minus
 lædat. Atque ideò in morbis, per
 quos neque sopor neque pervigiliū
 præmit, neque alioqui circuitus ex-
 acerbationum, quales febres conti-
 nentes sunt, somni longitudo, & tē-
 pus, secundum ægrotantis consue-
 tudinem expetuntur. In quibus
 autem morbis sunt accessiones, cū
 intermissione, aut sine illa: inter-
 missionis, aut pro ea, remissionis
 tempus, est somno opportunissimū:
 invasionis verò maximè importu-
 num: mediocria verò tempora ha-
 bent mediocriter: ut quod ad horas
 accessions attinet, eadem sint oc-
 casiones somno & potui, & eadē in-
 cōmoditates. In morbis præterea,
 qui cū capitis gravitate, aut fluxione
 cōsistūt aut cū viscerū inflāmatione:
 aut cum copia succorū suffocante in-
 natum calidum: aut utcumque re-
 frigeratio extremorū adest, abstinē-
 dum

*Consuetudo
 quomodo ser-
 vanda in som-
 no.*

*In morbis in
 quibus sunt ac-
 cessiones quo
 tempore dor-
 miendum.*

*Quibus mor-
 bis nocet som-
 nus.*

D 3 dum

nendum à somno, quo ad fieri potest, neque permittendum dormire, nisi quantum summa cogit necessitas. Nam somnus illa omnia auget, gravans caput, ad viscera revocans, calidum suffocans, & effundit per artus prohibens. Contraria facit vigilia. Porro in febribus sudorosis malignis, (helodes vocabant veteres) in quibus vires sudando exolvuntur, somnus vitandus, ut qui sudorem auget, cum sit in causis humectantibus: in omnibus verò alui profluvijs procurandus, quia deiectiones cohibet: idque sive profluvijs sit spontaneum, sive à pharmaco: si tamen iam sistere velis: velut, si magis ducere, motus imperandus. Contrarius enim quodam modo motus somno est, & similis vigiliæ: non tamen omnino. Non enim eidem semper conveniunt quies & somnus, neque vigilia & motus: neque semper quibus quiescendum, dormiendum, neque quibus vigilandum movendum est. Nam omnes capitis fluxiones & gravitates: & febrium invasiones amant quietem sine somno. Sed neque sem-

In alui profluvijs somnus procurandus & qua ratione.

Motus non omnino est contrarius somno, & vigilia similis

semper (tametsi id maximè videri
possit necessarium) somnus quie-
tem desiderat. Cum multis con-
ciliet somnum quædam mortitatio
lecti pensilis, aut crepudiorum, qui
sola quiete excitantur. Quod in
pueris quidem frequens est, in adul-
tis verò ægrotantibus aliquando est
consultum experiri. Quando igi-
tur etsi valde videantur similes, ne-
que somnus cum quiete, neque vigi-
lia cum motu, semper congruit, ne-
cesse est, motus etiam & quies ha-
beant proprias præceptiones : quæ
ab utriusque utilitatibus & noxis
melius, quam aliunde capi possunt.

*Somnus non se
per desiderat
quietem.*

Caput XIV.

Quietis concoctionem iuvat, &
lassitudinem solvit, distribu-
tionem verò, & dissipationem per
cutem, & reliquas omnes evacua-
tiones retinet : ventilationem natu-
ralis calidi minuit. Motus contra
iuvat distributionem, & evacua-

*Quietis, &
motus commo-
da, & incom-
moda.*

*Quibus intu-
genda quies.*

*Motus quibus
est imperan-
dus.*

tiones, ventilatque calidum, tamen fluxiones movet & spiritus animales absorbit. Igitur iniugenda quies est, ubi lassari seu defatigari cœperit corpus & ubi concoquere expedit, & ubi fluxio in partem quampiam fieri incipit, aut timetur: maxime si in eam quam motus ille exercet, ut si in crura à deambulatione, si in brachium à diggladiatione, si in pectus à clamoribus, cessandum. Movendum verò ubi evacuationes aliquas est opus ducere: velut cum dato pharmaco expurgatio non satis procedit: atque cum valenter elicere sudorem expedit, ut in quibusdam gallica lue laborantium, qui post expurgationes per pharmaca vehementibus exercitationibus, ut ludo pilæ, aut cursu, aut iactu lapidum, sudando persanantur. Est verò in ijs qui toto corpore eque egrotant utilissima exercitatio, quæ totum corpus æque movet (ut & bene valentibus) quo in genere maxime probatur ludus pilæ. Cum alicuius membri causa suscipitur, in morbi principio, quæ contrariâ partem, in fine quæ eandem maxime movet;

movet: velut initio podagræ movē-
 dæ manus in fine crura, ob chyra-
 gram contra. Confert etiam mo-
 tus vehemens, cum obstructa sunt
 viscera, & gravata crudis, vt hy-
 dropicis, & qui in malum habitum
 periclitantur incidere præ multitu-
 dine excrementorum, & obstructio-
 nibus viscerum. Quod viris quidē
 aliquando, in mulieribus verè plerun-
 que evenit, tum, aliàs, tum maxi-
 mē, cū menstruorum est tempus,
 male autem, aut omnino non fluūt.
 Hæc corpora oportet, vt Hippocra-
 tes autor est, defatigari & sudare.
 Hinc natum est illud, nullo minus
 præsentaneum auxilium, dandi mul-
 tis ordine diebus, cum motu multo
 & concitato, pulverem ferri defea-
 cati, arte præparati.

*Motus vehe-
 mens confert
 laborantibus
 obstructione
 viscerum,*

*Limatura fe-
 rrilis.*

Caput XV.

Moderandi etiam animi mo-
 tus, est ars quædam. Quæ
 non minima pars institutionis vi-
 etus

Animi motus,

Sollicitudo multum obest hominibus.

Bruta sollicitudine vacant & ob id magna ex parte sunt incolumiora.

Animi affectus aegrotantibus moventur maxime sermonibus ob id rethorica medicina est ministra.

Etus censeretur debet, sed ut quibusdam vitium est, maxima, quod novandi, & augendi morbos sit causa frequentissima, cum male suscipiuntur immotus, prodesse autem etiam possit cum bene. Nimirum in causis non naturalibus sunt, quæ ut eis quis utitur ita prodesse aut obesse possunt. Nihil autem firmiter heret corpori quam quod venit ab animo: & hominibus quidem obest plurimum sollicitudo, qua quia vacant bruta, magna ex parte sunt incolumiora. Motus verò hi etsi aliquando, alijs machinamentis cientur, aut cedantur aegrotantibus (ut certe musicis sonis, & cantilenis, quibus præstantissimi philosophi, non ad sedandū solum præsentis affectus, sed ad formandum etiam & componendum mores, uti præceperunt) maxime autem sermonibus, qui coram ipsis habentur, aut non habentur. Quæ res omnium maxime facit rethoricam esse medicinæ partem quandam, seu illius ministram. Huius enim artis est, dicendo animum audientis, quo vult trahere, sive amorem, sive timorē, sive pudorē incutere,

sive

sive animum facere vult, sive hilaritatem afferre, sive contristare, sive provocare ad iracundiam, sive placare. Facit vero hæc omnia medicus suo tempore, vocatque hæc Hippocrates œconomiam circa ægrotantes. Servit movendis affectibus etiam musica, ut dixi, aliquando paulo minus quam poetica, & rethorica, atque in aliquibus hominibus, æque, aut etiam plus ut cuiusque est ingenium. Movemus vero hos affectus ægrotantibus, sepe quidem ob aliud quidpiam, non raro etiam propter sese. Ob aliud quidpiam, ut cum timorem mortis incutimus, ne audeant in victu delinquere, vel ut medico durius aliquid imperanti pareant. Cum scilicet ob intemperantiam pravo victu utuntur, vel ob imprudentiam, aut moliciem, curationem recusant. Pudore etiam ipsos aliquando ad meliorem victum, & obedientiam revocamus. Obiectantes illa animi vitia, & aliorum exempla proponentes, aut indignationem alicuius præstantioris. Propter sese, ut timor incutitur repentinus singul-

6. Epid. sect. 2. 36.

Musica affectus movet.

Mortis timorē incutit ægrotos medicus ne in victu delinquant, aut ut alias medico pareant,

Pudore revocantur ægri ad medici obedientiam.

tien,

*timor incuti-
tur aegris &
quibus de cau-
sis. Ob singul-
tum.*

*Ob quartanam
Ob hæmorrhæ-
gias & animi
deliquia & ad
iram refrin-
gendam.*

*Tristitia quã-
do utilis aegro-
tantibus.*

*Letitia quæ
non nimia est,
semper procu-
randa, & qua-
re.*

60

Methodi medendi

tientibus, quo ille celer ad viscera
spirituus recursus, flatum oris ven-
triculi discutiat, & singultum solvat.
Qua eadem ratione quidam tenave-
runt, imminem quartanæ acces-
sionem prohibere. Confert quo-
que cum efluentem sanguinem, &
spiritum, opus est introrsum revo-
care, atque revocata retinere, ut per
hæmorrhagias, & animi deliquia.
Neque minus confert, ad refringē-
dam iram, ubi ea ægrotos lædit.
Quod in furentibus sæpe usu venit.
Tristitia rarò utilis est egrotantibus,
neque nisi quibus ex repentino ali-
quo gaudio periculum imminet de-
liquij animi. Aut quibus ex gau-
dio nonnunquam succedit pervigi-
lium: ijs enim tristitia somnum cõ-
ciliat. exolvens gaudium, quod evi-
gilare facit. Letitia semper (pau-
cis exceptis) procuranda est, quia
nisi cum nimia est, & repentina, vi-
res omnes reddit vegetiores: vitales
quidem primum, cor dilatans, &
ventilans: naturales verò, & anima-
les per sympathiam. Motus ergo
voluntarius facit alacriores, & nu-
tritionem partium feliciorum. Ma-
ximè

ximè autem procuranda lætitia est, in melancholicis passionibus, quia earum symptomatis proprijs est cõtraria. Ira quoque utiliter provocatur, quoties, calor exiguus sub maltis crudis succis periclitatur suffocari. Amori etiam quum quis præ illo insanit prudenter objicitur, si qua ratione in eam quam amat, possit concitari odium. Nam sine odio ira parum confert aliquando etiam augendę passionis occasio est.

Ira quãdo utiliter provocatur.

Amori odium concitatur.

Caput XVI.

Venus in sanitatis tutela sæpe utilis, in curandis morbis raro, quia vires plurimum exolvit. Utilis tamen ea quoque est in morbis pendentibus ex suppressione feminis, qui mulieres sæpius afficiunt, quam viros, sed hos quoque aliquãdo. Utilis etiam nonnunquam in alijs morbis ex multa pituita, quia siccatur valenter. Rarissimè tamen hæc curatio tentanda, quia vix in

Venus quibus morbis utilis.

62 *Methodi medendi*
in adeo excrementosis possunt ita
contare vires.

Caput XVII.

*Aëris qui nos
abit differen-
tia.*

*Aëris impuri-
tas que dica-
tur & ex qui-
bus causa nas-
citur.*

*Scilicet frigo-
ris aut caloris
humidus aut
siccus.*

Aëris qui nos ambit differentia
sunt in calore, frigore, humo-
re, aut siccitate: lumine aut tenebra:
puritate aut impuritate. Voco im-
puritatem aëris, malignam illam af-
fectionem, per quam insalubrior,
quam pro manifesta intemperie ali-
quando esse deprehenditur, plus aut
minus, ac nonnunquam pestilens.
Quod aliquando ex manifesta causa
nascitur, ut ex putridarum lacuna-
rum vicinia aut multitudine cada-
verum, aut sordium colluvione: ali-
quando ex occultiori causa, sive cœ-
lesti, sive aërea, ex antecedentibus
orta in temperiebus. Primæ qui-
dem differentia consistunt in tem-
pore & loco, & artificioso apparatu.
Nam in æstate aër calidus est cum
siccitate: in hyeme frigidus cum hu-
more, medijs temporibus, media
CRIS.

eris. Non solum autem hanc aut illam esse anni partem refert, sed etiam multo magis, qualis contingat tempestas, quod in pluvijs & ventis præcipuè consideratur, ut pluat an non, sint flatus, an tranquillitas: perfletur terra borea, qui frigidus, & siccus, atque tenuis est, an austro, qui calidus & humidus & crassus: an mediocriũ aliquo, qui ut ab his discedit, ita ad mediocritatem accedunt. Loci differentia est similis temporis. Nam in Lybia est ut in æstate, ut in hyeme in Scythia. Ut autem in adeo dissidentibus terræ tractibus maxima differentia est, in urbibus, oppidis, & vicis non longè distantibus est sæpe insignis differentia, quod montana, & sublimis, aut humilis & campestris terra sit, huic aut illi flatui exposita. Quin in eodem oppido domus à domo, & in eadem domo cubiculum à cubiculo differt temperie non evidenter. Quin & in eodem cubiculo, cubile positum, sive ad ianuam, sive ad hanc aut illam fenestram, sive ad angulum spectet, differentiam facit non contènendam. Sunt qui

caput

Tempestas vehementer mutat aëris intemperiem.

Loci differentia variatur aër, etiam cum non longa est distantia.

Caput cubantis ad orientē aut occidentē spectare nō est alicuius momentū.

Cubiculi artificiosus apparatus.

caput ad orientem spectare, utile, ad occidentem verò noxium esse putent. Quod iuenci in nostris corporibus cum sole voluantur, periculosum verò sit à pedibus eos agi in caput. Sed ista vertigo rerum omnium cum sole, in ijs quæ iuxta terram sunt, haud quaquam sentitur. Et cum causam non referant ad temperiem ambientis, non est id de quo nunc agimus, neque, ut ego censeo, momenti vllius. Apparatus artificiosus est, ut porta, foenestræ clausæ aut apertæ sint, omnes aut quædam, quæ ad hunc flatum spectant, aut illum. Rigatum sit pavimentum aut aridum, tecti aut nudi parietes. Lectus quoque sub papilione cortinis & tapetibus, aut patens vndique. Ipsum quoque corpus ægroti pluribus aut paucioribus, tenuioribus aut crassioribus stragulis contegatur. Suffiatur aer calidis, aut alteretur dispersis frigidis herbis, floribus, aut ramis, vnde temperiem, quam volumus, obtineat, & utilem spiret odorem, quod nos ad aëris qualitatem referimus. Dixi autem utile, quia non semper qui gravior, est etiam

etiam utilior, potest enim esse ve-
 hementior, quam ægroti caput fe-
 rat, vel calidior (ita enim voco eū
 qui effertur ex re calida) quam præ-
 sens postulet affectio, vel peculiari
 hominis naturæ adversus. Est enim
 hac in re mira varietas. Idem odor
 hunc recreat, & illum strangulat,
 alium quasi dissolvit, nulla evidenti
 causa, sed proprietate. Pareat er-
 go aër cuique, pro sua naturâ, &
 præsentis dispositione. Alii rosas
 & pargæ aut violas, alii folia vitis, alii
 thimum, aut libanothim, ut secun-
 dum dictas considerationes res exi-
 get. Temporis differentia non est
 in medici electione. Neque enim
 possis pro tuo arbitrato facere, ut
 quis ætate aut hyeme febricitet, aut
 catarrho laboret: neque ut pluat aut
 serenet: hic aut ille ventus perfleret.
 Sed neque regio, neque oppidum
 ubi quis præventus morbo acuto est,
 mutari facile potest, sed ferenda cō-
 ditio loci in quo quis cæpit acutè
 ægrotare. Multis enim ita affecto-
 rum occasio moriendi translatio fuit
 qui alioqui cum quiete curati, li-
 berarentur: tamen horum etiam qui

*Gratus odor &
 utilis differunt.*

*Varij odorum
 effectus, ac ad-
 mirandi pro
 peculiari ho-
 minum natura.*

*Temporis dif-
 ferentia nō est
 in medici ele-
 ctione.*

*Loci & oppi-
 di mutandi re-
 gula.*

E busdam

Dispositio neutra longa, & lentus morbi ingressus mutandi loci cause sunt, & quando.

Ad perferendam aegritudinem omnia debent esse accommodatissima.

In longis morbis mutatio loci utilis & quando.

Noxa aëris aliquando non tam apparet quam re vera est.

Cælum unica est ex multis causis quæ non possunt ledere.

busdam productio dispositionis neutrae, aut lentus morbi, alioqui futuri acuti, ingressus, deligendi oppidi in quo decumberent, potestatem fecit neque sane tunc agitur imprudenter, cum ad nullam rem magis quam ad ægotandum oporteat omnia esse accommodatissima, quæ ad ægotum, alsidentes attinent, & externa. In longis morbis & qui deciderunt ex acutis, si qua ratione adversus esse sentiatur, mutari potest, & debet, cum commodiori. Sed & ob solam morbi prolixitatem, etsi in loco morbi causa aperte non sit, merito tentatur eius mutatio cum alio, si fieri possit, salubriori, sin minus, gratiori, ut forte patrio, quo hylaritas inde accedens, morbi molestiam levet. Vnde nonnunquam via ad salutem videtur apperiri. Atque adeo, quia aliquando noxa aëris in quo egrotatur, non tam apparet, quam est re vera, in alium etsi melior esse non videatur, salubris mutatio est. Non tamen proinde in eum etiam qui natura peior, ut Celsus vult, quod pessimum (inquit) semper coelum sit, quod ægrum fecit, neque

neque enim morbi causa bene semper in cœlum præsens rejicitur, cū ea vnica sit ex multis quæ nos possunt lædere. A domo in domum transferre ægrotantes non est difficile, faciendūque sæpe etiam si quis acutè febricitet, si alia longè commodior se exhibeat. Tamen tunc quoque consulendæ vires sunt: quærendaque hora maximè opportuna, quæ scilicet sit ægro leuissima: Et ipsa per se minimè intempesta. In eadem domo, qua quis ægrotare incipit optimum deligere cubiculum, & lectum accommodatissima parte collocare, parareque omnia, vt maximè expedit, consultissimum & facillimum est. Ergo tempus anni, & conditionem tempestatis, quæ tunc est, & regionem & urbem, per morbos acutos, non considerat medicus vt eligat, considerare verò nihilominus debet, vt ijs quæ necessario fiunt aliter quam vellet, ipse alias causas, quæ in sua electione sunt opponat. Vt si æstas est, & regio calida, vellet autem frigidas, alia omnia ad conciliandum frigus comparentur: si autem hyems & frigida

Transferendū sunt ægrotantes de domo in domum sæpe & à cubiculo in cubiculum & qua causa & qua hora.

Qua ratione considerat medicus tempus anni, conditionem præsentis tempestatis, regionem, & urbem in acutis morbis.

regio, ad calorem: quantum scilicet, illa, quam morbus & natura ægrotantis vellent, sunt frigidiora aut calidiora. Itaque ea omnia quorum est electio, ad indigentiam ægroti componet: reliqua horum oppositione temperabit, ut ex omnibus is qui expetitur, temperiei aëris, modus, quoad fieri possit nascatur. Quid autem horum velle medicus debeat, aut nolle, & qui eius deliberationis sint scopi, nondum diximus. Imprimis, saluberrimum esse aërem, limpidum, minimeque putrefactum semper expedit: insalubrem, putridum, pestilentem, semper averfatur. Proinde consulit omnibus, decedere à regione, ab vrbe, à vico, à domo pestilente, & ipsos ægrotantes, si potest, transfert in aërem puriorem, & ab aliorum consortio, sui & illorum causa, separat, in domum solam, patulam, & perflabilem, suffitibus & irrigationibus putrescentiã cohibentibus utitur. Neque tamẽ solum in pestilentibus puritatis aëris habenda est cura, sed & in alijs omnibus morbis putridis, semper aliqua. Consultissimum enim est egrotantium

Qualis debeat esse aër.

*Puritatis aë-
habenda est
cura in omni-
bus morbis pu-
tridis.*

tantium cubiculos, non semper vnde-
dequaque conclusos sinere; etsi quā
maximè id morbus petat, sed ali-
quantisper aperta aliqua scœnestra
ventilare, vt aère expurgetur. Quod
semper quidem ægrotis est gratum
& vtile: aliquando verò etiam ne-
cessarium, ne plurimum aucta pu-
tredo, maligna fiat. Quamquam
autem purus aër semper expetitur,
neque calidus, neque frigidus, neque
humidus, neque siccus, semper, sed
pro medici intentione. Nam in quo
morbo, & occasione animus est rē-
perando curare, debet aërem trahe-
re in contrarium, vt pro calidis affe-
ctibus frigidus, pro frigidis calidus,
pro humidis siccus, pro siccis humi-
dus fiat. Cum animus est coquere
aut per insensilem halitum, aut su-
dorem vacuare, calidum: cum den-
sare corpora vel spiritus, aut sistere
sanguinis fluxiones, vt in ijs qui lin-
quantur animo, frigidum facere.
Subvenit enim tunc aër, vt potus fri-
gidus. Ergo vbi febris vehemen-
tia plurimum vrgent, omnia debēt
transferri ad frigidum. Sed in ijs
ipsis febribus, cum inuadunt, absti-

*Ægrotantium
cubiculi non sē-
per sint vnde-
quaque conclusi.*

*Pro calido af-
fectu sit aër frī-
gidus, & pro
frigido cali-
dus, &c. Et
pro quouis alio
sine qualis.*

*In vadentibus
febris &
alijs quibus
vis morbis ab-
stinendum ab
aëris refrige-
ratione, & cal-
factioni studē-
dum alijs tem-
poribus quid
faciendum.*

*Quando aër
frigidus, &
corpus pannis
contectus &
quare.*

nendum à refrigeratione est, & cal-
faciendum pro indigentia: & in vni-
versali morborum principio, stu-
dendum calefactioni, abstinendum
que ab apparatu frigido, multo ma-
gis, quam euntibus febribus in indi-
cationem, idque etsi febres in arden-
tibus sint. Itaque ut est ad hanc
rem magna differentia morbi à mor-
bo, ita temporis à tempore, & vni-
versalis & particularis. Nascitur-
que hic quoque ut in alijs omnibus
artis operibus quod optimum, fa-
ciendumque est, ex collatione om-
nium indicationum quæ conve-
niunt. Quod non tantum permutat
id quod faciendum, secundum
magis & minus, sed & secundum
modum. Velut si quis angitur fe-
bris vehementia, tamen cum cor-
poris dēsitate, & pororum adstrictio-
ne ægrotare cæpit, curabis ut aër
circunstans frigidus sit, tamen inte-
rim corpus pannis cōtegatur, ut fer-
vorem viscerum temperet aër inspi-
ratus, & vestium calor poros cutis
laxet. Quæ eadem cautio, cum fe-
bricitans dormit esse debet auctore
Hippocrate, ne intro collecto cali-
do,

do, nuda cutis denletur, aut calore geminato viscera inflammantur. Sed & hanc ipsam ob causam, cum à principio febris usque ad crism aëris attemperatio ad frigidiorē debeat procedere, utpote intemperie crescente, & decrescēte rucditate, tamē stragulorum depositio lentius multo debet procedere, quam reliqua refrigeratio. Quia contactio non solum concoctionem, sed evacuationem etiam per cutem, iuvat, cuius indigentia non decrevit crescente morbo, sed crevit etiam. Itaque quia contactio initijs ad concoctionem utilis est, postea ad evacuationem, suadeo ad omnem aliam attemperatorem audatiores esse medicos, quam ad stragulorum reiectionem. Quamquam huius quoque rei debet esse modus, pro ratione virium: is autem erit, ne angantur ægroti. Hoc enim etiam modo, non minus, quam alio quovis, possunt ægroti suffocari. Luminis & tenebræ quæ qualitates etiam aëris sunt, & causæ non raro salubres aut insalubres, aliæ indicationes sunt. Nam cum hæ non sint

Stragulorum depositio multo lentius debet procedere quam reliqua refrigeratio.

In stragulis quis modus.

Luminis & tenebræ quæ sint indicationes.

*Detrahendus
fulgor quibus
debilis est vi-
dendi facultas
& quibus tota
animalis fa-
cultas languet,
& quibus som-
no est opus, &
delirantibus.*

in qualitatibus elementorum nihil faciunt ad temperiem. Cum verò sint aspectabiles, possunt plurimum afficere oculos, & permutare primum sensitivum, ad quod præcipuè spectant somnus & vigilia, mentis constantia & desipientia. Quibus igitur debilis est videndi facultas, detrahendus est fulgor, quia dissipat: quin etiam multò magis, si tota animalis facultas languet: quia videndo, excellentia præcipuè sensibilia, magna animalium spirituum dissipatio fit, & quibus somno est opus, est etiam & tenebra, quibus vigilia, lumine. Porro delirantibus tenebra est utilis (nisi rarò cum ea ipsa est terrori) nam splendore, & intuitu rerum maximè commoventur: De victu ægrotantium generatim, ac de conservatione rerum naturalium in illis, & modo utendi nō naturalibus, hæctenus. De peculiariter vocata curatione, & rerum præter naturam indicationibus, secundum instituemus sermonem.

METHODI MEDENDI

LIBER II.

Caput Primum.

VRATIO, vt superioris sermone diximus, agitur oblatione contrarij: cum vero sint triplices res præter naturam, mor-

bus causa morbi, & symptoma, curatio propriè solius morbi est: causa tollitur, vt cum ea recedat morbus: symptoma, quò tale nunquam curatur per se, sed cum morbo. Quodcunque autem horum curetur, curari debet contrarijs, ijsque æqualibus: ita, vt quanto morbus sit maior, tanto agatur auxilio valentiori, & quanto morbi causa, & quanto symptoma maius. Vt quanto febris sit intensior, tanto detur frigi-

Curatio propriè solius morbi est.

Curatio omnis cõtrarijs æqualibus fit & qua causa.

frigidior aqua, & purgatio tanta fit, quanta cacochymia, & missio sanguinis quanta plethora: & quanto maius pervigilium, tanto perveniat ad valentius somniferum. Nam si agitur minoribus, curatio erit tardior quam par sit, si maioribus, periculofiori atque utroque modo subibit periculum: illo, moræ: hoc contrarij lapsus. Mediocris ergo festinatio est, æqualibus contrarijs agere. Constat verò huius præcepti causam ad contrarij naturam redigi, quod scilicet, corrumpit contrarium, corrumpi autem volumus morbos, & quæcumque curamus. Vnde etiam constat, si quando species auxiliij discrepat ab agendi potentia potius quam specie æstimandum esse remedium, & eius intentionem. Neque enim interest per accidens, an per se faciat, modo faciat. Nam Hippocrates convulsionem infusione frigida curat, quia eam evenit calfacere, ac resolvere: quia verò id non per se, pro inde neque in omnibus facit, sed in iuvene bene carnoso: neque semper sed in in media æstate: tunc verò, & in tali,

Potentia æstimandum remedium non specie.

tali, contrarium & æquale remedium censeretur debet, ab eo quod fieri evenit. Itaque curatio agi debet contrarijs æqualibus. Id verò intelligendum est servatis alijs omnibus artis præceptis, atque si facultas ferat: si enim æqualia non fert, sive ob eam quam habet debilitatem, sive ob repugnantiam, & incommoditatem externorum & quæ ægrotum circumstant, ut si æstivum aut brumale tempus sit: aut ægrotus ipse curis aut negotijs, à quibus non se possit expedire distringatur (maximi enim momenti est, ad ferendas curationis molestias, animo & corpore esse liberum ægrotantem) curabimus minoribus, cedentes necessitati. Satius enim sit, quantumvis longo tempore, sanescere, quam inani spe citæ liberationis præceptis periculum subire. Virtute verò ferente, artis est, contrarijs æqualibus curare. Ergo ad extremos morbos extrema remedia erunt tentanda, ad exiguos verò exigua erunt satis. Qua propter, nisi morbus magnus sit, aut eius vlla suspitio, timor ve probabilis, neque mittendus

Servatis alijs omnibus præceptis lege cap. 2. lib. 3.

Curatio contrarijs æqualibus fit si facultas fert.

Cum facultas non fert, curatio fit contrarijs minoribus

Magno auxilio non utendū nisi in magno morbo presenti aut futuro.

Curationes à minoribus incohentur etiā morbo iam aucto.

Symptomata per se curantur cum per se lædunt.

Concurrunt aliquando simul indicationes à morbo causa & symptomate, & à multis morbis, causis & symptomatis.

dus sanguis est, neque expurgandū, neque utendum vlllo alio magno auxilio. His etiam consonum est, ut curationes à minoribus incohentur (quia & ipsi morbi incipiunt à minoribus) & crescentibus morbis au-geantur, & decrescantibus minuantur, si scilicet, semper futura futura sunt auxilia æqualia, morbis, & causis, & symptomatis. Quæcūque horum curentur. Qui verò morbi iam aucti curationem suscipit, ob diffidentiam incipit à minoribus, quod non satis certus sit, de tolerantia facultatis, aut presenti statu morbi. Si quis autem confidit, sese hæc omnia exactè cognoscere, virtute favente, incipiat vel à maximis, ut res exiget. Sed quo pacto curationem symptomatum dicimus cum ea tollantur cum morbo? Certe qua symptomata nunquam curantur per se, evenit tamen non rarò hæc per sese lædere, ut dolor & pervigilium, cum prosterunt vires, atque tunc temporis occurritur illis non quæ symptomata sunt, sed quæ aliorum malorum causæ fiunt. Concurruntque aliquando simul indica-

tiones

tiones à morbo & causa, & sympto-
mate aliquo, ac nonnunquam etiam
à multis morbis, quos complicatos
esse evenit, & à multis symptoma-
tis, & causis ordine positis. Quod
si omnibus simul possit citra vllum
incommodum fieri satis, ita est agē-
dum: sin autem non, sed ordo qui-
dam tenendus sit, atque alia post alia
facienda, quędam regu'ę sunt obser-
vandę, quas dicemus, mox ac pecu-
liares indicationes trium generum,
morborum, inquam, causarum, &
symptomatum, percurrerimus. Ha-
ctenus enim primam solum, eam-
que communem omnium attigi-
mus, nempe obiectionem contrarij.
Ratio autem contrarij objiciendi
variat, habetque diversas formulas.
Incipiemus verò à causis, quia vt hę
sunt generatione priores, ita earum
sublatio ante alia tentanda est, cum
legitimè proceditur.

CAP.

Caput II.

*Causa duplex
interna, & ex
terna.*

*Quaedam cau
sæ sunt simul
& effectus.*

*Causæ omnes
internæ aut co-
pia aut vitio læ-
dunt.*

CAUSÆ, quædam sunt internæ, ut pituita & bilis in plerisque febribus, quædam externæ, ut vehemens motus, longa mora in sole, aut vento, aut pluvia: & ictus, casusve, & alia eiusmodi Causæ internæ (voco nunc internas, omnes quæ nostris corporibus innascuntur) quædam sunt tantum causæ, ut bilis & pituita, quædam causæ simul & effectus, ut bubo, & astrictio pororum cutis, & aliæ obstructions, & ulcera, & contusiones. cum ex illis febres oriuntur. Internæ, & tantum causæ sunt succi, spiritus, seu flatus. Succus quidem, non quatuor tantum toti corpori communes, hoc est, sanguis pituita, & utraque bilis, sed & peculiare, ut lac, semen, & ros proprius partis cuiusque, quin & excrementicij, ut saliva, lacrymæ, & serum. Quæ omnia copia, aut vitio aliquo lædunt.

dunt. Copia quidem, vt sanguis valde replens, pituita obstruens, serum per omnes venas redundans, semen superfluens: vitio, vt putrefactus sanguis, pituita salta, bilis aut melancholia putrida aut vsta, semen corruptum, ros etiam partium vitiosus, lac concretum, saliva acris, vrina ardens, aut etiam lacryma mordens. Externæ vocatæ causæ partis extrinsecus veniunt, vt pluvia, ventus, & Sol: partim nihil in nobis nisi fientes passiones sunt, vt ira, & timor, & alij animi motus. Rursum hæ, cum medicus ad egrotum accedit, aut recesserunt iam, aut adhuc manent, vt qui ex timore febricitat, adhuc enim timet, aut deposito timore tenetur febre. Externæ causæ quæ iam recesserunt, nullam indicationem præstant faciendorum, sed signa tantum sunt affectionum, quas intulerunt. Non est ergo quod eas medicus tollere studeat, cum iam recesserint, sed solum consideret, quas noxas in corpore reliquerunt, atque in eas curam dirigat. Externæ quæ adhuc manent, submoveri se statim postulant.

Causæ externa.

Externæ causæ quæ recesserunt nullam indicationem faciunt

Externæ causæ quæ adhuc manent submoveri se statim postulant.

lant. Velut si quis iter longum ingressus, febre corripiatur, quam suspicetur medicus ex itineris labore esse natam, ante omnia movere debet, ut itinere intermisso, quietus curetur: si etiam in sole, aut calidissimo aliquo tugurio per æstatem febricitate incipiat, & febris inde videatur orta, transferendus ægrotus est, ante alia curationem, in umbram, & cubiculum minus calidum: atque ita amovenda est omnis alia egrotandi occasio quæ sit præsens. Verum ipsa amovendarum occasionum dignotio, methodum quandam desiderat. Non enim illa omnia quæ nobis ut dilecta ante actæ vitæ narrantur, statim pro causis haberi debent, & amoveri, sed videndum est, quanto ante tempore sint commissa, & quamdiu. Nam quæ multo iam tempore, ac continenter quis egerit, rationem magis habent consuetudinis, quam causæ morbi, ac proinde, non omnino tolli, sed retineri ex parte debent, ut per morbos consuetudines solent: verbi gratia. Si quis febre correptus, dicat se, assuetum alio

qui

*Amovendarum
occasionum digno-
tatio metho-
dum deside-
rat.*

qui tota vita, aut multo, iam tempore, domo & cubiculo frigidioribus, & otio, nunc per negotia, in aliena, eaque calidissima, dies aliquot æstatis transegisse, transferendus erit statim, si fieri possit in domum & cubiculum tanto frigidiora ijs quibus assueverat, quanto nunc est calidior, quam cum valeret. Ita enim & consuetudo servabitur, & causa morbi tolletur, & feбри obijcietur æquale contrarium. Si vero narret, se in domo quidem fuisse superioribus diebus calidissima, verum ita etiam consuevisse totam vitam, aut longum tempus. Hunc non transferemus in frigidam domum, quia lædetur ab insolito aëre, sed ad tanto minus calidam, quantum sola febris exposcit, itaque nisi planè sit febris maxima, fortasse ad tepidam. Ita quoque si quis febricitare incipiens, narret, se alioqui temperatissimum, & paucò cibo assuetum heri aut nudius tertius in convivio ingurgitasse, continendus in integra inedia est diem totum, aut etiam duos (nisi natura atque ætas, & cætera plurimum repugnent)

pugnent) vt ita tollatur morbi causa. Si verò dicat se à convivio quidem venire, & ingesisse multa, sed neque multo plura, neque deteriora quam semper citra noxam cōsueverit, non imperabitur illi tanta inedia, ne tam repentina diuturnæ consuetudinis mutatione lædatur. Quin potius dabitur illi cibi plus quam si non esset adeo vorax. Quia in parte solent imperiti medici peccare, quos audiunt voraces esse tenuissimè cibantes, & quos fuisse temperatissimos, plurimum exhortando ad capiendum cibos, quasi mores susceperint curandos, non morbos. Verum non ita agendum est, sed quod consuetudinis est, servandum, eo quo dictum est modo: quod nuper accidit, & morbi causa esse iudicatur, statim auferendum. Sed hæc curatio quæ ab externis causis indicatur, cum victus institutione est communis, fereque iam antea dicta.

* * * * *

* * *

* * *

CA

Caput III.

Incerta causa, & quæ tantum causa est, quæcunque copia lædit, minui postulat: quæ vicio, si fieri possit emendari: tunc autem in emendabilis iam sit, vt rem alienam extra corpus rejici. Ergo sanguis redundans vsque ad vasorum distentionem quod tumore & rubore partium indicatur, sine mora mittendus abundanter est. Nam etsi sanguis maxime sit secundum naturam, tanta eius redundancia est præter id quod natura amat, velut & ipsa optima caro cum supercrevit. Pituita, aut bile, aut melancholia, aut sero redundante purgatio molienda est, & repetenda vsque dum ea redundancia tollatur. Si redundent partes rore, aut sua vassa, semine, aut mællacte, siccadū valenter & totum corpus, & illas partes, est. Id quod tenui & sicco victu, & sudoribus

De causis intertis, & earum indicationibus.

Mittendus sanguis cum redundat, vsque ad vasorum distentionem.

Molienda purgatio cum redundat pituita aut bilis, aut melancholia, aut serum.

Quando siccadum corpus & quibus auxilijs.

*Cum vitio la-
dunt succi
quod facien-
dum.*

*Serapia aut
apozimata
quid faciant.*

ribus agitur optime : huiusmodi enim sunt omnia quæ lac minuunt, & semen, & rorem: interim tamen evacuatis quæ iam in partibus redundant, vt lacte, emulgendero: semine, si quis habet coniugem, con- grediendo. Flatus quoque si in to- to corpore, aut ventre, aut intesti- norum aliquo redundet, emitten- dus est, eructando, aut per sedem: id que procurandum, potu, aut cly- stere, aut glande paratis ex rebus dis- cutientibus, aut etiam ad motis ex- terius. Quod quidem faciendum est donec laxetur distenta pars, deinde intemperies corrigenda. Si verò sanguis sentiatur esse putridus, aut aliorum succorum aliquis, vten- dum primo est ijs quæ putrescentiã emendant, qualia sunt serapiorum multa, maximèque accida, vt quæ emendabilia adhuc sunt emenden- dentur, quæ minùs, evacuationi pa- rentur. Postea veniendum ad me- dicamentum, vomitu, aut deiectione expurgans. Serapia enim aut apozimata idonea qualdam succo- rum partes omnino emendant, quas- dam

quasdam ex parte, non adeò tamen, vt retineri intra corpora tuto possint, quasdam nullatenus. Et has quidem incidunt, & fecernunt, interimque parant vias ad evacuationem. Tunc ergo utiliter expurgatio agitur, cum, quæ retineri oportet, emendata, quæ non oportet secreta sunt. Quam occasionem nihil melius indicat, quam concoctionis in excrementis, notæ, & succorum effusio, quæ agnoscitur spontanea laxitate ventris retentioni succedente. Non autem sola hæc evacuatio quæ per ventrem agitur, idonea est expurgationi corporis succorum vitio laborantis (quamquam ea maximè) sed & aliæ multæ. Sudor enim copiosus optima expurgatio est corporum in vitio, seminis & roris partium. Huiusmodi sunt qui tenentur morbo gallico. Illi etiam quibus serosi & ichorosi sunt succi, vrina abundanter eunte liberantur optime: & alij etiam ferè omnes qui vitio succorum febricitaverunt, per purgantur per hanc viam, & præservantur ab accessibus & recidivis, & obstru-

Quando utiliter fit expurgatio vitiosæ succi, & quæ res hanc occasionem indicent

Expurgationem corporis non solum quæ fit per aluum, sed & multæ aliæ evacuationes sunt idoneæ.

Per sudorem & per vrinas qui morbi curantur.

*Morbi capitis
per palatum
& nares: ven-
triculi verò &
gulae per vo-
mitum vacuã-
tur.*

*Copia vacua-
tionem, vitiũ
enmendationẽ
aut expurga-
tionem petit.*

*Redundantia
pituitæ, bilis
aut melancho-
licis sanguinis
appellatur, seu
cacochymia. et o-
rum vero suc-
corum copia.*

Etionibus viscerum, quæ ex putridis febribus solent superesse. Quia pe- ractis per latiores canales alijs ex- purgationibus, sordium reliquiae optimè eluuntur ex ipsis venis ma- ioribus & minoribus, cum serò, quod per renes in vesicam quotidie destillat. Per minora etiam emun- ctoria agitur: non tam totius corpo- ris, quam quarundam partium va- cuatio, & expurgatio, vt per pala- tum & nares, capitis: vomitu non commoventi totum corpus, ventri- culi & gulæ. Copia itaque & re- dundantia causæ cuiusque, vacua- tionem tantum petit: vitium emen- dationem aut expurgationem. Sed quia sanguis succorum optimus at- que naturæ nostræ amicissimus est isque aliorum amat secundum natu- ram quandam mistionem, & redun- dantia cuiuscunque illorum incom- modior, inutiliorque fit, cuiuscun- que eorum redundantia in venis vo- catur cacochymia, seu sanguinis vi- tium. Itaque duplum pituitæ quam par est (etsi ea sit optima) cum san- guine misceri, pituitæ quidem ip- sius, copia, sanguinis vero vitium est.

est. Atque ita merito fit, ut & copia & vitium cuiusque alterius succi tollatur expurgatione. Nimirum eius copia, est sanguinis vitium multo autem maius, si etiam ipse succus vitiosus sit, ut pituita salsa aut putrida, bilis vsta, aut aliter corrupta. Tamen si autem dictum est, evacuationem deberi copiae, & expurgationem vitio: atque ita quidem est: semper enim ubi abundantia est maior quam pro naturae modo, evacuatio, si virtus ferat (nam si haec non adsit frustra tentatur quidvis) & ubi vitij aliquid, & recessus a naturali succorum probitate est, expurgatio desideratur, non tamen proinde nunquam mittendus sanguis, nisi ubi is ita redundat, aut nunquam expurgandum, nisi ubi insigne vitium succorum est. Nam & in eo cui cecidit ab alto mittitur san-
 sanguis et si non redūdet & in eo cui vulneratum est caput expurgatio qui non sit manifeste cacochymus. Sed & hoc quoque redigitur ad suos scopos, hoc est, ad copiam, & vitium. Nam et si ei qui cecidit corpus plenum non sit, est tamen minus vacuum, quam in ea occasione

Copia & vitium cuiusque succi qui sanguis non est, purgatione eget.

Sine insigni redundantia aut vitio succorum & mittitur sanguis & expurgatur.

In febris plerumque mittitur sanguis, qui non superat naturalem mensuram & qua causa.

oporteret. Velle mus enim esse inanitum, ne partes in contusam mitterent, aut agitatione perturbarentur interiùs omnia. Eius etiam cui caput est vulneratum, oporteret corpus esse expurgatissimum, ne excrementa vlla in vulnerata parte ledant. Et si igitur eam cachochymiam corpus non habeat, quæ sine capitis vulnere morbum afferre possit, si tamen eam habet, quæ vulnerato insigniter obsit, rectè expurgatio suscipitur Authore Galeno quàmquam in hoc quoque modus quidam est. Si enim qui ab alto cadit esset inanitus, & qui capite vulneratur expurgatissimus, neque illi mitterent sanguinem, neque hunc expurganti pharmaco moverem: sed in illo aquæ potu, in hoc clysteribus essem contentus. Ita quoque plerumque in febris mittitur sanguis, qui non superat naturalem mensuram, neque simpliciter, neque in hoc homine, sed quia nisi mittatur, ob febrilem calorem, qui adest, & succorum putrescentium mitionem, corrumpere, ac fortasse malignè: & cutis rarefactioni, & ventilationi, & vasso,

vassorum laxationi ad futuram expurgationem necessariae, impedimento esset. Itaque mittitur, non quia multa subest copia, sed quia ea quae subest, tunc est inutilis. & noxia, ac proinde facultate ferente, deponenda, etsi causa morbi non inclinet ad ideam sanguinis, modo non ab ea plurimum evariet. Causarum itaque internarum copia, aut vitio lœdentium hæ sunt indicationes, copiam vacatione, vitium expurgatione tolli: Constat ergo, quod si & copia & vitium adsint, evacuatione & expurgatione erit opus. Atqui aliquando quidem expurgatio sola, aut missio sanguinis sola satis erit pro copia & vitio. Nam & expurgatio est evacuatio quædam, & missio sanguinis quædam expurgatio. Sæpius autem convenit missione sanguinis sola, quam sola expurgatione uti, præcipue in febribus: quia per sanguinis missionem extrahitur simul vitiosum cum sanguine, per expurgationem autem non extrahitur simul sanguis cum vitioso. Porro melius præparat missio sanguinis ad expurgationem, quam

Copia & vitium simul evacuatione & purgatione egēt quâquam aliquando altero horum sit satis.

In febribus sæpius utimur sola missione sanguinis quam sola purgat, & qua causa.

Missio sanguinis preparat ad expurgationem non contra.

Quando mittendus sanguis post expurgat.

Cum utraque evacuatione est opus praecedat missio sanguinis.

Missio sanguinis sola saepius curationem perficit quam sola expurgatio & qua causa.

Menstrus sanguis succedit aliquando purgationi.

quam expurgatio ad sanguinis missionem. Haec enim laxat vias, quoniam maximè corpus expurgandum indiget, illa debilitat vires, quoniam nihil admittendum sanguinem periculosius. Rursum missioni sanguinis non obstat impuritas, expurgationi verò obstat repletio. Inutilis igitur iam mittitur sanguis expurgatus, quam antequam expurgaretur, nisi contigerit, expurgatione concitari ardorem novum in visceribus (quod maximè evenit, cum non antecessit sufficiens missio sanguinis) tunc enim nihil consultius, quam ab expurgatione sanguinem mittere. Alioquin, cum utraque; evacuatione est opus missionem sanguinis oportet antecedere dictas ob causas. Unde rursus evenit, ut saepius missio sanguinis sola curationem perficiat, quam sola expurgatio, quia scilicet, est evacuatio ordine prior. A priori autem magis natum est succedere quod posterius, quam à posteriori quod prius. Missio igitur sanguinis saepe sponte naturæ expurgatur corpus alui profluvio, vomitu, aut sudore succedente: expurgato autem corpo-

corpore non solet succedere fluxus sanguinis, nisi raro mensurus immò neque expurgari bene potest repletis canalibus.

Capit IV.

DEsiderati quidem ad omne medicinae opus facultatem, atque nisi ea permittat, nihil circa ægro- tantem tentandum esse, generatim quidem antea diximus, nunc autem vtiliter repetetur. Nam cum hæ duæ evacuationes, de quibus agitur omnium maximæ sint, peculiari quadam ratione desiderant facultatis constantiã. Cum autem sint tres que nostra corpora gubernant, quarum nulla potest, vita salva omnino deficere, eas omnes constare ad vacuandum audacter optimum est ac proinde omnium notas oportet medicum tenere, & contemplari. Sunt verò earum (vt & aliarum omniũ virtutum) propriissimæ, ac fidissimæ notæ lux actiones: post has, &

De facultatis constantia.

Constare omnes virtutes ad vacuandum audacter optimum est.

acci.

*Virtutum notæ
sunt suæ actio-
nes & accidē-
tia.*

*Animalem vir-
tutem quæ
actiones vale-
re nos docent,
& quæ non.*

*Naturalis vir-
tutis actiones,
quæ eam va-
lere ostendunt
& quæ succus.*

accidentia quæ ex illis bene aut malè obit, sequinata sunt. Ergo animalis robur aut debilitatem, ex motibus voluntarijs, & sensibus externis & internis agnoscimus. Si enim mente constat, facile se in lecto cõstat, facile se in lecto convertit, decenter iacet, respirat facile, bene videt auditque, neque vlla parte non sentit satis, facultas animalis valet. Si verò vacillat mens, respirat sublime, non videt, neque audit, non potest se loco movere, perit illa facultas. Hisque mox succedit, in pedes ferri, pondere scilicet, tantum non mortui corporis. Ita quoque si bene se habet ad cibos, & acceptis nullæ incoctionis in ventre notæ superveniunt, & egestiones conditione bonæ, tempestivè fiunt, & egestiones conditione bonæ, tempestivè fiunt, & retinentur quæ oportet retineri, denique hæc quæ ad nutritionem spectant, non admodum ab eiusdem hominis bona valetudine dissident: & in vrina & alui excrementis quales per morbum salutarem solent mutationes aguntur, facultas naturalis constat. Si verò

vero è ventre incommutata, aut tantum corrupta dejiciatur, & urinae tenuissime appareant: aut fortè ventriculus nihil retinere valens, mox ingesta evomat, aut cibus potusque totus videatur abire in flatu: quibus mox succedit aut extenuatio maior quam pro ratione, aut totius habitus decoloratio, & foeditas, naturalis emoritur. Ita quoque si pulsus sine crebritate maiori quam pro presenti usu, neque parvus, tangenti resistit, facultas vitalis est firma: moxque accedit vivacitas quædam oculorum, & color totius vultus bonus cum mediocri partium carnosarum intumescencia. Si verò pulsus tactu evertitur, & parvus ac creber est extinctionem minatur facultatis vitalis, quæ, si iam accedit oculorum excavatio & livor, collapsus temporum & acuties nasi, & per partes quasi vivices, & ipsius obtutus velut emortua macies, iam iam moritur. Constant vero, vt extrema hæc quæ retulimus, extremorum casuum signa sunt, ita mediocria esse mediocrium: vt cum dictorum intunt quædam solum, aut omnia

quis

Quæ actiones valere virtutem vitalem aut secus ostendant.

Ad omne medicinae opus vitalis virtus maximè momenti est, secundo loco naturalis.

Ad sanguinis missus facultas vitalis maximè necessaria.

quidem, sed remissius, significari minora, sive bona, sive mala, esseque iudicandum, ut notæ accedent ad optimas, aut pessimas plus aut minus. Etsi diximus ad censendum de facultate perpendendas esse vires omnes: non tamen æqualissimè momenti, seu vitalis maximi (quia hæc servat omnes, eaque extincta manere nulla alia potest, neque ea admodum firma, aliarum vlla extremè debilitari) secundo loco naturalis (quia hæc est qua morbos quæquuntur) omnium postremo, quæ omnium est præstantissima, animalis. Quia hæc, etsi ad sanorum actiones obeundas maximè servit, ad pugandum cum morbis minime facit. Nam ad concoctiones quidem per se nihil, ad expulsionem parum, nisi in morbis thoracis. Ob has igitur causas arteriarum attrectatio ad censendum de facultate promittendo sanguine est maximè necessaria, ac præterea, quia venæ sectio vitali facultati magis, ac prius nata est officere per effusionem sanguinis & spirituum, que eius facultatis instrumenta propria sunt: qua de causa

ma

magis etiam quam vlla alia eva-
 catio videtur facultatis constantiam
 desiderare. Missurus ergo sangui-
 nem aut expurgaturus, considera-
 bis dicta omnia, præcipue verò pul-
 sum, neque ante vacuabis, quam iu-
 dicaveris esse virtutis robur, non id
 solum, quod præsentem evacuatio-
 nem ita sustineat, vt dum ea agitur
 anima non deficiat, sed etiam quod
 impofterum sit futurum satis ad per-
 ferendum morbum, & transigenda
 totam eius constitutionem. Eadem
 igitur causa, qua cum morbum fore
 longum suspicaris, mitius audes ei-
 bum detrahare, debes & copiosas &
 multas evacuationes magis timere,
 alioqui, in brevibus ad vtrumque
 esse audax, in ediam dico & evacua-
 tiones: qua propter, & cum tempe-
 stas est valde incommoda, vt æsti-
 valis, aut in homine est aliud quip-
 piam, quod prohibeat, vt senilis aut
 infantilis ætas, aut fastidium, aut do-
 lor ipsa evacuatione non solvendus,
 aut vehementes furentis iactationes
 abstinebis ab evacuatione, vel va-
 cuabis parcius, nisi facultas tanta sit,
 vt horum noxas & evacuationem
 pos,

*Sanguin-
 sio magis quã
 vlla alia eva-
 cuatio constã-
 tia virtutis de-
 siderat ob di-
 etas causas.*

*Robur virium
 sit & ad præ-
 sentem evacua-
 tionem & ad
 id quod futu-
 rum est.*

Tempeſtas incommoda, ſenilis aut infantilis ætas ſtupidium, dolor, & alia iubent nos aut non vacare aut id facere parcius.

Cum prævalent ea quæ prohibent aſtinendum ab auxilio cum nõ prævalent eo eſt utendum parcius.

Magna exeuntis ſanguinis corruptella prohibet hanc evacuationem contra vulgares medicos.

poſſit tollerare. Merito autem ſi des illi minus per dictas incommoditates. Nam cum facultas ad perferendam miſſionem ſanguinis fit adeò neceſſaria, omnia quæ nata ſunt vires exolvere, ut æſtus, furibunda iactatio, & dolor vehemens atque aſſiduus: aut refectionem curruentium prohibere, ut inſuperabile ſtupidium, & alia omnia eiufmodi, in prohibentibus id auxilium poni debent. Quæ propter cum præponderant petentibus omnino ab eo abſtinendum, cū non prævalent, mittendus ſanguis parcius & cautius eſt. In his etiam eſt magna exeuntis ſanguinis corruptella, maximæ penurix boni ſanguinis inditium. Quæ vulgares medicos, & indoctos plurimum movet, atque ad mittendum iterum atque iterum, largius ac profuſius invitat: peritos verò cautiorem facit, quia tanta laborantes cacochymia, ſemel debilitati non habent unde reficiantur, interim aluntur ſuo, eſſi pravo ſucco. Talia itaque omnia per ſe prohibent fundi: quod ſi à petentibus vincuntur, ſuadent mitti parcius. Hoc enim multo

tō probabilius dicitur, quam quod alijs placet, esse quædam quæ petant, aut prohibeant auxilium, quædam quæ non omnino, sed quantitate definiant, aut modum ponant. Velut nunc debilitatem virtutis prohibere mitti languitem, quia sine ea nullus mittendus est: tamen ætatem, & infantiam, & alia eiusmodi non prohibere omnino, sed moderari. Hic sermo parum probabilis est. Nam quodcumque prohibet in hoc homine, & his conditionibus mitti abundè, magis prohibebit in alio & alijs conditionibus, atque adeò in aliquo & conditionibus aliquibus prohibebit omnino. Atque quodcumque eorum quæ vocant prohibentia, erit aliqua adeo exigua evacuatio, quam possit sustinere, cum horum omnium sit partitio infinita. Satius, ac magis contentaneum est cedere quæcumque non permittunt agere abundè pro necessitate, prohibere: quæcumque non prohibent (cum indicationem aliquam habeant) petere: atque collatis utriusque sequi indicationem prævalentium, ob contraria verò agere

G

cau-

cautius id quod agitur. Sed hoc ad complicatas indicationes iam delabitur, de quibus postea agemus, quibus postea agemus: nunc eas quæ causarum sunt persequimur. Hactenus verò internarum copia, aut vicio lædentium dictæ sunt indicationes primæ.

Caput V.

*Qua causa
turgentes sint
& quid indi-
cent.*

RVRSVM hæ omnes esse possunt, in toto, aut parte aliqua, quietæ, aut agitæ ac fluentes. Hæ que rursum, aut incerto feruntur motu hinc inde, aut in partem certam, partemve certas fluunt. Quæ hinc inde agitantur erroneè, quod incertus diversarum partium dolor indicat, turgere dicuntur à Latinis, à Græcis *òrgan*. Hæc postulant adeò citam per ventrem expurgationem, ut, si fieri possit, eadem die expurgandum sit: ne in partem aliquam principem velut furore agitati succi irruant, ibique firmentur.

Dis

Dico autem expurgandos tales suc-
 cos, nulla alterius evacuationis facta
 mentione, quia vera turgentia sem-
 per refertur ad vitium nunquam, ar-
 bitror, ad solam copiam: tametsi
 hæc fluxionum multarum causa est
 sed non eum furore seu turgentia.
 Si causæ internæ quietæ ac firmæ
 in toto corpore sunt, sectio vena-
 rum fieri potest vndecunque ma-
 ximè verò vbi sunt ampliores, & di-
 stentiores, & tutissimè secantur.
 Huiusmodi sunt in brachijs inter-
 na, & externa, & media. In cru-
 ribus quæ supra poplitem interius
 (quamquam hanc ob inertiam de-
 siderunt apud nos chyrurgi secare)
 & iuxta talos, aut in pede quæcun-
 que se exhibet conspicuam, exigua,
 ac fortasse nulla hic existente diffe-
 rentia. Earum quæ in brachijs, ex-
 terna est quæ tutissime secatur, quia
 cum media periclitatur nervus, &
 cum interna arteria. Quamquam
 vulgus contra censet, timens capi-
 ti ex sectione externæ. Bene au-
 tem cum ægrotis agitur, quod me-
 dici plerunque vbi totum corpus
 æquè abundat, iubent secari me-

*Vera turgentia semper re-
 fertur ad vitium, ac citam
 purgationem pe-
 tit non aliam
 evacuationem.*

*Causæ in ter-
 næ quietæ cum
 sunt in toto
 corpore, sectio
 venarum fiat
 & ex quibus
 partibus.*

*Externa bra-
 chij vena tu-
 tissimè seca-
 tur, & in alijs
 quid sit peri-
 culi.*

Chirurgi pro vena media seccant externam.

Merito incipitur à dextro brachio in corporis totius redundancia æquali, sed non itur ad sinistrum necessarium.

Vbi cacochymia totius corporis est, purgatio fit per inferiorem aut superiorem ventrem & quando per hanc aut illam daretur & in quibus.

diam, chirurgi verò pro ea seccant externam. Neque mirum. Nam in plerisque media obscura, & multo ultra cubitum est. Merito etiam pro totius corporis redundancia æquali incipitur à dextro brachio, utpote in calidiori sito latere, & firmiori: atque si repetenda evacuatio est, itur inde ad sinistrum, exequandi gratia. Neque id meo iudicio minimi momenti est, cum partes laterum natura a seò separaverit: sed neque tanti ut hac solum caula repetatur (ut faciunt multi) cum alioqui facta effusio videatur posse esse satis. Expurgatio quoque vbi cacochymia totius corporis est, agitur per ventrem superiorem, aut inferiorem nulla hinc existente differentia, sed ex alijs, ut ex succorum natura, & temporis, & hominis. Nimirum graciles, & consueti ita facere, & biliosi, & in æstate, per superiora purgandi, difficulter vomentes & abundantes crassis & in hyeme, per inferiora. Atqui inter hæc, anni tempus videtur Hippocrates maximi facere, quia difficiles etiam ad vomendum,

&

& mediocriter carnosos iubet cavere aetatem ad infernas purgationes, & graciles atque ad vomendum faciles cavere hyemem ad infernas. Itaque nullos non videtur per hyemem purgare per inferna, etsi carnosos & difficile vomentes, magis neque in aetate nisi per superna, etsi magis graciles, & vomentes facile, praeter tabidos, quos nunquam vult ad vomitum duci. Mihi tamen maximi momenti esse videtur consuetudo, & facilitas. Nam si haec abest longe maioris difficultatis est vomitu expurgari, quamquam non minoris utilitatis, quin potius ut mihi videtur, longe maioris, etsi deiectione est tutior. Hinc fit ut medici prudentes, & qui tuto curare maxime studet, subductionibus alui contenti plerumque sint, circulatores vero, qui egrotantium pericula contententes, magnum aliquid fortuito facere, honoris & gloriae studio volunt, vomitiones tentent violentissimas. Ego vero ut sponte simul deicere, & vomere multum aegrotum nunquam vellem, quia pessimae affectionis, cholerae inquam

Consuetudo facilitas maximi momenti ad expurgandum per superna aut inferna.

Cum ab est consuetudo maioris difficultatis est vomitu quam deiectione expurgari, sed maioris utilitatis.

Circulatores vomitiones tentant cum periculo.

Deiectiones & vomitiones mediocres à pharmaco utiles.

Causa in parte aliqua firmata quod petit dum copia, aut vitio lædit.

Materia non turgentis indicationes.

morbi accidens est, tamen à pharmaco purgationes quasdam ex veris que temperatas, vomitionibus inquã quibusdam, & deiectionibus non odi, immò verò ab illis spero bene, crasis æquè ac tenuibus vacuatis, superiorique atque inferiori ventre purgatis. In parte aliqua vna firmatam esse causam copia, aut vitio lædentem, petit evacuationes ab ea parte fieri: per venas rectitudinem habentes cum illa, missionem sanguinis: per vicinum ventrem expurgationem, & per emunctoria coniuncta particulares evacuationes: postremo superponi parti ipsi, seu cuti illi incumbenti cucurbitulas (quarum ab extrahendum ab alto noxiã materiam, maximus in arte medica usus est, & sepe remedium præsentaneum) aut inustiones, aut sectiones, & medicamenta omnia vocata localia. Sed hæc ad indicationē à parte iam pertinent, de qua seorsum postea dicturi sumus. Materie fluxionis, non furiosæ, alias indicationes habent. Nam, aut fluxio incipit aut nondum, sed futura timetur, denique nihil, aut exiguum est,

est, quod iam fluxit, estque tunc curanda revulsione, & fluit iam affasim, & est derivanda potius, aut iam fluxit tota; estque tunc tractanda, ut impacta, nisi quatenus timetur ne fluxio repetat. Revulsio autem est, quæ per contraria, & maxime distantia agitur, ut cum ob epilepsiam mittitur sanguis ex talo. Evacuatio, quæ ex maxime coniuncta, aut si fieri possit ex ipsissima parte, ut cum phrenitico secatur vena in naso, aut fronte, aut lippienti in oculi angulo, aut anginoso in lingua. Derivatio inter has evacuationes consistit, fitque ad vicinam: ut cum phrenitico cephalicæ supra flexuram cubiti sectio fit, aut pleuritico internæ in brachio eiusdem lateris. Sunt verò hi tres gradus haud quaquam indivisibiles ut numeri: sed cum quadam latitudine, atque secundum magis & minus dici possunt, est enim revulsio revulsione maior, & quæ minor est, derivationis habet plus. Et derivatio potest ad evacuationem, aut ad revulsionem plus aut minus inclinare. Evacuatio quoque potest habere derivationis ali-

De revulsione, evacuatione & derivatione, cui causa quævis conveniat.

Revulsio, evacuatio & derivatio cum quadam latitudine possunt.

quid. Nam ex talo mittere sanguinem ob dolorem lyncipitis mera revulsio est : mittere ex poplite sub genu revulsio quoque , sed aliquanto minor , ex media brachij, multo minor , fereque iam derivatio nuncupatur : ex cephalica valde supra flexuram, derivatio , ex occipite habet etiam quiddam revulsio- nis, sed minus , ex fronte aut nare, fere iam evacuatio , sed non mera, habet enim derivationis aliquid. Cum scarificatur , secaturve pars,

*Mera revul-
sio mera præ-
cautio est.*

*Mera eva-
cuatio mera
curatio.*

*Derivatio
medium te-
ner.*

mera iam evacuatio est. Mera re-
vulsio mera præcautio est, ob fluxu-
ros enim agitur succos : mera eva-
cuatio curatio mera, quia ob factam
in parte herentemque affectionem.
Quæ inter has sunt evacuationes,
sunt mediocres , agunturque cum
succo partem fluunt partim fluxe-
runt , debentque tanto magis ad
evacuacionem inclinare , quanto
plus materiæ iam est firmatum, res-
que virget : ad revulsionem verò,
quanto minus. Quæ omnia viden-
tur ignorare quidam quibus nihil
in ore aliud est, quam fluentes suc-
cos revelli debere , revulsionem ve-

ro missione sanguinis agi, nulla neque modi fluendi, neque speciei succi, neque modi revellendi facta mentione. Quasi verò non possit esse etiam expurgatio revulsoria. Sed hæc de ratione vacuandi doctrina seorsum est suis locis discenda. Nunc quòd dictis deest, addamus. Fluxiones plurimorum morborum causæ sunt: nam febrili omnium, quæ non sunt continentis: & tumorum omnium præter naturam, præter paucissimos, qui congestis excrementis alimenti proprii ipsiusmet partis quæ in tumorem attollitur, fiunt. Et omnium ulcerum quæ non fiunt ab externa causa, & omnium dolorum, qui non fiunt à nuda intemperie. Omnium denique malorum causa videtur esse fluxio, evidentior aut occultior: tamen nullius morbi videtur esse posse causa prima, semper enim nascitur ex affectione mittentis aut recipientis partis, aut utriusque: ut redundantia aut vitium excrementorum mittentis, & debilitas recipientis. Præter has dictarum partium læsiones, quæ fluxionis sunt cau-

Expurgatio revulsoria est aliquando.

Fluxiones plurimorum morborum causa.

Fluxio nullius morbi est causa prima.

cau-

Influxus ut morbi causa colli se indicat.

Emendanda præcipuè mitens pars & quibus auxilijs.

Est revulsio aut derivatio qua fit evacuatione alia qua dicitur arida, & alia ex his composita.

causæ, est morbus qui in recipiente parte fit, cuius ipse qui influxit succus est causa, ut ipsa podagra, aut chyagra & febris quæ ex focco putredinis exurgit. Ille ergo influxus, ut præter naturam & morbi causa existens, tolli se indicat, si fieri possit, radicatus & omnino, ut scilicet omnino nulla fluxio, fit, sin minus, faltem ut ab illa parte, in qua morbi causa fit, avertatur. Primum illud nullatenus possimus consequi, nisi emendatis partibus dictis, præcipuè mitente, ac fortasse ne hæc quidem possit emendari, nisi toto corpore siccato: posterius, autem hoc agitur revulsione, & derivatione, ut dictum est. Non est autem sola ea revulsio & derivatio, quæ vacuando agitur, de qua mox diximus, sed alia etiam arida, sine evacuatione, sed aliter retractis aut detractis succis, ut frictione, vinculis, aut curcubitalis, aut sinapismis, aut alio quovis modo ciendi dolorem. Sunt alia ex utrisque compositæ: quibus scilicet, dolore simul calore & evacuatione retrahitur, aut derivatur. Velut cum ad motis cauterijs particu-
las

las sanas dirumpimus, vlceraque
 diutius servanda infligimus, ex quibus
 quotidie aliquid elluatur. Cum
 ergo sint triplices hi modi averten-
 di fluxiones, delectum eorum ex ip-
 sarum fluxionum modis, necesse est
 indicari. Quæ enim fluxio recens
 est, quæ inquam, nunc denuo homi-
 ni accidit, ac non antea pluries, ea
 revulsiones petit aut derivationes
 citas, magnitudine autem respon-
 dentes magnitudini fluxionis. Hu-
 iusmodi autem sunt quæ vacuando
 aguntur. Hæ enim quam cito &
 quantum volumus fundunt, atque
 cito succurrunt. Quæ verò iam
 inveterata est, ac sæpe repetijt, aut
 continenter diu affixit (hi vocantur
 antonomasticè catarrhosi morbi,
 sunt autem fluxiones, ex malo ha-
 bitu partium aut etiam naturali in-
 salubritate ortæ) petit revulsione,
 derivationes ve quæ paulatim trās-
 ferant humorum motus in contra-
 riam, aut diversam consuetudinem.
 Ut vitiosæ consuetudini, quam na-
 turales vires partium diuturnitate
 patiendi compararunt, contraria
 consuetudine occurratur. Sæpe
 enim

Ex modo fluxionis modis avertendi indicatur.

enim ea quæ nunc affligit ex fluxione passione vitata, ipsa natura per sanat reliquâ, data utcunque remissione: aut ipse medicus minus dolore interturbatus. Hoc consilio ubi fluxiones quarundam nobiliû partium alijs auxilijs non cedunt, interceptimus vias fluxionis, sectione, vitione, aut laqueis: velut in inveterata ophthalmia frontis & temporum, in cancriosis crurum ulceribus, varices. Constat verò cum hæc aguntur, sollicitum esse debere medicum de toto corpore, ut cum hæmorrhoides curantur, aut fistulæ, siue consilio medici, siue sponte fuerint factæ, modo iam sint antiquæ. Sed hoc ad compositas iam indicationes spectat. Nunc de solis per se fluxionibus agimus. De quibus, atque omnino de indicatione causarum, quæ tantum causæ sunt, dictum est satis. Nam quæ simul sunt morbi, ut intemperies partium mitentium, quæ simul sunt morbi, constat, quod cõplicationem morborum inferant: cum sint morbi morborum causæ, atque cum eisdem quos efficiunt complicati. Cur

sanat

randi igitur eadem regula erit, quae de complicaris, quam postea apponemus.

Capitulum VI.

MORBI per se facillima indicatio est: nihil enim aliud petit, quam ut perspecta eius essentia, obijciantur illi contraria: calido frigida, frigido calida, humido sicca, sicco humida: appositis, aut assumptis, aut iniectis: soluta uniantur, alligatione, futura, infibulatione, aut agglutinatione: luxata reponantur, manu aut laqueis: obstructa aperiantur: redundantia numero aut magnitudine, evellantur, ut supernatus dens, secentur aut rodantur, uranturve ut supercrescens caro. Deficientium regenerationem (quod naturæ opus est) negotietur medicus, si fieri potest, ut sarcoticis, carnis. Si autem fieri non potest, tamen pro propriissima deficientis particulæ substantia, negotietur conformis supplementum, ut pro osse

cal.

Indicationes à morbi essentia.

*Callum indu-
centia quo dis-
crepent à sar-
cotiis.*

*Qualia sint
quæ cicatri-
cem inducunt.*

*Cum deficit
membrū, ma-
chinamentis
suppleat medi-
cus.*

callum. Calli enim generatio na-
turæ etiam est, iuyatur callum in-
ducentibus, quæ eo discrepant à sar-
cotiis, quod tanto sicciora illis
sunt, quanto os carne: vtraque ta-
men sine corrosione, vt vehementi
extersione, ac sine magna adstri-
ctione sunt, ne alimentum arceant.
Cicatricem verò inducentia sic-
cantiora sunt vtrisque simulque val-
de adstringentia, quo non solum re-
pellant fluentem, sed propriam etiam
subiectæ carnis humiditatem ex-
primant, ea enim alteratione carnis
videtur fieri cicatrix, in cuius gene-
ratione maiorem partem habent
medicamenta. Quanquam non
censeo illis solis imputandam, sed
cum cutis decissæ, aut proximæ
carnis natura. Quod si non iam
simplex solum deficiat particula, sed
membrum etiam, vt crus aut ma-
nus, impossibilis quidem omnino
sit resectio, medicus verò machi-
namento suppleat, vt ligneo crure,
aut ferrea manu. Hæc itaque est
prima indicatio morbi quæ capitur
ab eius essentia. Quoniam verò
morbo accidit, non solum esse huic,
sed

sed etiam tanto & tali, esse, inquam, magno aut parvo, acuto aut longo: Horum etiam indicationes aliquantum discrepant. Magnitudo enim petit, ut dentur auxilia æque magna, acuties aut tarditas, ut curationes lentè, aut celeriter peragantur. Ut enim auxiliorum magnitudo exequari debet magnitudini morbi, ita celeritas agendi illius acutiei. Ridiculum enim si quis ea sedulitate, & adhibendorum frequentia utatur ad quartanam, quæ ad pleuritidem. Hippocrates certè, qui nihil utilium videtur omisisse, libello de morbis, ita scripsit. Alij morbi sunt quibus occasio est, ut semel in die curentur, alij per tertium aut quartum diem, alij semel per mensem, alij per tertium mensem. Hæc Hippo. quibus appertè indicat, non omnes morbos indigere æquè crebra visitatione, ut nunc usu magis, quam ratione agitur, sed pro morbi acutie debere medicum festinare, neque solum ad victus extenuandi modum, sed & ad moderandam curantis diligentiam, opus esse morbi cō-

*Magnitudo
aut acuties
morbi quid pe-
tant.*

stitus.

*Quæ pericula
sequuntur cu-
rationem ce-
lertorem aut
tardiorē
quam pro
morbi longitu-
dine.*

*Symptoma-
tum indica-
tiones.*

112 *Methodi medendi.*

stitutionem præsentire. Nam ce-
lertior quam pro morbi longitudine
curatio detrahēs virium plus quam
morbi, facit in tempore fervandos,
ante tempus mori: tardior verò
non potest prævenire pericula. Sed
de morbi indicatione hætenus.

Caput VII.

IN symptomatis, quæ maximè
solent urgere, & curationem
petere proriam, sunt dolor, pervigi-
lium & coma, atque deliquium ani-
mi: post hæc etiam fastidium & fa-
mes nimia, evacuatio profusa & ni-
mia retentio, seu evacuandi impo-
tentia. Aliæ actiones læsæ, ut vitiata
visio, odoratio, gustatio, aut etiam
delirium, ferè nunquam curantur
per se, sed cum morbo. Vitiosus
color aliquando, in mulieribus ma-
ximè, idque opus pertinet ad com-
propriam magis, quam ad medicam
artem. Dolor verò pervigilium,
& sopor, deliquium animi, fames &
fastidium, atque retentio & effluxio
cimen.

timentur sæpe multo magis quam morbi ex quibus nascuntur, funque ipsa per se causa periculorum: immo ipsos morbos ob ea solum symptomata evenit aliquando timeri: nã fluente sanguine ex naribus, quis timet anastomosim, aut rupturam, corrosionemve venularum, nisi ob sanguinis effluxionem? suppressis menstruis, vel antiquis hemorroidibus, aut evacuatione alia quacunque longo iam tempore consueta, quis timet affectiones quæ suppressi faciunt, nisi ob eas quas minantur ipsæ suppressiones? levitatem intestinorum, quis nisi ob impotentiam retinendi? aut adstrictionem duriciemve uteri, nisi ob impotentiam pariendi: iam verò dolor & pervigilium timentur magnopere, quia magna cum sunt, disciunt vires, multò antequam morbi ipsi. Sopor, quia extinguit calorem, & obstructiões cerebri auget. Delirium animi, nisi subveniatur, potest finire in syncopē, & hæc in mortem. Fastidium necessarium cibum capere prohibet, fames noxium cogit accipere. Ergo cum

Multa Symptomata magis timentur quam morbi ex quibus nascuntur.

Symptomatis per se occurrit medicus, quia citius lædant quam ut cum morbo tolli possint.

Sympt. & per se & cū morbo curantur.

citius lædant, quam ut cum morbo tolli possint, curare debet medicus illis occurrere per se. Est enim cuiusque dictorum duplex curatio, altera cum morbo, altera per se. Velut cum ob levitatem intestinorum utimur exaspirantibus, cuiusmodi sunt quæ acerba, occurrimus morbo: cū adstringentibus solum aut glutinosis occurrimus symptomati. Prima ergo curatio agitur indicatione morbi, secunda indicatione symptomatis, de qua nunc agimus: ea verò est offerre ipsi symptomati propria contraria: vel si in actione aliqua consistat, uti eo quod contrariam actionem afferat. Ut cū ventriculo vomenti assiduè cibos, cucurbitulam affligimus. Ea enim non curat ventriculo affectionem, sed trahendo ad se retineri facit: velut etiam, si retinente plus satis ventre irritamus clystere acri expultricem. Si autem in passione consistit symptoma, passionem inferimus contrariam, ut cū dormientem excitamus, vigilianti conciliamus somnum: si enim per ipsa somnife-

sa temperiem aliquam inferimus, ut frigus aut humiditatem, id quidem tunc per accidēs est, nos enim tunc ipsum per se dormire procurāmus. Neque verò minima totius artis pars est (quamquam quibusdā, qui eam fere ad vnicum præceptum contraxere, aliter videtur) ipsa symptomatum curatio. Nam præterquam quod, ut dictum est symptomatum pericula sæpe antevortunt ea quæ timentur à morbis. Ipsa symptomata morborum, quorum sunt, prohibent curationem, quæ propter eorum sublatio, remotio prohibentis est, & necessaria ad morbi curationem via. Si enim dolor quem incohabit fluxio, ipsius augendæ causa est, qua ratione cessabit meliùs quàm sedato dolore, maximè si facultas non videatur magnam evacuationem posse sustinere. Si enim potest, per hanc tolletur fluxio, ac cum ea morbus, & dolor. Si vero de facultate dubitatur, mittigatio doloris per se necessaria est, & cum minori dispendio agitur ea curatio, & si sit aliquantulum præpostera. Impru-

*Cur sympto-
per se cu- en-
tur, ac sit eo-
rum necessa-
ria curatio
ante curatio-
nem morbi.*

*Symptomata
morborum
quorum sunt,
multoties pro-
hibent cura-
tionem.*

116 *Methodo medendi.*

denter verò faciunt in omni negotio, qui proptervè semper intēdentes in id quod optimum, neque eo quod possunt contenti, à fine cadunt. Id dico, quia si fieri posse, symptomatum semper cum morbo esset sublatio optima, tamen ipsa per se illorum, est sæpe necessaria. percurramus ergo singula.

Caput VIII.

Doloris Indicationes.

Duplex anodinorum genus.

DOlor, quia in sensus tristitia habet essentiam, duplicem curationem habet per se. Voluptate enim occurritur tristitiæ, & sensus tollitur insensibilitate: utroque autem modo dolor tollitur; sive inducta voluptate, sive sublato sensu. Unde duplex nascitur anodinorum genus. Prima quidem, & quæ propèrissime talia dicuntur, sunt, quæ tepida cum sint, blandum quendam iocundumque sensum afferunt tactui. cuius passio propria est dolor. Hæc enim voluptate elevant dolorem manente sensu: ut infusis aqua

aqua tepida aut oleo, hisque folis, aut incoctis chamæmelo, aut meliloto, aut lini semine. Cum autem hæc non sunt satis, & res vrget, procedimus ad secundum genus, ad ea, inquam, quæ tollunt stupore sensum, vt opium, aut hyolcyamum, aut opiata medicamenta, quale est philonium, aut recentissima theriaca. Non enim potest manere dolor sublato sensu. Sed hæc noxia, & aduersa naturæ plerumque sunt, tunc verò maximè, cum dolendi causa frigida est. Tunc ergo solum sunt ferenda, cum res est in præcipiti, aut alioqui causa calidissima.

Caput IX.

Pervigilio etiam occurritur bifariam: nam aut somniferis, aut soporiferis: quæ differunt, vt somnus & sopor. Est verò somnus requies eius facultatis quæ in cerebro residet, ex levi obstructione, & refrige-

H 3

ra-

*Pervigilii
curatio. Quod
quid somnife-
ro à somnife-
ris differant.*

ratione nata. Sopor est magis, impotentia vigilandi ob stuporem primi sensitivi, aut obstructionem gravem. Illa igitur sunt refrigerantia leviter & humectantia, ut oxorrhodinum, aut rosaceum solū: hæc refrigerantia multò plus, ac stupefacientia, ut opium lactæ aut alio humore dissolutum. Constat verò hic quoque, non ante ad hæc veniendum, quàm illa non sint satis, & res urgeat. Somno occurritur dolore, quia est irritatio sensus, somnus verò quasi sensus intermissio. Occurritur & clamoribus, ac denique omnibus sensus irritamentis, ac proinde & splendore & vellicitatione. Et sanè quæ per se occurrunt somno, in hoc genere sunt omnia. Nam revulsiones quæ fricando, aut vinculis, aut aliter aguntur, ad causam etiam & materiam spectant.

(o ? ? o)

Caput

*A somni fe-
vis ad sopor
fera venien-
dum cum res
urget.*

*Somno qui-
bus occurritur*

Caput X.

Fastidium per se petit dari cibos iucundos & varios, & si ad alia minus utiles. Condimenta quoque palatum provoent. Nam expurgatio, & absynthij admotio, & alia eiusmodi ab affectione aut causa indicantur. Nunc autem solas symptomatum indicationes percurramus. Velut etiam fames nimia, curari potest purgatione crudorū, & vini potu, ac reliquis calfacientibus os ventriculi, eas enim curationes indicant causæ & affectus: tamen oblationem pinguium, & detestabilium ciborum, indicat ipsa fames per se. Eadem ratio est, in quibusdam corruptis appetitionibus, quæ piccæ vocantur, ut cum quis terram, carbones, aut res alias eiusmodi appetit. Nam aut indicatione causæ purgamus corpora, à melancholicis præcipuè succis, aut ob ipsum symptoma, furtim aloëm, aut bilem, aut absynthij succum, aut

Fastidij indicationes & quæ solius symptomatis: quæ vero affectus aut causæ sint indicationes.

Fames.

Piccæ.

H 4

aliud

Vini immoderatum desiderium quomodo curetur, est n. Symptoma.

aliud eiusmodi infundimus : velut etiam ijs qui vsque ad ebrietatem, vini suavitate capiuntur, solemus propinare incautis vinum, in quo sterminus aliquod, humanum maxime, dissolutum sit, aut spuma sudoris equorum, aut in quo sit anguilla suffocata, vel putrefactæ vuae. Ea enim abominabile vinum reddunt, & eius abominationis vestigium in imaginatione imprimunt. Cû enim hæc plerunque incidant in stultos, improbos, aut parvulos, denique in eos in quibus appetitus maximam, & ratio exiguam habet vim, raro locum habet prudens persuasio, sed contraria imaginatione est opus, aut passione fortiori, velut timore vehementi aut dolore. Non enim multum absunt hæc ab insania. Eodem astu vtimur ad ablaetandum infantes, & eadem ratione inûctis mamillis picra, ita enim melius iustinent, quam suavi lacte, tantum denegato.

Caput XI.

Deliquium animi curatur mis-
sione sanguinis, cum grava-
tur cor, ac premitur multa humidi-
tate, ut quod commitari solet, aut
antecedere cordis palpitatio: & cō-
coctione ac purgatione crudorum
alternatè facta, cum redundantia
crudorum est soboles: & vomitio-
nibus bilis, atque alui subductioni-
bus, cum bile mordetur os ventricu-
li. Sed hæc à causa indicantur. Ip-
sum verò deliquium per se à qua-
cunque causa ortum sit, petit cele-
rem refectionem per odores gratos,
vini haustum, aquæ repentinam in
faciem & oculos insersionem, &
admotionem cordialium epithe-
matum (neque enim de medica-
mentorum proprietatibus cenleo
antiquis omnibus fidem abrogan-
dam, etsi manifestis virtutibus mul-
to magis fido) frictiones verò, liga-
turæ & vellicationes, partim causæ,
partim ipsi symptomati occurrunt.

Cau.

*Deliquij
animi indica-
tiones.*

*Ipsum per
se deliquium
quid petit.*

*Non est ab-
roganda fides,
antiquis de
medicamento-
rum propieta-
tibus, sed fidē-
dum magis
manifestis vir-
tutibus.*

Frlctiones, & ligaturæ in deliquio animi & causæ, & Symptomati occurrunt.

Causæ quidem, quia reuellunt, sive succos, sive fumos irruentes in cor: Symptomati verò quia excitant, & ad apponendos connatus irritant facultates principes. Nam etsi dolores animalem solum irritant propriè, cum hac per naturalem conspirationem irritatur vitalis, cuius passio deliquium animi est.

Caput XII.

Dysenteria indicationes quæ à causâ, quæ ab affectu, & quæ à symptomate sint.

ITa quoque, si qui curat dysenteriam, purgatione utitur, indicatione causæ, hoc est actis, aut falsi succi, id facit si siccantibus & extergentibus, indicatione affectus, hoc est, vlcusculorum in intestinis, si adstringentibus indicatione symptomatis, hoc est depravatæ egestionis. Ac proinde à prima illa curatione semper incipiendum, præcedendumque ad secundam, tertia quæ in adstrictione est, debet esse postrema, ac plerumque cum res bene est acta circa priora, potest devitari. Vomitus quoque curatur deiectione,

nc,

ne, per revulsionē causę vomitu, per
causę evacuationē, calfaciētibus aut
refrigerātibus, si ab vlla harū intem-
perie palsio nascitur, indicatione af-
fectus stomachicis, indicatione sym-
ptomatis. Voco enim nunc stoma-
chica, quę grata cum sint ventricu-
lo, ipsum corroborant, vt menta, &
aromata. Constat verò hic quoque
curationem illam primam, quę per
deiectionem agitur, tentandam pri-
mò, mox secundam quę per vomiti-
tionem, ab hac tertiam per altera-
tionem contrariam affectui. Postre-
mò, & vbi alię non sint satis veniē-
dum ad compescencia vomitum per
se, vt cucurbitulas, aromata, ac re-
liqua stomachica. Sed hic iam vi-
demur incautè delabi ad methodos
particulares, & regulas multarum
indicationum, de quibus agitur po-
stea. Nunc procedamus & tracta-
tionem de eo genere symptomatis
quod in evacuatione, aut evacuan-
dorum retentione est ad vniversalia
revochemus. Omnis profusa eva-
cuatio, cum per se vrget, retractio-
nem fluentis materię in partem aliã
postulat: aut obstructionem adstri-
ctio,

*Vomitus indi-
cationes.*

*De symptoma-
tis quę sunt in
evacuatione,
aut retentione
regulę univer-
sales.*

Etionem ve viæ per quam effluit. Nâ expurgatio corporis, aut incrassatio, aut attemperatio eius quod fluit à materia indicantur, cum scilicet corruptio aliqua, aut tenuitas, aut acrimonia, mordacitas ve succorū causa effluxionis est. Tales verò curationes aguntur letius. Proinde cum ipsum symptoma vrget, vt fluxio sanguinis, revellimus vehementer frictionibus, & vinculis, ac multò celerius cucurbitulis oppositis partibus affixis, habentibus verò cum ea per quam effluit communes venas, vt hypochondrio dextro, cum fluit ex nare dextra, sinistro cum ex sinistra: mammis ob fluxum per os uteri: ob hemorroydas quoque hypochondrio, & dorso iuxta spinam: aut obturamus partem ipsam ex qua fluit, admoventes emplastrum aliquod adstringens; aut insuflantes pulverem, aut excipientes vinculo, aut digito comprimentes donec ipse sanguis grumescens sibi ipsi obstruat viam; vt scilicet pars potest tractari.

Caput XIII.

Contrarium symptoma est, naturalis evacuationis retentio. Est autem cuique naturalis, quæ per bonam valetudinem consuevit fieri, & ad eius custodiam pertinet. Tales autem sunt omnibus in commune, deiectio, mictio, excreatio, emunctio, & menstruus sanguinis fluxus: multis etiam vomitus & sudor: nonnullis hæmorrhoides mediocriter aliquando fluentes: raris quibusdam raræ aliæ evacuationes, ut quibusdam ex naribus, fuit cui ex digito sub ungue singulis mensibus per annos multos ex ordine sanguis fluxit. Nimirum sunt naturalia omnibus, naturalia omnibus, & cuique. Curatur autem quivis, & quæ cuiusque natura fieri postulat ea tolli symptoma est, ut cuiusque talis evacuationis retentio. Quæ esse potest, integra, aut ex parte. Ut si alius nihil reddere potest, aut exiguum ægre: urina omnino suppri-
mi.

De ijs quæ præter naturam retinentur.

Naturalis cuique evacuatio est, quæ per bonam valetudinem solet fieri.

Huius retentio symptoma est.

Naturalia omnibus & cuique.

*Cum sympto-
ma per se mag-
ni periculi est
causa per se
tollit indicat
ante ablatio-
nem morbi, an
causa*

mitur, aut exiguum mingitur, & vix: menses non fluunt, vel non ut per naturam debent. In quo genere symptomatum idem præceptum est, quod in alijs omnibus. Scilicet, cum ipsum per se urget, & magni periculi causa est, per se tolli. Vt si vrina integre suppressa est, sive succis alijs crassis, sive lapide, obstructibus: sive vesicæ sensu amisso: siue expultrice extreme debilitata, & diu iam suppressio, ut forte supra tres aut quatuor dies producat: expectandum non est id symptoma tollere simul cum morbo, & eius causa, atrito lapide, aut extenuatis, & vacuatis succis, aut curata perfecte resolutione, aut roborata vesica, cum sciamus id symptoma diu sustineri non posse extra evidēs periculum: sed ipsam vesicæ regionem premendo manibus, & immisso cathetere vsque ad cavitatem cōnari ut vrinae copia distillet, idque crebro facere, dum alijs remedijs molimur sensum revocari, aut facultatem firmari, aut grumos atteri, aut lutos crassos extenuari, & alia via vacuari, aut lapidem comminui

aut

aut longè à via averti. Si enim ho-
rum quidvis longiùs tempus postu-
lat, nullum autem vidimus eorum
qui ultra septem dies omnino mix-
tione caruerunt, supervixisse, neces-
se est ipsi occurrentes symptomati,
mictionem quancunque arte moli-
ri, vtcunque maneat in parte affe-
ctio, cuius est id symptoma, & eius
causa. Ita quoque vbi menstrua
evacuatio sublata est siquidem nihil
obstet perfectam curationem inco-
hare, ac perficere, ita faciemus: sin
autem non vaccat aut tempus valde
incommodum, vel aliud aliquid dif-
ferre suadet, timemus tamen ab ipsa
sanguinis coacervatione, mittemus
statim bonam eius partem, quo pos-
sit sine tanto periculo necessariam
dilationem sustinere. De hac mis-
sione sanguinis, crebra altercatio est
in congressibus medicorum, vnde
fieri debeat, plerisque vocantibus in-
talos, non paucis etiam incipienti-
bus ab internis cubiti. Quæstionē
autem dirimit aliorum symptoma-
tum contemplatio. Tametsi enim
dicimus, nos nunc ipsi tantum symp-
tomati occurrere, & nihil aliud,
quam

*Urinam omnino suppressa
septimum diē
non transgre-
diuntur egros-
tantes.*

*In retentione
menstruorum,
vnde fieri de-
bet sanguinis
missio.*

quam velle fundere vsque dum vac-
 cat radicitus curare, tamen hoc ip-
 sum melius facimus, atque imposte-
 rum corpus disponimus, passionum
 omnium quæ accedunt rationem
 habentes. Si ergo raptus materiae
 in caput inditia sint, revulsorias va-
 cuationes faciemus ex talis, multas,
 inquam, exiguas, & ex brevibus
 intervallis, quia ita efficacius retra-
 hetur, & fundetur nihilominus quod
 satis sit. Si verò non tam hoc quàm
 sensus ponderis apparet, isque incli-
 net in lumbos mittetur vnica, aut
 duabus sectionibus satis multum ex
 talis. Quod si distentio & gravitas
 circa viscera hæreant, spiritalia, aut
 naturalia, aut vtraque consultissi-
 mum fuerit vsque ad horum remis-
 sionem mittere ex brachijs: nam
 ita facilius deponitur multitudo, &
 hac deposita solet solet mox reliquũ
 per vterum efluere. Nam expul-
 trici nihil ostat evidentius, quam
 vasorum distentio. Quod enim in
 magnis, & externis experimur,
 æquum est in parvis & internis va-
 sis per inde fieri putare. At verò
 vrinam suprimi ob solam vesicæ di-
 sten-

*Suppressis
 mēstruis quã-
 do ex brachijs
 mittendus sã
 guis & qua
 ratione.*

stentionem, & erumpere utcumque
 fiat laxamentum, res est expertissi-
 ma. Nimirum fibræ vehementer
 distentæ non possunt sese contrahe-
 re, qui notus expultricis est. Un-
 decumque autem inchoetur is mo-
 tus, virtute perficitur. Ita ergo eve-
 nit venis & arterijs. Eædem sunt
 cautiones, quæcunque dictarum eva-
 cuationum, præter naturam cessa-
 verint. Dictum enim est, multo
 iam tempore consuetas, pro natura-
 libus esse, & eodem modo iudicare,
 qua propter earum supressiones
 semper sunt cavendæ.

*Consuetæ
 evacuationes
 pro naturali-
 bus sunt.*

Caput XIV.

QUamquam autem dictum est,
 omnia quæ præter naturam
 sunt, sui ablationem iudicare, quia,
 ea omnia auferri quam citissimè
 optimum esset, maximèque medico
 expetendum, non tamen nihil taliū
 servandum, aut etiam novandum
 est, aut augendum. Evenit enim
 eorum multa, ex accidenti, boni

*Quod præ-
 ter naturā est
 aliquando ser-
 vandum.*

I

ali.

alicuius maioris, aut minoris mali fieri causas. Nam non esse semper talia nociva manifestum est, cum morbi quidam aliorum graviorum fiant abscessus, ut post malignam & laboriosam febrem articulorum dolores: & quidam supervenientes, alios molestiores, ac periculosiores absumant, ut febris convulsionem, atque etiam apoplexiam. In symptomatis id quoque est manifestum. Nam dolorem lædere frequens est, aliquando verò non parum iuvat, revellendo à partibus nobilioribus, aut nobilibus propinquis. Fastidium in eo qui paucissimo indiget cibo, prodest, ne plus accipiat. Omnia igitur perpendenda, & quæ per se, & quæ ex accidenti contingunt, neque adversus omnia quæ præter naturam accidunt, pugnandū æque citram cunctationem, sed in singulis, & in eo qui se offert affectu videndum an lædant, an prosint, an neutrum faciant insigniter. Esse enim intriplici hac cōditione, constat. Dolor enim & pervigilium, quæ maximè videntur esse mala, est cum prosint. Dolor, ut dictum est,

est.

est. Pervigilium fortasse dum expurgatio agitur. Appetere cibos & ad ea quę offerunt habere bene, bonum est ad servandas vires, & est, ut dixi, cum fastidium proficit, alioqui virtuti inimicissimum. Viciosus color extra oculos neque prodest, neque lædit, intra illos visionem vitiat. Affectus etiam alij adeo exigui & contemptiles sunt, ut neque profint neque noceant, neque movere omnino medicum debeant. Alij etiam, qui cum per se sint morbi etiam magni & graves, utiles tamen sunt, quod graviores alios collant, aut ab ijs præferunt. Velut quartana, quę liberat ab alijs morbis, ut abscessus eorū facta, aut eos antevertens. Bubones etiam & parotides multos ab internis, & gravissimis morbis superstitices esse fecerunt. Velut igitur dictum est morbis & symptomatis occurrendum esse cum lædunt, ita nunc dicimus, cum profunt, si satisfaciant & morbi cum usui esse sinenda sint minus, augenda: quod si ne fiant quidem, cum putarentur utilia fore etiam novanda.

*Mutare me-
dia morborū
morbi sunt.*

da nonnunquamque cucurbitulis
& extrahentibus medicamentis, &
rubrificantibus, movendos absces-
sus, qui indicentur à præsentis peri-
culo egrum erepturi: quid mirum,
cū plurima eorum, quæ ad alios
morbos tollendos facimus, morbi
sint, ut inclusiones & vstiones. Si
igitur per febres dolor aliquis exi-
guus capitis incidit, aut color vitio-
sus animadvertitur, nihil eorū causa
medicus novat, sed sinuntur. Si
verò cū timemus capiti aut tho-
raci dolor in pedem incidit, nullus
cordatus medicus non, si dolor ma-
gnus est, finit, sine exiguus, auget,
partis attractione, aut trahentibus
medicamentis, quin etiam aliquan-
do nondum incipientem dolorem
provocat, sciens ita affectis utiliter
solere supervenire. Repellere ve-
rò ac partem firmare nunquam tu-
tum est, ubi pars aliqua nobilium
infiniter est debilis, ut earum quæ
ad thoracem spectant, vlla, aut ca-
put, aut etiam ventriculus, sed ne-
que cum renes: quia ut utiliter so-
let ab illis, ad articulos abscedere,
ita inutiliter ad illos repellitur, ad
tho-

choracem verò & caput magis pe-
riculosè. Multa alia fiunt in corpo-
ribus eiusmodi, oportetque confi-
derate ex quibus in quas partes mu-
tentur, vt Hippocrat. monet. Ni-
mirum ex quibusdam in quasdam
bene & male mutari possunt. Vt
autem vniversim dicam, ex nobi-
lioribus in ignobiliore, ex superio-
ribus in inferiores, ex internis in ex-
ternas, vtiliter: ex his in illas inuti-
liter & noxiè. Si quis ergo labo-
rante adhuc hepate scabiem manuū
magna sollicitudine curat, à metho-
de agit. Si verò exiguam febricu-
lam quæ nervorum resolutioni lu-
pervenit, calorificis auget, aut etiam
citra resolutionem, lentam ex cru-
dis, & quæ suam causam non potest
conficere, non erit in circumspectus.
Ita tamē has curationes laudo, cum
alijs facilioribus, suavioribus, aut tu-
rioribus, non licet vti, aut non pos-
sumus necessitati satisfacere. Si
enim podagricus nullam interna-
rum partium habet debilem, sed ob
debilitatem articulorum, ex occa-
sione ortam, aut nativam, vt fortè
hæreditariam talis, est, aut scabio-

*Libri. 6. Epi-
dem. sect. 2.
12. 21. & 22.*

*Morbos cu-
ramus morbis
cum tutiori-
bus vti no li-
cet.*

sus nullas impuritatis notas habet
 in excrementis, imperiti omnino
 medici sit, incuratos eos relinque-
 re, cum liceat, illi mediocri premil-
 fa evacuatione, resolvētia primum,
 deinde corroborantia admove-
 re: huic verò scabiem mox sine vlla
 cunctatione curare extergente ali-
 quo medicamento cum mediocri
 siccatione, vt fortè, terebinthina cū
 sulphure. Convulsio etiam aut re-
 solutio si sit, aut etiam catarrhus pi-
 tuitosus, temeritatis sit ab excitata
 febre auxilium petere, non tentata
 prius alia curatione per evacuatio-
 nes, remedia inscindentia, coquen-
 tia, & apperientia: præcipuè si ho-
 minem ex ijs esse cognoveris, qui
 non solent leviter febricitare. Est
 tamen etiam aliquando veniendum
 ad febrem. Usque adeo medicum
 oportet cautum & circumspectum
 esse, nihilque facere temere, & nihil
 ommittere, sed facilitati, brevitati,
 quo ad possit & securitati studere,
 omnia, & commoda & incommo-
 da perpendere, & nullum evidenti
 periculum relinquere. Dictum
 itaque, atque indicatum est, non
 symp.

*Ex Hippocr. 6
 Epidem. sect.
 2. 18.*

symptomata solum, sed morbos morbis utiliter supervenire, ac proinde ut sunt morbi, quos curare, esse etiã quos augere, aut novare oporteat: noxios scilicet curare, utiles fovere. Possunt autem noxij esse morbi qui alijs superveniunt per se, & quia tales, vel sola magnitudine. Per se quidem, cum tua natura accidit illis esse talibus, velut cum ex pleuritide fit perineumonia, aut ex ardente febre cõvulsio: aut ex lysteria hydrops: magnitudine, ut abscessus, qui moderatior accedens, esset utilis, magnitudine fit intolerabilis, ut parotis præ mole stranguans, aut suppurata introrsum gutturis partes corrumpit. Velut ergo abscessus iustò minores promovere expedit, ita maiores quam ut sustineri possint, minuendi, ac si fieri possit, præcavendi sunt. Maxima verò præcautio est in febribus gravibus, difficilisque iudicationis, quales maximè sunt lassitudinariæ, vacuare fatis inter initia. Ne abscessus qui in talibus, si facultas fortis est, merito expectantur, post aures, aut ad articulos, aut aliam quampiam par-

Morbi supervenientes alijs morbis cum nocent, aut per se aut magnitudine noxij, sunt.

Maximè præcautio in febribus gravibus vacuare fatis inter initia.

*Quae eva-
cuationes si-
nenda quae
promovenda
& quae cohi-
benda sint.*

ticulam, quam contigerit esse debi-
lem, fiant adeo magni, ut hominem
interimant, cum videretur à morbo
præcipuò liberatus, aut partem cor-
rumpant, ut nonnunquam oculum,
aut manum, aut pedem. Nam præ-
cavere abscessus appositis medica-
mentis repercutientibus partibus
adenosis, ratio prohibet, & indica-
tio quæ accipitur à parte, de qua
seorsum dicendum est. Nunc il-
lud solum indicare volumus, in
rebus etiam præter naturam esse
multas, quas non prohibere, sed
promovere consultum sit. Cum
autem in omni symptomatum ge-
nere attendere debeat medicus, cu-
ius conditionis sit id quod inci-
dit, an, scilicet, lædens, an iuvans,
an neutrum, ut videat, quid agat,
tollat, augeat, an sinat, id maxi-
mè videndum in evacuationibus,
aut earum retentionibus, quia his
maximè evenit esse ad alterutrum
mutabilibus, nunc bonis, nunc ma-
lis: & quia maxima pars morborum
materialium curationis est in ea cõ-
sultatione, quæ evacuationes pro-
movendæ, quæ cohibendæ, quæ

cohibendæ, quæ sinendæ tantum. Quæ consultatio, non tam simplex est, quam videtur quibusdam, qui multorum inexperti, facile enunciant, nullas evacuationes symptomaticas vtilis esse, sed omnes noxias: vnde statim fit, vt sint omnes cohibendæ: sin minus nullæ iuvandæ. Itaque hi vix invenire possunt vllas evacuationes spontaneas, quas oporteat promovere. Nam eas quæ ante concoctionem fiunt, non promovebunt, vtpote symptomaticas, & vt ipsi putant, semper noxias, quæ post concoctionem (fiunt, non promovebunt, vtpote symptomaticos, & vt putant, semper noxias, quæ post cõcoctionem) multò minus. Nam talia, neq; movere, neque novare oportet, autore Hip. sed sinere. Dicent fortasse movēdas esse eas evacuationes, quæ concoctis iam succis, aut non succedunt, aut non integrè. Itaque quo tempore deberent fieri, si non fiant, aut non quantum expedit, movendumque rursus, corpore non perpur-gato & soluta, aut inclinante iam plurimum febre: idque non tam

1. Apho. 20.

primi morbi, quàm recidivæ metu. Hoc sanè optimè dicunt, valdeque probarem, si dicerent, eam esse optimam atque accomodatissimam evacuationem, quæ pro iudicatione est, atque tunc temporis agitur, cum iudicatio esset tempestitiva, aut cum perfectè iudicandi occasio præterijt. Nam quæ ante id tempus à medico agitur, vix vnquam perlanat, vt neque vlla earum quæ ante id tempus sponte fiunt (voco enim nunc perlanare, integrè tollere morbum, & sine recidiva) non autem non perlanant, neque quia non sunt optimæ, fit vt sint statim noxiæ, immo verò censere, earum quæ symptomaticæ sint, & ante concoctionem sponte fiunt (has enim nunc vocamus symptomaticas, alijs appellationibus dimissis) nullam vnquam conferre posse, sed tales omnes lædere, hominum est qui parum aut segniter sunt in artis operibus versati, sed in quo primo apprehenderunt, nihil, neque rebus ipsis moniti, neque aliorum admonitionibus attendentes, incautè affirmare sibi imperaverunt: propria experi-

men-

*Non quæ sepe
lædunt iuvare
nunquam pos-
sunt.*

*Symptomaticæ
evacuatio-
nes quando
vtilis.*

menta non habentes, & aliena non considerantes. Nam qui decumberebat in horto Dealcidis, decima septima sudore per totum oborto levatus est, qui tamen usque ad quadragesimum non est perfecte iudicatus, neque quidem vlla, vel exigua habens signa concoctionis. Nam Hippocr., ita inquit. Sudavit per totum, levatus est, intelligebat magis, non est a febre liberatus, siticulosus vomuit biliosa flava pauca, a ventre stercorosa exierunt. Paulo autem post, nigra pauca tenuia: urinae tenues non boni coloris. Haec omnia pertinent ad narrationem decimae septimae diei, febris solvendae quadragesima. Vides quam sive concoctionis notis iuverit illum sudor intra totius morbi principium factus. Cherion quoque qui non est iudicatus perfecte ante vigesimum, septimo sine signa concoctionis, sudore iudicatus est imperfecte, sed non inutiliter. Sed quid moror. An morbi omnes expectant iudicationem perfectam & nulla est bona, quae perfectam non sit? Sed omnis imperfecta statim est mala,
&

Lib. 3. de morbis vulg. sectione 1. est. 3. agrotus.

Lib. 3. de morbis vulg. sectione 2. text. 2. & quintus agrotus.

& lædēs? At verò Galenus (cui hac in parte nullus medicorum repugnauit) quatuor iudicationum differentias usurpat, optimam perfectamque bonam, & imperfectam: pessima & repente interimentem: malam, & noxiam, sed non interimentem. Quid ergo interest, inter morbos *eucritus* id est boni iudicij, & *discritus* id est difficilis iudicij: nisi quòd illi per optimas iudicationes & tempestivas, intra fines sue constitutiones solvuntur: hi non nisi per multas intempestivas, aut per abscessus, vix tandem solvuntur. (Non enim ijdem sunt, mortales, & difficilis iudicationis) solvuntur enim hiquoque alioqui futuri perniciosi. Nimirum evacuationes symptomaticæ, & quæ nondum concoctis morbis fiunt, esse possunt pessimæ & interimentes, aut lædētes quidem sed non adeò, aut etiam iuvantes, etsi non optimæ. Quia earum quædam vires solvendo, & corpora colliquando, de propria verò morbi materia vacuando nihil, aut minus, quam vt levare vilo modo possit, ad interitum trahunt: quædam

Symptomaticæ evacuationes iuvantes esse possunt etsi non sint optimæ.

dam minuendo quidem morbi materiam iuvant aliquid, verum, neque facile, neque intra proprios morbi fines, sed vix tandem ac per abcessus liberant. Quod respiciens Hippocrat. talia omnia solet dicere, aut mortem aut difficile iudicium significare. Constat verò hoc non esse lædere, sed iuvare minus, quam si essent perfectè iudicantes. Nam sæpe qui per tales evacuationes, cum difficultate liberantur, nisi vllæ tales acciderent morerentur. Hoc verò haud dubiè est eligibilius. Cherrionem, qui tam graviter ægrotans cum habuerit perpetuo ab aluo deiectiones biliolas, exiguas, & synceras, liberatus intra viginti dies est, quis dubitet fuisse moriturum, si cum eadem malignitate habuisset nullas? alioqui fuisset in eo vtendum perpetuo, alvum sistentibus, potionibus, & infusis, & admotis. Quo nihil excogitari posset illi perniciosius: quia quæ ob malignitatem à natura non retinebantur, repercrussa & cohibita in superna irruissent, aut intra hepar, & magnas venas suppressa, ac malignius corrupta hominem

*Lib. 2. Epid.
10. sect. prima. 9.*

Loco citato.

Tuvanda aliquando evacuationes symptomaticæ.

Quæ intempestivè exeunt aliquando pelluntur à natura.

nem interemissent. Contra ergo facere oportuit, attemperare, ut syn-
ceritas illa excrementorum doma-
retur, & clysteribus extergentibus
aluum elevere, ut quæ ibant exiguæ
deiectiones, fluerent aliquantò lar-
giùs: & quæ biliosæ, minus hererēt
intestinis, & herentes roderent. Dā-
dus ergo erat & procurandus exitus
facilis ijs, quæ etsi intempestivè, nec
expectata concoctione, tamen quia
ob suam acrimoniam retineri non
poterant, à natura pellebantur. Er-
rant enim si qui putant, nulla quæ
intempestivè exeunt, pelli à natura,
sed vi morbi, quasi regurgitare, aut
quasi liquata fundi omnia. Nam
quæ concocta & secreta sunt excre-
menta, pellic natura: retentrice, quæ
concoctrici antea subserviebat, iam
tunc quasi peracto opere, cecedente
expultrici. Sed & antequam con-
coquantur, quæ adeò acria sunt aut
maligna, ut irritationem ferre natu-
ra non possit: cogunt expultricem
insurgere ante tempus: quod nihilo-
minus nature opus est, etsi nimis
irritatæ. Quæ evacuatio cohiben-
da non semper est, sed aliquando
etiam

etiam iuvanda, ut quæ retinerentur periculosius, facilius exeant. Quid ergo? Nondum dicimus omnes evacuationes spontaneas iuvandas esse, etsi symptomatice & intempestive sint; quia sunt naturæ opera? Minimè, nam neque omnes utiles esse diximus. Plurimæ enim earum sunt exolventes, & syncopales: atque quæ plurimi, medicis quas cohibere oporteret, augere studentibus, mortui brevi sunt, sudando, dejiciendo, aut fluente affatim sanguine ex hemorrhoidibus (vnde maximè talis fluxus probatur) nedum ex ore, aut naribus, aut scissis venis. Neque sane immeritò ita evenit. Nam cum natura in ipso iudicationis tempore, & concoctione peracta, ac secretionem, pellit, ut ordinatè, ita & moderatè id facit. Pellitque morbi causam seorsum à bono succo, cum modico eius & spirituum dispendio (nò enim sine vlllo) tamen cum incocta & male secreta cogitur per irritationis vehementiam expellere, velut præcipitatur, deponitque cum malis bona simulque aliquando vitam exhalat. Hæc cum fieri incipiunt

*Non omnes
evacuaciones
symptomatice
iuvande.*

piunt, ni quis frenet impetum & ob-
sistat, atque revulsionibus, refrige-
rationibus, & adstrictionibus, at-
que omnibus remediorum generi-
bus occurrat interius & exterius,
non vacabit culpa, quod mori si-
verit. Quid ergo evenit ex dictis?
Certè quod antea dictum est, & alijs
in locis à me indicatum, evacuatio-
nes omnes symptomaticas, hoc est
intempestivas, quæque ante tempus
iudicationis perfectæ succis nondū
satis coctis aguntur, hac quidem
causa malas esse, hoc est, malam sig-
nificationem prebere: quia aut tan-
tam excrementorum copiam, aut
adeò malam qualitatem indicant, ut
expultricem, ante consuetum natu-
ræ tempus pellere cogant: aut
tantam retentricis debilitatem ut
excrementa, neque solito plu-
ra, neque maligniora, retine-
re vique ad naturale pellendi tem-
pus, non possit: non tamen pro-
inde eas omnes lædere, sed quasdam
etiam iuvare aliquatenus. Dico
autem aliquatenus, quia, ut dictum
etiam antea est, nullæ earum perfe-
ctè ac tuto liberant, ut quæ conco-
cto

*Lib. 5. contro-
vers. cap. 3.*

Et morbo iam fiunt, sed multos, alioqui morituros, per difficiles iudicationes, & varios casus servaverunt. Igitur quæ lædunt, tolli se indicant quæ iuvant, servari aut augeri. Dictum enim iam antea est, symptomata per se nihil indicare, sed cum morbo tolli, tamen quia bonæ aut malæ causæ fiunt, quæ lædunt tolli, quæ profunt servari debere, aut etiam augeri. Distinguere igitur opus est evacuationes noxias ab utilibus, ut scias quas debeas cohibere, & quas secus. Hippocrates certè conferentia & tollerantia distinguit. Conferre enim dicitur, quòd morbum minuit, bene tollerari, quòd facultatem non debilitat. Constat ergo, vel ex ipsis notionibus, illam fore optimam evacuationem, quæ morbum tollat, & facultatem non debilitet, illam pessimam, quæ debilitet aut etiam prosternat vires, & morbum augeat: mediocres verò eas, quæ inter has erunt, & quibus plus boni quàm mali inerit, esse ponendas in bonis, etsi aliquatenus etiam malæ sint; quibus plus mali, in mali, etsi boni habeant

1. Aph. 232

Quomodo distinguantur noxiæ evacuationes ab utilibus.

K

ali-

Nulla evacuatio quantum - bis optima sit sine debilitatione facultatis aliqua.

Symptomati- cae evacuatio- nes quaedam morbos mi- nuunt, quædam neque minuunt neque augent, quædam au- gent.

aliquid. Certe morbum omnino, ac cum securitate tollere non possunt, nisi quæ optimè iudicationes ac perfectæ sunt, quas modo nullatenus vocamus symptomaticas, etsi genere præter naturam sint, ut fluxus sanguinis ex naribus. Omnino non debilitare facultatem, ne hæc quidem possunt. Nulla enim tam naturalis & omnibus numeris absoluta vacuatio est, cum qua nulla fiat spirituum effusio, & exolutio virium. Nam & ab optimis iudicationibus manent homines debilitissimi, & à pessimi succi vacuatione cum sit affatim moriuntur hydropici. Sine vlla igitur exolutione virium nullæ evacuationes fiunt, morbum omnino nullæ tollunt, præter perfectas iudicationes, quæ & ipsæ fiunt cum exolutione, etsi minima: aliæ omnes symptomaticæ sunt, & conferentiam ac tollerantiam minorem habent; tamē vtriusque evenit esse in illis magnam differentiam maioris & minoris. Nam quædam earum morbum minuunt apertè: quædam nihil, quædam etiam augent. Hæc in ægro-

eis experimur quotide. Quibusdam enim sudore febris remittitur, quibusdam eodem tono manet: alijs increscit. Ita etiam & ab alui fluxu & vomitu, & sanguine ex naribus, atque etiam à menstruis intempestive currentibus. Quædam etiam evacuationes, manifestum post se languorem relinquunt, quædã minimum, aut manifestè nullum: quædam etiam videntur vires auxisse: quanquam id in essentia fieri non potest, sed ob depositam aggravationem. Igitur illæ evacuationes, quæcunque sint, & quocumque tempore fiant, quæ plus detrahent facultati quam morbo, cohibendæ sunt. Quod si vires valde prosterant cohiberi etiam debent, etsi morbum æquè tollant. Evenit enim aliquando, mori hominem concidentibus simul facultate & morbo, tanquam bello Cadmico. Quæ autem detrahunt plus morbo quam viribus, aut æquè, suppetente tamen virtute, ut spes sit fore, ut homo etsi debilis, evadat sanus, sinendæ sunt, sinendæ, inquam ne si utilitate capti augemus, debilitate

K 2

plus

*Quid sit
quod quædam
evacuaciones
vires videntur
auxisse.*

plus aucta hominem prosteramus: augendæ verò tunc solum, cum minuentes bene morbum, facultati efficiunt exiguum, neque tamen ipsæ satis abunde fluunt, pro multitudinis ratione, seu pro indigentia. Alioquin nullæ quidem augendæ, sed sinendæ tantum sunt. Verum quoniam conferentia, & tolerantia posteriores esse videntur ipsis evacuationibus, atque fieri poterit, ut si iudicium de utilitate, aut noxa ferendum, ab ipsis expectetur, ferius quàm expediat auxiliemur, necesse est scire, qua ratione possimus, mox atque incipiunt, prænosse quales futuræ sint, ut secundum id præiudicium de cohibendis, sinendis, aut augendis decernamus. Id verò non potest aliunde capi, quam ex conditionibus quæ bonas, & malas evacuationes solent comitari. Nam etsi bonas, aut malas dicentes, ut signa intelligimus, tamen hæc duæ rationes, signorum, inquam, & caularum in evacuationibus re ipsa non admodum dissidere possunt, neque adeo multum separari. Nam, ut antea diximus, optimè non possunt non esse

esse valde utiles, neque pessimæ, nō valde noxię quę inter has sunt ut non possunt optimè significare, ita neque plurimum prodesse, & illis potest utrumvis altero inesse plus aut minus, ob naturam aut dispositionem, quæ tunc in corpore est. In talibus ergo locum habet hæc consultatio. Qua primum igitur vides evacuationem aliquam insignem ægroto accidere, considerare debes regionem, conveniens sit an non: idque an simpliciter, an in hoc morbo. Dico autem simpliciter, ut sanguini vacuando uterus, & post hunc hæmorrhoides. Vacuanda bili, & pituitæ ventriculus, & gula, & post hunc alvus. Expurgandis renibus, & venoto generi, urina. Non simpliciter, sed huic morbo sunt quædam commoda, ut vomitus sanguini incommoda evacuatio est, per suppressiones autem menstruorum non adeò. Itaque multo magis laborabis vomitum sanguinis cohibere in viro cui nulla evacuatio sanguinis consueta defuit, quam in muliere cui menstrua defecerunt: in hac enim sine aliquan-

Regula prænotandi à principio quales sint futurae evacuationes.

Consideranda regio.

cum fluere: deinde etiam fistes. Al-
 vus commoda regio est evacuationi
 tamen in pleuriticis, & alijs thora-
 cis morbis, non ita. Proinde in his
 morbis expurgationi ex alvo non
 ita studebis, vt putridis febribus. Eo-
 dem modo alias omnes evacuatio-
 nes considera, eas quæ per vias illis
 à natura destinatas aguntur prefe-
 rendis reliquis, & in his cuique mor-
 bo accomodatas. Constat verò ex
 alijs tractationibus discendum quæ
 sint. Non enim sunt huc conge-
 renda omnia, sed dicenda tantum
 curandi methodus, eius exercendæ
 gratia, quorundam mentione facta.
 Certe si medijs morbis, aut etiam
 inchoantibus sanguis ex utero inci-
 pit fluere, tanti faciunt medici com-
 moditatem eius regionis, vt ne si ex-
 tra consuetum tempus fluat, mere
 symptomaticè, audeant alia evacua-
 tione vti, quæ præcipuè possit illi
 fluxioni obstare. Vnde evenit non
 raro in curationibus morborum acu-
 torum, non sine magno periculo he-
 rere. Velut cum initio pleuritidis
 aut peripneumonix, aut ardentis fe-
 bris ire incipiunt menstrua, rari sũt
 qui

*Pulchra exer-
 citatio in cu-
 ratione morbo-
 rum in quibus
 menstrua su-
 perveniunt.*

qui non prætermittant occasionem mittendi sanguinem ex vena, aut vnde morbus acutus petit mittere audeant, sed ex talis, quicumque morbus sit: affecti, arbitror, commoditatibus eius regionis, & periculis quæ solent accidere suppressis menstruis, deterriti. Non decet autem peritos artistem ullam tam indistinctè accipere. Est sane sanguinis, per vterum, maximè, atque adeo ea sola, naturalis evacuatio, proinde mulieribus ad quam plurima utilis, & cum magno incommodo plerumque retinetur (tanti momenti est, regionem esse natura idoneam evacuationi) non tamen ea æqua utilitate semper agitur, ac proinde neque eodem periculo semper retinetur. Sed fere evenit, quod in alijs omnibus evacuationibus, si bene fiunt sunt bonæ, si malè, malæ. Considerandum ergo non solum vnde fluat sanguis, sed an tempestivè, hoc est, quo tempore iam morbi, crisis agi possit, & quo mensis die consuevit: an neutro horum, sed morbo adhuc crudo & nõdum devoluto mense: an devoluto quidem mense, sed morbo inepto iudicatio-

ni an hoc iudicationi apto, sed nondum exacto mente. Primum enim si accidat, per opportunam censebis evacuationem, magnaue foelicitate in idem tempus concurrisse menstruam corporis evacuationem, & solutionem morbi. Talem ergo, si integrè agatur, fines, sin minus omni ratione iuvabis. Nullam ergo secabis venam, aut certe excrue, aliam verò evacuationem movebis nullam. Si autem neutro modo sit evacuatio tempeſtiva, nè illius gratia hæreas, sed mitte sanguinem quantum & vnde morbus possit, id solum quantitate detrahēs, quod casu incidente fluxione videbitur supplere posse. Itaque si pleuritis sit, mitte sanguinem ex cubito eiusdem lateris, vt fluat ex vtero, nõ curans. Nam is morbus, cum vergeat, tolli se citò postulat, evacuatio verò adeò intempeſtiva non postulat se servari. Sola regionis comoditas videbatur postulare. Ea renuentibus tam multis conditionibus non est magni momenti. Satis erit hac causa, tantum non sistere usu adstringentium. Ab his ergo abſtinebis, sanguinem verò mitte

tes unde morbus postulabit. Si vero ea evacuatio ante conuerſum mensis die tamen pro morbi indicatione opportunè superveniat, iudiciorum tempeſtivarum regula ſervabitur, ſi integrè fluat, ſinere, ſi minus iuvare, nulla verò ratione prohibere, neque alio trahere, aut aliam evacuationem moliri. Quod ſi morbo intempeſtiva, legitimo verò mensis tempore venerit, ſi quidem morbus indifferens erit ad ſupernas, aut infernas evacuationes, ut fortè ne phritis, aut ſine loco certo febris, mittetur ex crure ſanguis, ſi ſit opus mittere, ſi autem morbus ſupernas poſtulet, & urgeat, licebit medico alternatè mittere hinc, & illinc, dum ſupernè mittit, aliqua arte infernè retinere, ut vinculis aut cucurbitulis, aut aliter. Sed hoc ad compoſitas indicationes incipit pertinere, de quibus poſtea agetur. Nunc ea tantum cauſa huc divertimus, ut indicaremus quanti fieri debeat commoditas regionis, utque eius cauſa peccare ſoleant medici fluentibus menſtruis. Eodem autem modo peccabunt in alia quacunque vacatione, ſi ſolius regionis rationem habeant.

Considerandum tempus in evacuationibus.

beant. Nam ex quacunque potest bene & male exire. Ergo post regionem considerandum est morbi tempus, quod concoctione materiae praecipue distinguitur. Videndum ergo an concocta iam satis sit, an nullatenus, an aliquantum. Nam evacuationes quae per morbos fiunt, citius, eo sunt deteriores, quo posterius, reliquis bene procedentibus, eo meliores. Atque ea causa, cum est quod postulet inchoatas evacuationes promovere, non expectata perfecta concoctione, tamen cum aliqua, audacius id agimus, quam per cruditatem summam. Consideranda etiam est dies. Si quis enim sudare incipiat, tertia, quinta, septima, aut aliqua sequentium decretoriarum, eligibilis, & melioris spei est, quam si sexta, aut octava, aut decima. Nimirum in diebus decretorijs, bonae meliores, & malae minus malae esse consueverunt. Atque hac consideratione magis audebimus, sudores, & fluxus sanguinis, & evacuationes alias quascunque his diebus promovere, quam alijs. Consideranda deinde qualitas, an scilicet talia evacuentur qualia oportet

Consideranda dies.

si

si enim pro morbi materia excernantur ex ventre pingua aut cruenta, aut ramentosa: aut pro serola humiditate exudetur pingue, & crassum, nullus eam evacuationem iuvare studeat, sed sistere, ut quæ haud dubiè, morbo nulla ex parte immunito facultatem plurimum deiciet. Ita etiam per morbos pituitosos, ut verbi gratia, hydropis genera, deiectiones biliolæ: aut per biliolos, ut febrem ardentem, aut phrenitidem, pituitolæ, nullius commodi esse possunt, eoque attemperandæ, aut sistendæ magis quam iuvandæ sunt. Post hæc quantitas impetusque debet considerari, quia à copiosis, & rapidis timemus virtuti, à minimis & lentis, ne nihil prosint. Igitur hac consideratione affluentes & impetuolas evacuationes nunquam iuvabimus, ne si aliæ omnes conditiones optimæ sint, sed cum maximè, sinemus: cohibebimus autem cum alijs conditionibus aliquid deerit, ut si die incommoda, aut regione aut qualitate. Cohibebimus verò tanto maiori, aut minori conatu, quanto plura aut pauciora evacuationem

dam-

*Consideranda
qualitas in
evacuacioni-
bus.*

*Consideranda
quantitas, &
impetus in eva-
cuacionibus.*

156 *Methodus medendi*
damnabunt. Debiliter autem tenta-
tatas, si alia omnia attestentur, iu-
vabimus semper, erunt enim tales
iudicatoriæ, neque integræ. Sed
& cum quædam renuunt, si alia plu-
ra annuant, promoveri non raro ta-
les debent. Velut si per febrem bi-
liosam die aliqua decretoria alius
incipiat bilem fundere, non affatim,
& alioqui medicus ex bile multa pē-
dere morbum timeat, ea bilis per vē-
trem effusio sisti non debet: quin po-
tius invitatur ad expurgationem, etiã
si coctæ satis materia non sit: quia ea
dispositio, præcipuè cum quodam
murmure hypochondriorum, pro-
xima turgentia est. Atque ita vi-
deas Hippocratem ad expurgatio-
nem dicere solere, nunc, si materia
turgeat, nunc si venter murmura-
verit, nunc requirere humorum ver-
gentiam in regionem convenientem.
Hanc autem vergentiam humo-
rum, ut te magis moveat, non ex se-
mel, sed ex pluries tentata evacua-
tione, cognosces. Ut si sæpe per
hunc morbum tentatos sudores, aut
fluxus, aut mictus copiosos videris,
ea tibi consideratio, ubi alia maio-

1. *Aphor.* 22.

4. *de ratione*
victus 64. 7.
Epide. 106.

ris momenti non prohibuerint, talis evacuationis promovendæ causa fuerit. Potro præter has conditiones, quæ communes sunt omnibus evacuationibus, cōsiderare oportet in singulis earum generibus differentias bonas, ac malas. Discendæque illæ per capita sunt ab Hippocrate tū in multis alijs in locis, tū maxime in prognostico, qui ad cō pertravit exactè omnia, ut vix quippiam adiecerit tam longa posteritas. Ergo quæcunque evacuatio incidet, his omnibus quæ dicta sūt in considerationem adhibitis, atque ea quæ maioris momenti sint, maioris faciens, præiudicabis augenda cohibendave sit. Quod si multæ variæque considerationes te redderint consilij inopem, tantis per se neque iuvans, neque prohibens, donec conferentiæ, ac tolerantia notæ se incipiant exhibere. Oportet autem te tunc velut in re dubia esse diligentem, atque egrotum visitare, & notas omnes bonæ aut malæ tolerantia animadvertere. Velut si consultus an expediat egrotum, qui sudare incipit, pannis con-

Cōsiderandas bonas, ac malas differentias evacuationum in singulis earum generibus.

Cum variæ cōsiderationes dubitationem generant quid faciendum.

te-

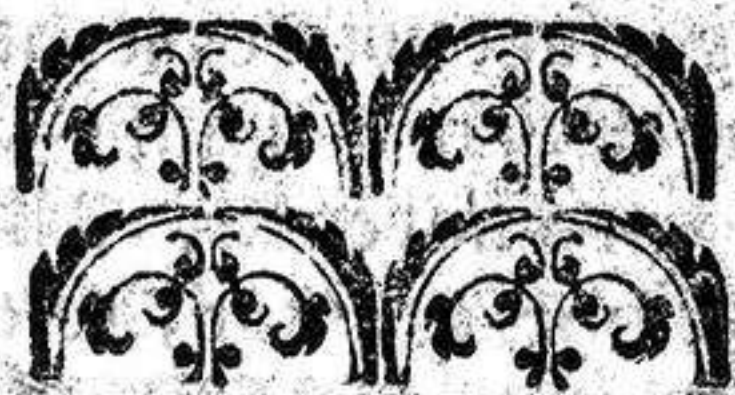
tegi, ac sudare quietum, an contra ventilatione, & motu sudorem prohiberi, consideransque sudorem calidum esse, atque ex toto incipere fluere: dubius tamen (ita ut sit) principij morbi, & diei: neque morbo satis cocto, iubeas ægrotum stragulis neque additis neque detractis in quiete contineri, & sudare tantis per fini: dubius cum sis, revifere ægrotum debes, observareque an angatur plurimum, an difficilius incipiat spirare: an pulsus languoris quampiam speciem præferat. quo si quid succedat tale, movere se illum iubeas ac flabello ventilari. Si nihil horum, sed perseverante robore, & facili spiritu, sine vlla anxietate sudet, dicatque se potius sublevari quam præmi, procedat, non vnam aut duas horas, sed multas etiam, acceptis interim, si res plurimum protrahatur, iulculis ad refectioem. Quod si contra non solum angatur, & pulsus debilitatem indicet, sed etiam linguatur animo, aut extenuetur secundum faciem, nõ solum ventilatione occurremus, sed & obturante aliquo illi nemus

COR-

corpus, & oleo myrtino insperlo
etiam pulvere myrti balaustiorum,
malicorij, aut cytinorum: aut aliquo
emplastrico, vt fortè bolo armeni-
co. Signa autem valde exolventis, &
syncopalis sudoris sunt quæ dixi-
mus, ac postremò sudorem refrige-
rari, & secundum frontem & iugu-
lum in grandes guttas concrecere,
excavari oculos livescere faciem &
ungues. Hæc cum adsunt, haud
longè abest syncope & ab ea mors.
Oportet ergo te esse diligentem ob-
servatorem notarum omnium con-
ferentiæ & tolerantia, atque cōtra-
rij, vt in hac evacuatione, ita in alijs
omnibus. Ne te evacuationem sua-
dente, repente ac velut inter manus
homo moriatur, deijciendo, sudan-
do, aut aliter evacuatus. Qui in-
fortunatus ac turpis error est. Di-
ctæ ergo sunt notæ evacuationum,
quæ cum sponte incipiunt, sunt à
medico promovendæ. Alioqui, dū
concoctiones aguntur, retentiones
excrementorum vtilis sunt, & eva-
cuationes noxiæ, vtpote quæ con-
trariæ sunt concoctionibus. Qua-
propter cavere debemus eorum
pra-

METRO

praxim, qui nunquam non clysteribus & alijs auxilijs sollicitantes evacuationes, concoctioni locum non dant. Sed hæc posterius, ubi de occasionibus auxiliorum ageretur, dicentur opportunius, nunc in eum sermonem obiter incidimus, agentes de symptomaticis evacuationibus, de quibus, & omnino de symptomaticarum indicationibus, hætenus. Dixeramus autem & de ijs quas morbi & eorum causæ præstant, atque ante has etiam, de indicationibus rerum naturalium, & non naturalium. Super est ergo ut ad compositiones transgrediamur.

METHO-

METHODI MEDENDI

LIBER III.

Caput Primum.

SUPERIORIBVS duobus
 libris dictæ indicationes,
 vbi singulæ occurrunt se-
 orsum, aut multæ quidem
 simul, sed quibus eadem
 opera, aut diversis, sed nihil repug-
 nantibus, potest fieri satis nulla diffi-
 cultas est, faciendum quod indica-
 tur, & eo audaciùs quo plura indi-
 cant. Velut si quis febricitet ardē-
 ter ex bile valde vsta, sine vlla alia
 putredine, simul que vehementi tor-
 queatur siti. Quæ mora? aut quæ
 dandi invidia? omnia petunt potum
 aquæ frigidæ. Dabis tanto copio-
 L sio.

*De contra-
rijs indicatio-
nibus.*

*Occurrendum
ei quod urget
utcumque per-
vertatur me-
thodus.*

*3. sanita.
tuend. & II.
meth. & I. ad
Glauc.*

*Cum unum
vehementissi-
mè urget reli-
qua, vel negli-
guntur.*

fiorem frigidiorēque, quanto sunt
plura quæ postulant. Si tamen mul-
tę simul indicationes rerum præter
naturam occurrunt, quarum aliæ
alijs obstant, tenendus ordo hic est.
Videndum primum an aliquid eo-
rum quæ curationem indicant, sive
morbus, sive causa, sive symptoma
sit, ita urgeat, ut in duties spectandi
non det. Quod si evenit, illi est oc-
currendum ante omnia, utcumque
pervertatur methodus, & ordo cu-
rationis. Galenus ergo hanc dicit
esse primam regulam indicationum
diversarum: occurrere ei quod ur-
geat, altero non neglecto. Ego verò
dico, ut illud plus aut minus urgeo,
ita alterum negligi, aut secus. Adeo
enim potest vnum quippiam urge-
re, ut reliqua interim, vel negligan-
tur. Primus itaq; ordo est, quem
urgētia poscit, & huic alij omnes
cedunt. Curationem, quæ hac ra-
tione suscipitur, placuit quibusdam
medicis vocare coactam, quæ verò
à causæ sublatione incipit, regula-
rem. Quidam alij insultant, negan-
tes, coactam, aut irregularem dici
debere vllam curationem, quia cum

ita

ita agitur, ita agi debet, atque ipsæ artis regulæ ita agi suadet. Illi non negant artificis esse ita agere, cum ipsi præcipiant, quia is ipse qui agit, mallet, si posset, alium ordinem tenere, tenet autem hunc iusta commune illud præceptum prudentiæ, si non potes quod vis, velis quod potes, appellari volunt hanc curationem coactam, eam verò quam sublata omni vrgentia tenerent, regularem. Semper hæ inanes argutiæ devoluuntur ad quæstiones de nomine. Constat verò primos melius distinguere id quod optimum ab eo quod necessarium. Sed procedamus. Si nihil, eorum quæ ad sunt, vrgeat, aut omnia eque, neque tamen possit omnibus occurri simul, sed ordine quodam, tunc videndum an alterum obstet alterius curationi, ita ut, nisi eo sublato, alterum curari non possit (vocat hanc Galenus causam sine qua non potest agi curatio) atque illi occurrendum prius est. Velut si qui laborat febre continua ex succis consistentibus intra venas, simul laboret facie-tate ventriculi, antequam secetur

L 2

ve:

*Quæ regula-
vis, & quæ
coacta dica-
tur curatio.*

*Quando oc-
currendum
causa sine qua
non potest agi
curatio.*

Sacietas ventriculi solvenda antequam mittatur sanguis.

In ulcere sordido, & cavo quis tenendus ordo.

Quando incipiendum causa facientis sublatione qui est ordo maxime legitimus.

Indicatione cause non ante veniendum ad localia quam totius facta sit evacuatio.

vena debet ventriculi sacietas solvi. Quia etsi, neque succorum putrescentium in venis, neque febris causa fit, obstat tamen quominus sanguis mitti possit, quia ventriculo crudis pleno, non sine magno periculo distributionis mitteretur. In ulcere sordido & cavo, extergentibus utendum antequam sarcoticis, & his quam agglutinantibus, quia sordes carnem gigni prohibent, & nisi hac genita, labia dissita uniri non possunt. Talibus obstaculis summotis, aut si talia obstacula non sint, tenendus est ordo tertius, qui & maxime omnium est legitimus incipiendumque à causæ facientis sublatione, & procedendum ad id quod ab ea fit vique ad ipsum morbum, cum quo necessario tollentur symptomata. Hinc fit, ut cum parte quipiam affecta totum corpus indiget evacuatione, non ante veniendum ad localia sit, quam totius evacuatio facta. Quia multitudo aut cacochymia facit, aut potest morbum augere, aut alium, graviolem fortasse, excitare. Quare rationem habet causæ. Nam ut

indicat morbus præiens, ita & qui
 timetur. Ideoque censeri debet
 causa, nō quæ facit, aut fecit solum,
 sed quæ faciet, nisi quis ostet. Ea-
 dem quoque ratio est evacuationū
 ad euacuationes. Cum enim aliæ
 alijs sint maiores, atque ut quis di-
 xerit, magis universales, ut missio
 sanguinis quam expurgatio, quia il-
 la omnium, hæc quorundam luc-
 corum est, & expurgatio per ven-
 trem, quàm mictio, aut sudor: & hæc,
 quam excretio & emunctio: quæ
 minus universales sunt cum magis
 universalibus comparatæ ad loca-
 lium auxiliiorum vergunt naturam.
 Ut ergo omnes evacuationes agi
 debent ante localia, ita inter eva-
 cuationes ipsas magis universales,
 ante eas quæ minus tales sunt. Qua-
 re & missio sanguinis ante expur-
 gationem. Quia multitudo, quæ
 misionem sanguinis præcipuè in-
 dicat, nisi maturè tollatur, cacochy-
 miam facit, à qua indicatur expur-
 gatio. Expurgandum etiam ante-
 quam provocetur vrina sudor, aut
 excretio (si expurgandum scilicet
 est) quia cacochymia totius & ven-

*Causa morbi
 est, quæ facit,
 & quæ fecit,
 & quæ faciet.*

*Inter evacua-
 triones ipsas
 magis univer-
 sales præce-
 dant eas quæ
 minus tales
 sunt.*

*Missio sangui-
 nis ante expur-
 gationem quæ
 causa fiat.*

*Expurgatio
 cur sit ante par-
 ticulares va-
 cuationes.*

*Quæ præcepta
inter morbos
plures, & plu-
res causas, &
multa sympto-
mata, & inter
causas, & mor-
bos, & inter
morbos, & sym-
ptomata, & in-
ter causas, &
symp. & inter
omnia simul.*

tris fovet eam quæ in venis & tho-
race, & alia quacunque peculiari
parte est. Itaque ubi complican-
tur multæ indicationes rerum præ-
ter naturam, hæc sunt præcepta, &
hæc ratio satisfaciendi illis omni-
bus. Quæ eadem servanda est, &
inter morbos plures, ut vlcus in-
flammationem & febrem: & inter
plures causas, multitudinem crasso-
rum, obstructionem, & putredinē:
& inter multa symptomata, ut lo-
quacitatem, sitim, & pervigilium:
& inter causas & morbos, ut fluxio-
nem & febrem, & inflammationem
& putredinem: & inter morbos &
symptomata, ut febrem & dolorem
capitis: & inter causas & sympto-
mata, ut bilem delirium: & inter
omnia simul, ut pituitam, febrem, &
coma. In his & huiusmodi omni-
bus complicationibus, nisi urgen-
tia, aut impedimentum ordinem
interturbare cogat, ipse causarum
facientium ordo tenendus est, quia
posteriora cum prioribus facile tol-
luntur, ut cum inflammatione fe-
bris, cum multitudine crassorum
ob-

obstructio, cum obstructione putredo: cum loquacitate fitis, cum hac pervigilium. Cum fluxione inflammatio, cum putredine febris: cum febre dolor capitis, cum bile delirium: cum pituita febris & coma. Quod si posteriora cum prioribus non omnino tollantur, tamen facienda sunt quæ poscunt priora, prius, posterius, quæ posteriora. Evenit aliquando duo dictorum fieri sui causas mutuas, velut fluxionem & dolorem: pervigilium & sitim, & alia eiusmodi. Fluxio enim undecunque incipiat dolorem infert parti recipienti, & dolor accedens fluxionem à qua natus est, auget. Dolor quoque; non raro incipiens ab ictu aut intemperie fluxionem convocat, convocata verò dolorem à quo nata est, auget. Ita quoque; fitis aliunde nata dormire non finit, & sublatus somnus, siccando sitim auget. Et pervigilium natum ex dolore aut sollicitudine, sitim infert, sitis verò accedens nova vigilandi causa fit. Hoc cum evenit, utriusque occurrendum est simul, quia utrinque proceditur à

Cum duo dictorum sui sunt cause mutue utrisque occurrendum est simul.

causa. Velut reuulsoria evacuatione
& anodinis simul medicamentis,
Somniferis quoque ad caput & si-
tim sedantibus ad linguam simul.
In talibus ergo non opus est aliud
ante aliud facere, quia multorum
indicationes simul incidunt.

Caput II.

CVM tamen dicimus faciendum
hoc ante illud, non ita audien-
dum, quasi abstinendum ab hoc om-
nino, sit, vsque dum illud sit perfe-
ctum. Ita enim putantes medici
quam plurimi, tardius quam opus
sit, occurrunt malis. Quomodo
maxime peccatur in acutis. Ver-
bi gratia, non sunt apponenda loca-
lia antequam toti corpori sit prospe-
ctum, neque vtendum attemperan-
tibus antequam vacuatum. Quid
ergo? in phrenitide, aut lethargo,
aut inflammationem hepatis, nihil
capiti, aut hypochondrijs admove-
binus, antequam exquisitissime sit
missus omnis sanguis? ardet febris

*Evacuatione,
& localibus si-
mul, & alter-
natem licet uti*

vehementissimè, nihil refrigerans, neque quod sedet sitim dabimus, an tequam expurgata bilis sit? aut saltò non nisi vrgentia nimia cogat? certe antequam mittatur sanguis, nihil rectè admovetur capiti, aut hepati in illis, neque in his rectè quis attemperantibus vtitur, antequam incipiat causam minuere clysteribus, aut vomitu, atque si vrgentia adest, etiam ex purgatione. Tamen neque integra perfecta que sanguinis evacuatio expectanda ad admotionem recuperatiètiè, neque per purgationem ad vsum refrigerantium, & humectantium: Sed inchoante sepe curatione ab illis que secundum artem debent esse priora, licet hæc interponere, & simul facere. Velut in phlegmònis curatione, constat repercussionem influentium priorem esse resolutione eorum que partem obsident, quia quod influit causa est eius quod obsidet. Tamen elapso principio, quod solis damus repercutientibus, incipimus utriusque simul vti repercutientibus dico, & resolventibus, augendis sensim his, & detrahendis illis, ita ut

me,

Interponenda localia univ. salibus auxilijs.

Similitudo in phlegmonis auxilijs.

meris resolventibus nunquam utamur usque ad magnam inclinationem, quia non antea recursus alicuius novæ fluxionis timor cessat. Maximè si peculiaris causa timendi sit, velut in quibus calet plurimum aut dolet pars, aut causa est valde tenuis, aut aliquid obstitit quo minus vacuatio corporis satis produceretur.

In podagricis tumoribus quid agendum.

Obiectio pro contrariorum æqualitate incurando.

Magis autem si fluxio debilitati partis imputetur, ut in podagricis tumoribus, in talibus enim, etiam in summa inclinatione debet habere aliquid adstringentis quod admoveatur, ne scilicet maior debilitas relinquatur in parte. Qua causa diachalctis utilis est usque ad perfectam curationem. His autem exceptis in manifestis iam inclinationibus phlegmonum, ad solam resolutionem indicatio inclinatur. Quòd alicui videri possit alia ratione methodum perdere, quod scilicet, inclinantibus tumoribus augentur eorum medicamenta propria, hoc est, resolventia, cum tamen dictum antea sit, debere remedia cum morbis augeri, & minui, ut scilicet semper sint æqualia. Non tamen ita habet, non enim tã

*Solutio.**Lib. 2. cap. 1.*

apponimus maiora quam impermissa, elevatis contrarijs. Quod si contraria elevari eorum intensio est id evenit ex accidenti, quia alia indicatio cessat. Atque hic respicientes diximus præceptum illud augendi, & minuendi auxilia ad morbi æqualitatem, intelligi, nisi quod aliud obstat artis præceptum. Velut nunc, obstat in summo vigore phlegmonis vsui resolventium impermissorum indicatio fluentium, aut que facile possent refluere. Si igitur in vsu localium adeò diversorum, & habentium inter se ordinem priorum, & posteriorum, nihil obstat, immò ut melius dicam, res ipsa cogit utrisque uti simul, cur non & evacuationum, & localium eadem ratio sit, liceatque utrisque simul, & alternatè uti? neque sane ad cucurbitularum admotionem, quæ ab alto exhauriant, necesse est corpus ita esse inanitum, ut in maxima penuria constitutum sit, sed satis est esse vacuatum, quantum res tunc videatur exigisse, ne plenum sit. Hypochondria quoque foveri possunt, antequam per purgatum corpus sit.

Nam

*De cucurbitularum admotione.**De hypochondriorum fove.*

Nam cum ventriculus, ac præcipuè eius os laborat fluxione, & sentitur esse laxus, ante etiam quam mitti sanguis incipiat, cautio est illum per diem ante aliquoties fovere aliquo roborantium, ut melino, absynthite, nardino, aut mastichino. Id quod magna utilitate fieri, res est expertissima, tametsi corpus vacuatum nondum est, sed id potius agatur, ut vacuetur. Neque sane a methodo est, quia ut antea diximus, ordo à causa prohibente, seu à causa sine qua non, prior est quam ab efficiente. Consultum ergo fuerit cardiacos, non solis fomentis, sed etiam adstringentium fructuum, quales multi autumnalium sunt iuvare. Galenus etiam præcipit in artem quam scripsit ad Glauconem in omnibus febribus intermittentibus, quæ non sunt exquisitæ tertianæ hypochondria eorum quos nondum purgaverat, foveri. Mittatur tamen sanguis, prius, si modo mittendus sit, & locabilibus ne viscera laxent, admisceatur aliquid corroborans. Sed hoc ad indicationem partis iam spectat, de qua paulo post dicendum est

*Lib. I. cap. 10.
& 11. & seq.*

est seorsum. Nunc de multis indicationibus rerum præter naturam, quæ simul conveniunt, agimus.

Caput III.

ITaque ubi componuntur simul multæ indicationes rerum præter naturam quarumcunque, quæ curationes indicant, hæc sunt præcepta. Incidunt enim sæpe multi morbi, & eiusdem morbi multæ causæ. Morbi multi ubi adsunt, vidum, an alter alterius causa sit, an non sed casu simul inciderint. Velut qui laborat pleuritide necessario etiam febricitat. Verum potest esse ea febris morbus per se, & independens ab inflammatione lateris, aut illius accidens. Si quis laborat cruditate ventriculi simulque suffusione oculorum, potest suffusio nasci à cruditate, aut etiam aliunde. Causæ quoque multæ quæ conveniunt, possunt ordine quodam esse, ita ut aliæ sint alijs priores, aliæque propriores morbo,

tio;

Multi morbi ubi adsunt quid faciendum.

Multæ causæ possunt convenire, & quomodo, & quid agendum.

tiores, aut non, sed multæ partiales, æquè proximæ morbo. Velut hæc mitriti causæ sunt pituita, & bilis putrescentes, neutra autem est, quæ altera, prior. Putredo autem illa, & obstructio, & multitudo, & crassities, causæ sunt eiusdem febris non æquè proximæ sed ordinem quandam habentes ad se, & ad illam. Nã multitudo, & crassities, obstructionis, hæc prohibitæ ventilationis, hæc putredinis, quæ febris proxima causa est. Eo igitur ordine illis occurrendum est. Quod si duo morbi adsint non solum ordinem habentes, sed, posterior prioris sit accidens, sola prioris curatio erit factis. Velut qui ponebatur laborare simul cruditate acida, aut nidorosa, & ab hac nascente suffusione, nullis medicamentis ocularibus uti debet, sed expurgatione, attemperatione, & corroboratione ventriculi. Eadem ratio est, si ob hanc ipsam ventriculi affectionem, aut hypochondriacam melancholiam laboret vertigine. Hypochondriorum enim aut ventris cura erit habenda, capitis nulla. Ita etiam si cui resoluta

ma,

manus est, obstructione nervorum in cervice huic sunt admovenda medicamenta resolventia succos, & laxantia nervos, manui autem nihil, nisi quod externas arceat noxas. Hæc autem intelligo, cum secundus morbus mera sympathia est, & ut dixi, tantum accidens prioris. Vbi enim à priori quidem cœpit, tamen iam non ab illo solum pendet, sed per se habet quippiam propriæ affectionis, denique secundarius quidem morbus est, tamen non mera sympathia, sed eatenus iam idiopathia, eatenus etiam curationem desiderat propriam, non contentus curatione prioris. Debet verò esse eius curatio ordine posterior, ut scilicet, morbus morbo posterior est. Velut, si qui ponebatur suffusione per consensum ventriculi laborare, fumis solis intercurrentibus ante succum crystallinum, diuturnitate passionis contraxerit concretam suffusionem, seu catactã, aut nubem, non iam satis erit ventriculo prospicere, & si id agendum prius, sed opus erit suffusionem dissolventibus uti colyrijs, velut succi

Cau.

Cum duo morbi sunt, & secundus iam non pendet à priori quid ægenam.

caucalidis, chamædrios, & sanguinariae, æquis portionibus, aut eiusdem facultatis alio (huius enim nunc fortasse memini, cuius etiam meminit Paulus ex Oribasio) atque si ea concreta ac dura satis sit, acu deprimere; nubem verò ex tergentibus dissolvere, ut fortè minoris centaurij succo cum melle. Aut mellis, bilis, & succi foeniculi portionibus æqualibus. Ita quoque si cui à ventre, aut vna quapiam particula ascendente tenui succo, aut aura epilepsia accidit, principio quidem sola eius particulæ attemperatio, aut materiae ascendentis interceptio, quæ laqueis, aut viarum intercisionibus ferro aut igne agi solet, possunt esse satis: vbi verò diuturnitate iam malum inolevit, tanto magis curandum ipsum caput est, quanto magis dilata est curatio, quia tanto plus comparat idiopathiæ sympathia omnis, quanto diutius durat. Vt cunque autem debet curatio incipere à primario. Multorum itaque morborum ordine quodam incidentium, hæc est regula. Si verò duo, aut plures, sine ordine, casu incidentes,

curari

Epilepsia exemplum.

Cum morbi duo, aut plures sunt simul sine ordine.

curari simul postulent, tenendus
 alius curationis ordo est, urgentiæ
 inquam, aut causæ sine qua non. Nā
 si pleuriticæ febris, accidens est, sola
 inflammationis solutione per sana-
 tur, si autem etiā est morbus utrius-
 que mali auxilijs utimur, magis au-
 tem ac prius, urgentioris. Causæ
 quoque cum sine ordine incidunt,
 tollendæ sunt simul, si fieri possit, sin-
 minus, & aliquid aliud obstat, quæ
 paratior, prius. Velut in hemicrito
 dandum pharmacum cholagogum
 & phlegmagogum simul, si uterque
 succus sit paratus, sin minus vacua-
 bitur citius qui paratior. Quæ
 verò causæ ordine incidunt, ordine
 quoque tollendæ priores ante poste-
 riores, eo modo quo dictum est. Ve-
 lut si morbus regius fit ab diffusa bi-
 le: hæc autem diffunditur ob vesicæ
 suæ obstructionem, obstruitur verò
 illa vesica à pituita, prius debet dari
 pharmacum phlegmagogum deinde
 aliud cholagogum. Regula enim
 in his est, incipientes à morbo pro-
 cedere in causas, resolvendo, utque
 ad primas earum, quæ præsentis cū
 sunt, iudicant curationem (procatar-

*Causæ cum
 incidunt sine
 ordine quid
 agendum.*

*Causæ cum
 incidunt ordi-
 ne aliquo.*

*Morbi regij
 exemplum.*

*Regula cum
 multæ incidunt
 causæ ordine
 aliquo.*

Lib. 2. c. 2.

M

ti.

ticas enim & absentes dictum est,
 nou indicare) & ab illis rursus in-
 choata curatione, contrario ordine
 curare, ac causarum inventionem
 fecerimus. Velut quia febris pu-
 trida nascitur à putredine hæc ab
 obstructione, hæc à multitudine &
 crassitie: primum omnium est de-
 ponenda multitudo, mox apperien-
 dum, mox coquendum, quod con-
 trarium est putrescentiæ: mox quod
 omnino emendari non potuit, ex-
 purgandum: ultimo intemperiei oc-
 currendum. Nam etsi eorum qui
 ita laborant, quidam inceperunt
 febre citare sine vlla externa causa,
 paulatim ob assiduum voracitatem
 congestis multis & crassis, à qui-
 bus nata est obstructio, & ab ea pu-
 tredo, à qua febris: alijs tamen ini-
 tium ægotandi fuit refrigeratio
 quæ densitatem cutis fecit, & hæc
 infensile effluuium cohibuit, quod
 cohibitum venas replevit, quæ re-
 pletio earum peperit obstructionem,
 quæ simul cum cutis densitate ven-
 tilationem prohibuit, & putredi-
 nem induxerunt, proximam febris
 causam: in quibus iuxta dictam re-
 gu.

gulam videtur exordiendum à cal-
 facientibus & laxantibus cutem,
 cum id fuerit totius mali exordium,
 tamen in his quoque si cum acce-
 dimus ad ægrotum externum fri-
 gus iam recelsit, & homo iã aperte
 febricitat, rectius incipitur à mis-
 sione sanguinis, quia etsi densitas
 cutis quę adhuc manet ordinæ cau-
 se facientis prior est, quam multitu-
 do, tamen hæc est causa prohibens
 seu sine qua non. Quia non pos-
 sit vlla laxantium & extergentium
 admotio poros aperire corpore
 pleno: immo verò convocãdo plus,
 arctiores reddet. Cum ergo dictũ
 sit indicationem prohibentis prio-
 rem esse quam facientis causę, cõ-
 stat in vtriusque dictorum incho-
 handam esse curationem à missio-
 ne sanguinis. Interest tamen mul-
 tum, quia in quibus nulla cutis den-
 satio, neque refrigeratio manifesta
 antecessit, sola evacuatione multi-
 tudinis, & incisione crassorum, &
 concoctione crudorum, & expur-
 gatione ex putridis concoctorum
 perficitur curatio, nisi fortè etiam à
 dictis vlla attemperatio desidere-
 tur:

M 2.

tur:

*In quibus
 febris putride
 initium fuit
 cutis refrige-
 ratio utendũ
 missione san-
 guinis, indica-
 tione causę si-
 ne qua non.*

*Cap. 1. hu-
 ius libri.*

tur: tamen in allis mox a sufficienti multitudinis depositione cōfert uti inunctionibus laxantibus & extergentibus. In quem vltim ego chamemelini vncijs duabus cum nitri drachma uti consuevi, ad tollendā, scilicet, densitatem cutis, quæ mali prima causa fuit, & adhuc manet. Maturat verò hæc eadem inunctio concoctionem, & ad decretioris sudores corpora præparat. Constat verò eadem ratione fore vtilem hæc iniunctionem in quibus vis febribus nimis densatæ cutis signa sint, velut in quibus maculæ publicum moribus similes per cutem fiunt, cohibitis nempe sub ea densata, quæ oporteret insensibiliter expirare, vel saltem exsudari. Eodem ergo modo quo dictum est, procedemus in ictero & alijs omnibus morbis quorum multæ causæ sunt. De multis itaque indicationibus rerum præternaturam simul incidentium hætenus dictum sit. Dixeramus autem prius de indicationibus rerum naturalium. Superest vt coniungamus vtrasque.

Capit IV.

NVnc ergo de indicationibus rerum naturalium, præter naturam quæ semper in morbis coniunctæ sunt, dicamus. Semper enim certè coniunctæ sunt. Nam nunquam non sunt considerata medico natura, & morbus. Cum tamè hæ indicationes in omni morbo complicatæ sint, nunc sunt similes, nunc contrariæ. Evenit enim morbum & naturam in eundem excessum inclinare, velut in bilioso febricitante, aut in contrarium, vt in hydropico bilioso, aut febricitante pituitoso. Cum igitur res naturales, & præternaturales contrariæ sunt, petunt similia: cum sunt similes petunt contraria. Quia quæ naturalia sunt petunt sibi similia, quæ præternaturam, contrariam: eadem autem sunt his contraria, & illis similia, cum ea sunt invicem contraria. Cū verò ea evenit esse similia, eorum indicationes sunt contrariæ. Quo

De indicatione à temperamento totius corporis.

Calidiora calidioribus, & frigidiora frigidis deberi quomodo intelligatur.

paſto autem fiet ſatis utrique partim antea dictum eſt, cum ſeorſum ageretur de utriſque, partim nunc dicetur. Homo humidus, verbi gratia, laboret morbo humido. Quo modo poterit medicus dare naturæ humida, morbo ſicca? nam quomodo ſit humida, & ſicca eadem curatio? porro cum petunt ſimilia, quousque oportebit ſauxiliorum vires intendere? durum enim quinimo, & falſum prima fronte eſſe videtur, dicere, frigidum hominem cum febricitat, frigidioribus uti debere, quam calidum, & febricitantem. Hic enim, cum geminum habeat calorem, ſumma, accitiſſima refrigeratione videtur indigere. Videtur ſanè, perpendiculari autem acrius videbitur ratio in contrarium cedere. Nam cum ambo, natura inquam & morbus petunt ſimilia, duabus indicationibus in idem conſpirantibus, illa ipſa quæ petuntur dari debent intenſiora. Cum vero natura, & morbus contraria petunt, dabuntur quæ petit morbus, ſed tanto remiſſiora, quanto nature indicatione in contrariam partem inclinatur.

Proin

Proinde si homo natura calidus te-
 netur febre minus frigidis curandus
 erit, quam frigidus qui eadem tene-
 retur, nisi obstet consuetudo (obstat
 verò in talibus sæpe) atque si vlcus,
 quod ut morbus humidus tractari
 semper debet, in parte sicca sit, ut
 in capite, siccioribus medicamentis
 erit curandum quam si in humida,
 ut in clune. Et quæcunque pars
 ulcerata sit, in viro quam foemina,
 & adulto ac multo magis iam sene,
 quam in puero ac multo magis in-
 fante, siccioribus curari debet. Et
 eadem medicamenta humidioribus
 partibus sunt sicciora, & siccioribus
 humidiora. Velut thus quod in
 perlum parti moliori carnem gene-
 rat, in parte sicca est suppuratorium.
 Hæc docent illa Galeni verba, cali-
 dora calidioribus, frigidiora frigi-
 dioribus, sicciora siccioribus, humi-
 dora humidioribus indigent auxi-
 lijs. Neque verò proinde non dan-
 tur contraria æqualia morbo, quia
 dantur in calido febricitante minus
 frigida, quam darentur si calidus na-
 tura non esset. Non enim est mor-
 bus totus calor qui inest, sed qui præ-

*Calidus mora-
 bus in corpore
 natura calido
 minus eget re-
 frigerantibus.*

*Calidus mora-
 bus in corpore
 frigido eget
 frigidioribus,
 &c.*

ter naturam: neque quidem qui præter naturam communem, sed præter cuiusque propriam (sua quippe natura vivit quisque, non communi) æqualis enim fervor in calidiori natura minor febris est, quam in frigidiori, quia minus est quid præter naturam. Merito ergo parat minoribus contrarijs, curaturque nihilominus æqualibus. Atque tunc quoque etsi ob febrem dentur frigida, naturalis tamen calor servatur similibus, & æqualibus, quia tanto dantur minus frigida, quanto homo est calidior. Quod si tanto minus frigida certe, & tanto calidiora quam darentur si calidus non esset: Respondet ergo ita naturali calori æqualis calor, & calori præter naturam æquale frigus, in auxilijs. Hoc solum interest, inter hanc, & sanorum hominum conservationem quod pro sanis sola, ut par est, utimur conservatione, pro egrotis vero simul cum curatione. Exquisite autem faciendi, hæc vnica, eaque facillima est regula. Considerare cuiusque hominis propriam naturam, & recessum morbi ab hac ipsa, facere

cere

cereque ut auxilia æquali excessu inclinent in contrariam qualitatem. Velut si calidus naturaliter vno gradu, caleat nunc secundo, curari poterit temperantis. Quia temperatum, & calidum secundi gradus à calido primi æqualiter absunt. Si verò qui ita febricitat temperata natura sit, frigida secundi ordinis desiderabit auxilia. Verum est ubi naturalis temperies eius qui morbo simili tenetur, plurimum recedit à moderata, ut cum non est utcumque calida, sed valde biliola febricitantis, aut pituitosa catarrhosi: licere medico plerunque uti victu, & curatione intensiori quam præfens postulet morbus, ac fortasse etiam quàm si morbus esset contrarius, ut in valde bilioso febricitante quam in pituitoso. Idque duplici causa: prima quidem ea quam iam tetigimus, consuetudinis. Rarum enim sit extreme intemperie hominem non assuevisse contrarijs. Altera est in aptitudine quæ in talibus est, incidendi in extremas corruptiones per morbos similes, velut valde biliosus in tabem per febrem, valde pituitosus

Vehementer lapsas naturas etiam per morbos reducendas esse docet.

Tunc verò calidiora frigidioribus, & contra conveniunt.

fus in hydropem per catarrhos. Cum
 tamen tali aliquo timore augemus
 vim remediorum supra præsentem
 morbos, non deficimus à methodo.
 Neque enim ob præsentem affectio-
 nem, sed ob eam quæ timetur, faci-
 mus. Indicat verò quod meritò
 timetur, ut quòd iam adest. Nam
 & de morbo magno, & missione
 sanguinis est id semper medicis in
 ore. Itaque apparatus hominis, aut
 partis ad graviora, cogit medicum
 uti remedijs præsentibus malis ma-
 ioribus, idque salva methodo.
 Exemplo sunt ulcera pudendorum,
 & ani, quæ curamus medicamen-
 tis, siccantioribus etiam, quamquæ
 consistunt in capite, & ossibus. Non
 sane quod si eæ partes sicciores, non
 enim sunt, sed quia sordium collu-
 vioni, ac proinde magno malignæ
 putrescentiæ periculo expositæ: quæ
 vehementius etiam, quam vlcus præ-
 sens, & nativa partis temperies po-
 stulat, siccando, præcavemus. Ita-
 que regula de contrarijs æqualibus
 admovendis has habet consideratio-
 nes, quæ alia ratione referri possunt
 ad indicationes complicatas, de
 qui-

quibus haecenus dictum est.

Capit V.

VNica superest indicatio di-
ctis necessario adjicienda.
Ea verò est quæ accipitur à parte af-
fecta: quæ ad curationis differentiã
nulla alia minus facit, sed plus etiam
quam pleræque. Necesse igitur est
eum qui medendi methodo recte
sit usus, partium dissectionem, &
rationem dignoscendi locos affectos
ex prioribus tractationibus didicisse.
Hinc enim solum expectare debet,
quid quæque pars, & quam ob cau-
sam indicet. Hæc ubi dicta erit,
censeri poterunt dictæ omnes ad
curationem necessariæ indicatio-
nes, atqui hæc quoque partim est
dicta. Nam quæ à partis tempera-
mento eadem est, & quæ à tempe-
ramento eadem est, & quæ à tem-
peramento hominis. Nimirum ut
toti homines, ita & partes singulæ,
calidiores calidioribus, frigidiores
frigidioribus, humidiores humidio-
ribus,

*De indicatione
à parte affe-
cta.*

*Ante medendi
methodus didi-
cisse oportet
partium disse-
ctionem, & ra-
tionem dignos-
cendi locos af-
fectos.*

*Cap. præcedē.
ti.*

ribus, sicciores siccoribus indigent remedijs. Ob id enim diximus, capitis, & olsium, ac nervorum, motorum, qua carnosarum partium ulcera, siccoribus curari. Sed præter temperamentum considerātur in parte quædam quæ curationem non parum faciunt evariare. Necessè autem fuit hanc indicationem seorsum à dictis omnibus, maioris distinctionis causa explicari. Non enim hæc indicatio quæ nunc suscipimus pertractandam, est similitium aut contrariorum, velut priores duæ, sed moditantum, aut utendi, aut ipsorum medicamentorum ob peculiare partium conditiones. Priores ergo indicationes oportuit præsciri, mox hanc adiungi. Sunt verò quæ in affecta parte consideranda veniunt, ut pote ex quibus talis indicatio fluit, actio, dignitas, utilitas, situs, magnitudo, figura, sensus, & proprietas. Ob actionis indicationem, ad ventriculum, aut hæpar nunquam utendum est merè laxantibus, sed cum quam maximè oportet emolire, aut resolvere debet admisceri adstringentis aliquid, quia

*Indicationes à
partium actione.*

quia actio harum partium, concoctio inquam prima, & secunda, maxime necessaria est toti corpori, precipue ad eos morbos superandos qui pendunt ex succis. Et ea concoctio quæ in his officinis agitur, præter partium temperiem, quandam firmitudinem, & adstrictionem desiderat. Quæ propter siue calfaciendum, siue refrigerandum, siue siccandum, siue humectandum est, adstringendum simul est non nihil, vel eadem materia vtrunque præstante, vt absinthites, & nardinum ac mastichinum oleum, calfacit, & adstringit melinum, & rosaceum, & omphancites refrigerat, & adstringit, aut admisto adstringente cum reliquis alterantibus, vt si cum pluri chamæmellino, aut violato admisceas aliquid aceti, aut succi vrbæ acerbæ. Adstringendum itaque temper est, maxime autem cum siccandum, minime cum humectandum, mediocriter, cum calfaciendum aut refrigerandum solum. Quia quæ adstringunt, hac ipsa causa, siccant, exprimendo succos. Quod cum alio qui curatur membri ariditas,

maxi-

Exemplum in ventriculo, & hepate, in quibus semper est utendum adstringenti aliquo.

In ventriculo, & hepate semper adstringendum, sed maxime cum siccandum, minime cum humectandum.

In liene, & renibus nonnihil adstringendū.

maximè potest nocere : cùm humiditas, iuvare : cum calor aut frigus solum, indifferens est : iuvat verò servans partistonum, & firmitudinem. Sed hoc iam est, coniungere indicationes affectus, & partis. Ipsæ per se dictæ partes adstrictionem desiderant. Ijs quæ ad lienem parantur, aut renes minus est opus adstringentia misceri, nonnihil tamen etiam his: illis verò quæ ad pectus nihil. Quia emmolitio & laxitas respirationis facilitatem auget, adstrictio contra. Hac causa in pleuritide & perineumonia, ne initio quidem admovemus repellentia, ut in alijs inflammationibus, sed omnium localium usum tantisper differentes, ut missio sanguinis præeat, ab anodinis laxantibus, & solventibus, incipimus. Quorum mox, ut vacuatio procedit, vires augemus. Nimirum in his ob indicationem partis, censemus tutius, fieri fluxioni revulsione adversari, quàm repercussione. Quia hæc, præter dicta alius condi materiam, facit, atque ita pro pleuritide perineumoniam, & pro perineumonia

suffo,

suffocationem. Quod etiam timen-
 tes in Ischiade abstinemus à reper-
 cutiētibus: nihilominus in hœmop-
 toica, vbi ruptum, aut laxatum vas
 est, adstringentia admovemus pe-
 ctori, vnguenta, cataplasmata, & em-
 plastra, præcipuè antequam aborta
 inflammatio sit: quia tunc aggluti-
 nandi est summa necessitas, laxandi
 autem pectoris, exigua, cùm requiē
 ea dispositio desideret, ac si fieri pos-
 set, etiam respirationem vitaremus.
 Vitamus clamores, quin & loquelā.
 Vincit ergo tunc longo intervallo
 indicatio ab affectu indicationem à
 parte, contra ac inflammationibus.
 Dignitas partis, vt morbum facit
 ceteri maiorem, ita curationem iu-
 bet augeri, si non auxiliorum mag-
 nitudine, tamen sollicitudine instan-
 ti, ita vt nihil contemnatur. Atque
 hæc quoque poscit, vt inter ipsa au-
 xilia deligantur securiora, & minus
 violentia. Tales enim partes, quia
 cum maiori periculo leuuntur, mi-
 tius tractantur. Contra in parti-
 bus ignobilibus multi morbi citra
 curationem, neglecti relinquuntur:
 & cum curantur, tractantur libe-
 rius,

*In pleuritide
 perineumonia,
 & ischiade nō
 utendum ad-
 strigentibus
 seu repellenti-
 bus ne initio
 quidem & qua
 causa.*

*Indicationes
 à partis dig-
 nitate.*

*Partes pudendas sic amus
valentius quã
pro natura
partis timore
imminentis nõ
autem in disca-
tione temperi-
ci partis con-
tra Gal.*

rius, secantur scilicet & vruntur. Proinde in adenosibus partibus non tanta maturatio abscessuum expectatur, quanta in alijs partibus. Tũ quia facilius est in talibus elapsus ad malignas putrescentias: cum quia nihil refert, partes adeo ignobiles, vel dilacerari. Ob has ipsas causas, vt nuper tetigimus, siccamus valentius, & secamus ac vrimus audacius partes pudendas, cum exulceratae sunt, quã alias eiusdem temperiei in eodem affectu. Nam etsi non sunt tam laxae & debiles, quam adenes, tamen ob assiduum, necessariumque confluxum excrementorum, sũt in præcipiti periculo malignae putrescentiæ. Siccatur ergo intensioribus quam pro natura partis & præfenti morbo, timore imminentis: quia minoris periculi est, membrum ex parte perdere, aut in contrariam intemperiem habitualiter transferte, quam superveniẽte gangrena, aut exedente vlcere, hominem mori. Talis itaque medicamentorum excessus non à naturali partis temperie, vt Galen. videretur inuenire, sed à morbo, qui probabiliter

liter

liter timetur indicatur, ut nuper de summe bilioso febricitante diximus.

Et sunt quidem alia multa in arte eiusmodi: in quibus mala quædam, permittimus gratia vitandi maiora.

Sensus quoque partis aut habitudo multum facit curationes evariare. Nam quæ acris sensus sunt,

Indicationes à sensus acuitate.

facile irritantur ab acris, quæ hebetis, non ita. Hinc fit, ut ocularia medicamenta esse debeat, quoad fieri possit, mordacitatis expertia,

& loca, & tenuissime trita, & ut ut leviter etiam debeant admoveri

chirurgi manus: ita etiam, & quæ nudis nervis admoventur: contra

quæ olis, possint sine ullo malo esse caustica, & admoveri durius. In situ

partis considerantur hæc, quo in loco sita sit pars, & quem positum habeat ad alias partes, seu ad vias, &

Indicationes à situ partis.

quam interna, aut externa sit. Nam ex his omnibus nascitur magna curationis differentia. Quia enim

hepar, ibi locatum est, ad eius morbos admoventur medicamenta hypochondrio dextro, ut ad morbos

lienis, sinistro, ad morbos vesicæ, supra pubem, & inter scemineo, ad

esophagum, inter scapulas. Eadem indicatione ad ventriculum utitur esu aut potu medicamentorum: ad intestina, infusis per sedem: ad uterum & vesicam, per pudendum: ad pulmonem & thoracem, linctu. Quia per gulam in ventriculum, per sedem in intestina facile itur. In pulmonem & thoracem, non aliter quam lingendo, & leni quodam delapsu per asperam arteriam. Ab eadem indicatione pendet rectitudo,

Rectitudo in mittendo sanguine indicatione situs partis, servatur.

Indicationes à parte quatenus interna, vel externa est.

quæ in missione sanguinis servatur: ut scilicet ob partes hypochondrijs humiliores, secantur venæ in cruribus, ob ipsa hypochondria & partes superiores in brachijs, & in his ob partes superiores colo, humeraria, ob inferiores interna vocata, ob dextras dextra, ob sinistras, sinistra: ob omnes æquè laborantes, aut nullam insigniter, vocata media, seu communis in utralibet aut utraq; parte. Porro partem valde esse internam aut externam ad eam curationem evariat, ut mutari faciat vires & naturam medicamentorum. Galenus ubi affecta particula in penitioribus est, longeque abest à cute, cui ad-

moveri medicamentum debeat, aut ab ore, per quod accipi, si calido medicamento sit opus, iubet uti tanto calidiori quam pro morbi magnitudine, quantum virium exolvi possit in via: si verò frigidus, non simpliciter augeri vires medicamenti, sed quæri quod remedium partium sit, ac admisceri aliquid quod penetraret facile. Quia quod frigidum, si intenditur, ipsum sibi vias obturat, atque quo augetur plus, eo ad partes in alto posita pertinget minus, refrigerabit verò & obturabit summas, & ita quoque lædet plus, calidum detinens effluvium. Calor verò auctus penetrationem auget, quapropter eo solum, quòd per viam depoluerit, amisso, affectam partem attinget affectioni æqualis. Ergo, inquit, calidi medicamenti non sit opus mutare substantiam, sed augere vires: frigidi verò retento frigoris gradu mutare substantiam, in tenuiorem, aut tenuiorem admiscere. *Calidis, & frigidis penetrantia admiscenda, aut tenuius deligi substantiam, quam vires potius deligen-*

augeri. Quia hæc si augmentur, periculum est, ne dum medicamentum in partem ægram mittitur, sanæ quæ in via sunt, lædantur. Quod facilius patientur à calidis, atque multo magis, si sint etiam crassa. Nam quæ crassa simul & calida, caustica multo magis sunt, quam æquè calida & tenuia. Qua causa calochydem præ alijs expurgantibus in tenuem pulverem redigi volunt, quia scilicet nulla ratione melius eius vires refringuntur. Atque eadem quoque merito mihi videtur damnari pharmacopeorum consuetudo, qui in catapotia & electaria demittunt scamoniæ evidentia frustra, idque putant esse, terere crassius, cum tamen differentia terendi intra pulveris formam intelligi debeant. Quæ enim citra illam, contundi aut confringi dicuntur verius. Sive igitur calida sive frigida admoventur, sive accipiuntur, ut in partem profundam penetrent, curandum est, ut quò mittuntur, qua desiderantur intentione, pervenire possint, adiecta potius penetrabilitate, quam auctis viribus. Quamquam has quoque licebit au-

gere

Pharmacopeorum consuetudo damnatur, qui evidentia frustra scamoniæ demittunt in electaria, & catapotia.

Differentia terendi intra pulveris formam intelligi debent.

gere quantum sine periculo possint partes quæ interfunt tolerare. Hac indicatione quæ pro ventre damus crassarum partium esse volumus, ut austera & acerba, aut si per se tenuia sint, crassius trituratione accipimus, ut expurgantia & aromata, quæ non adeo angusto cribro excernimus, quam sudatoria, & cordialia, neque tamen adeo crassa probamus, ut non cribrentur, sintque pulveres, ut nuperrimè diximus. Quæ pro renibus, utero & vesica, ad quæ angusta, longa, & an fructuosa ut est, tenuium partium, & tenuissimè trituratione, atque exactissimè cribrata volumus. Quod si crassarum partium committere opus est, ut ad ulcera, quæ siccent & adstringant, & quæ sensum obtundant, admiscemus tenuia quæ deferant, & si calida & apperientia sint, velut introchiscis alchechengi, & alijs opiatis, estque cum sola triturationis differentia medicamento opus mutat, adeo, ut sint quæ crassiusculè trituratione expurgant per alvum, & trituratione tenuissimè movent menstruas purgationes, & urinam. Exemplo sunt

N 3

ca.

Sola triturationis differentia medicamento opus mutat.

catapotia ex hiera. s. Galeni adeo familiaria & rhabarbarum. Quæ verò ad dictas omnes partes, aut ad cerebri menyngas aut medullã, aut articulum profundum, qualis incoxa est, exterius admovetur cuti, siue calidis siue frigidis opus sit, tenuium partium esse debent, aut accipere in mistione aliquid quod deducat. Si verò cutaneas partes, siue contusas, siue intemperatas, siue exulceratas, curare volumus, crassa sunt commodiora, & efficaciora. Proinde ad contusam cutem utimur myrtino, ventriculo autem aut hepatis aut reni melinum potius imponimus, capiti rosaceum, quin & acetum miscemus deducendi causa. Proprietate etiam quadam sunt quæ à quibusdam partibus affectis expectantur, & quædam quæ respuuntur. Velut oleum exasperatas alias omnes partes delinit, & dolentes mittigat: tamen irritat oculos, & exasperat laryngem, qua propter ocularijs, arteriacis medicamentis interdictum est. Tepida alijs omnibus partibus grata, & anodina sunt, ventriculo ingratißima, & noxia. Hepati etiam interdicit Gale-

Indicationes à proprietate partis.

lenus actu frigida, cum renibus, & alijs partibus ardentibus gelida admoveat, Ego quidem nimium, & propter vum vsum frigidorum super hepate vito, quia id membrum, etiam cum ardet, labitur facile in contrarium lapsum, manetque non raro subiecto frigidum, & ignitum, cinerum, & carbonum more: tamē quibus naturale robur in ea parte cōstat, & intemperie calida flagrat hepar, vtiliter admovetur oxyrrhodinum actu frigidum, vt infunditur in synciput: aut etiam cataplasmata ex eo cum farina hordeacea, aut contusis herbis parata, virtute æque atque actu frigida. Atqui prefecto hoc reperi per opportunum in ardentibus febribus cum eius vitceris phlogosi. Colores ad alias omnes partes, indifferens est, extremi sint, vt valde candidus, & niger, an mediocres, vt ceruleus, & viridis, ad oculorum verò affectiones plurimum refert, illis enim violenter dissipatur, aut præmitur obrutus, his delectatur, & reficitur. Ab hac indicatione fuit vsum omnium medicamentorum, quæ ab antiquissimo

Hepati aliquādo admovetur oxyrrodinum actu frigidum & alia medicamenta.

*Præferenda
medicamenta
quæ qualitate
manifesta ope-
rantur sed non
negligenda quæ
proprietae.*

*Rubrorum cõs-
pectus quibus
noxius & quib-
us utilis ex
oculorum pro-
prietae.*

illo seculo medici omnes vsurpant
has aut illas partes proprietate qua-
dam roborare, aut ab his, aut illis
partibus expurgare. Vnde apud
autores omnes, tam græcos, quam
arabes, & latinos veteres, ac recen-
tes, catalogi capitalium, cordialium,
hepaticorum, splenicorum, & simi-
lium. Quibus quidem omnibus
ego præfero quæ manifestis qualita-
tibus operantur, non tamen hæc om-
nino negligo. Quia cum certo sciam
nihil sine causa fieri, non dubito hæc
ipsa quorum me latent, re uera ha-
bere idoneas. Hisque rectè accom-
modari illa Hippocr. verba, multa
quidem sunt nobis spontanea, natu-
ræ, verò non spontanea. Vt igitur
Empyrici est, rem totam his pro-
prietatibus committere, ita teme-
rarij in tanto omnium medicorum
consensu, eas omnino rejicere, ac
non potius, quo ad fieri possit, utras-
que coniungere. Ruber etiam co-
lor laborantibus ophthalmia noxius
est, quia ob sympathiam accurrit ad
oculos cum multo spiritu sanguis
qui motus sanguinis adeò in quibus-
dam hominibus evidens est, ut non

Olli

+ VI

OCU-

oculi solum, sed ob iolos facies etiã
 robore suffundatur, acque non nihil
 etiam in partes alias redundet, qua
 causa conspectus rubrorum spuen-
 tibus sanguinem, & erysipelate labo-
 rantibus noxius est, utilis verò qui-
 bus ad cutem volumus sanguinem
 revocari, ut exanthematis laboran-
 tibus. Constat verò horum omniũ
 causam ad proprietatem oculi refer-
 ri, & inde esse horum indicationem
 Partis enim indicatio non solum
 mutat intentiones curantis medici,
 sed materiam etiam tũm simplicem
 tũm compositam, & componendi
 modum, quod Galenus toto opere
 de compositione medicamentorum
 secundum locos persectus est. Mag-
 nitudo, & figura partis ad auxilio-
 rum speciem nihil faciunt, ad mag-
 nitudinem, & figuram admoventium
 non nihil. Nam has ob cau-
 sas admoventur ventriculo scurifor-
 mia: hepatis rotunda, lieni lunifor-
 mia: maioraque pro toto ventre,
 quam pro gracilibus solum intesti-
 nis, aut vesica, aut utero. His ca-
 pitibus continentur omnes facien-
 dorum indicationes.

*Magnitudinis,
 & figurae par-
 tis indicationes.*

Ca:

Caput VI.

EX dictis constat unicæ indicationis nullam curationem esse. Quia rei præter naturam, & naturalis indicationes, necessario complicantur, præter res externas, quæ necessario etiam accedunt. Quantumvis enim morbus sine causa sit, ut hæctica febris, & diarium quædam, & ulcera simplicia, & sine symptomatis, quorum gratia mutari quippiam in curatione debeat, tamen totius hominis morbus est, aut partis eius, necesseque est eius curationem ab hominis natura, aut partis temperie, aut compositione recipere differentiã. Sunt tamen morbi in quorum curatione unica rei præter naturam est indicatio, hæc verò est ipsius morbi: qui quidem dicuntur à medicis curari prima intentione. Et meritò quidem, quia intentio tollendi ipsius morbi, & contrariam illi affectionem inferendi,

Qui morbi dicuntur à medicis curari prima intentione.

di, omnium prima est, cum sit ipse
curationum finis, morbi sublatio, fi-
nis verò semper sit primus in inten-
tione, adeo vt hæc intentio vulgari-
bus æque ac medicis nota sit. Fe-
brem enim extinguere, disita vulne-
ris labia agglutinari, luxatum arti-
culum reponi, convulsam nervuū
laxari, resolutum firmari æque vult
idiota, & artifex, hic autem non id
vult simpliciter, sed mediorum pe-
ritus, habet alias intentiones, inven-
tione quidem posteriores, executio-
ne verò priores, velut sublationem
causæ, aut rei prohibentis, vt dixi-
mus cum de indicationibus rerum
præter naturam complicatis disserere-
mus. Qui verò morbi ipsi soli in-
dicant prima intentione curantur.
In hoc genere sunt ulcera simplicia,
& diariæ quarum causæ recesserūt,
hæcticæ quæ cum nulla alia febre
complicatæ sunt. In his enim om-
nibus sola obiectio cōtrarij ipsi mor-
bo secura, & elegans curatio est
Neque aliud quippiam præterea cu-
randum, nisi fortè præcavere, ne
dum hæc aguntur, in aliud morbi
genus transeat quod non aliter
me-

Ulcerata simplicia que sint, & quomodo curentur.

melius, quam vitatis erroribus, & rectè instituto victu, providetur. Quod non intelligentes plærrique chirurgorum, atque adeo, & medicorum, plus fatis in curationibus negotiosi, & plus quam opus sit olei, & operæ impendentes, morbos ex simplicibus non simplices, & ex brevioribus longiores faciunt. Ulcerata simplicia sunt, in quibus nihil aliud est quam continui solutio, neque inquam est contusio, neque deperditio partis, neque pus aut sordes, neque labiorum inflammatio, aut alius tumor, neque subiectæ partis intemperies, neque vrgens symptoma, vt fluxus sanguinis dolor vehemens, aut convulsio. Tale verò vicus, non carni solum, sed membranis etiam & tendonibus, & ossibus potest accidere. Quodcunque enim horù, & eorum multa simul possunt simpliciter dividi. Constat verò talia ulcera non posse esse inveterata, nam nisi sordes accedere, aut intemperies, aut deperditio partis, aut cum hac nuditas, omnia per se ulcera sane scerent, antequam veteralcerent. Sunt itaque omnia que

sim-

simplicia recentia, quia diuturnitas ex impedimento aliquo nascitur. In his tantum curandum est, ne quid aliunde accedat mali, & ut uniantur quæ lecta sunt. Cum ergo vlcus est in carne recentissimum sinendus est sanguis fluere satis, quia ita minus tentabitur inflammationē pars, & hac eadem causa cibandus homo tenuissimè, & potandus aqua, ac si plenus esse sentiatur vacuandus, lecta vena. Ipsa verò quæ dissecta sunt, venienda, siquidem vinculis, & fascijs solis adduci latis possint, his solis, quam maximè fieri possit firmis, & indolentibus. Si autem non, superposito aliquo agglutinantium, quorum optimum est ovi albumen, quia etiam arceat inflammationem. Si verò altum vlcus est, ut per hæc adduci non possit, futura aut infibulatione erit opus, in quibus id curandum etiam est, ut firmiter, & cum quam minimo, agantur dolore. Difficile autem est cum hæc aguntur in sua perseveret vlcus simplicitate, neque certe fit, nisi in optimis quibusdam temperamentis. Dum autem vlcera composita nondum

*Vlcera simpli-
cia vnione sola
curāda; neque
in his procurā
da suppuratio,
vt vulgò fit.*

*Ossium fractu
ra quomodo cu
rentur.*

dum sunt, vnione solum curanda, neque procuranda suppuratio, vt à vulgaribus indistinctè in omnibus agitur, neque opus est vllis sarcorticis cum caro nulla desideretur, neque certe cicatricem inducentibus, cum neque cutis perierit, & nulla ratione minus vlceris vestigium manet, quam nihil præter agglutinationem nobis molientibus. Nam, & in ipsis ossium grandium fracturis, vt brachij, aut cruris, ossium partibus ad sese recte positis, & emplastro aliquo adstringente, ac ferulis, & ligaturis rectè accommodatis, & parte inquiete contenta, & bona figura collocata (est autem maximè idonea, quæ & indolens) curatio perficitur, victu solum instituto initio, metu fluxionis, tenui & aqua, post septem iam dies cum calli procedit generatio, pleniori victu, & vino temperato. Necessè est enim gigni porum proglucine, quia ipsa per se vniri ossa, nisi fortè in pusillis non possunt: sunt tamen nihilominus illæ fracturæ simplices, quia partibus quæ præterant nulla deest, & curationem hanc ego primè intentione

nia

nia appello, quia. Si quid præter agglutinationē agitur, aut gignitur per accidens est, & non ex intentione curantis. Itaque hæc omnia curantur intentione prima, atque adeo conluta intestina, & aliæ quæcunque partes, si nulla inflammatio, aut corruptio supervenit, quod etsi difficile esse diximus, aliquando etiam evenit, præcipuè intemperaturis firmioribus. Velut, & luxationes, quæ cum recentes sunt sola repositione quæ manuum opera agitur curantur, nulla præterea re indigentes nisi quæ inflammatio, aut fluxio supervenit, sepe autem non supervenit, in bene temperatis, neque plenis, neque cacochymis. In inveteratis verò iam luxationibus, cum humor aliquis in parte conclusus est aut ligamenta ossium concretionē aliquam, aut durum tumorem contraxerunt, non habet locum curatio primæ intentionis, quia ne tractari potest pars, nedum reponi, antequam illa impedimenta sublata sint. Februm etiam hecticarum si per se & à principio inceperunt, ut quibusdam solent ex longa

*Luxationes
quomodo curē-
tur.*

*Febres heceticæ
quomodo curē-
tur.*

&

*Hæctica febris
putridæ com-
plicata quomo-
do curentur.*

& magna tristitia, aut ex labore nimio, sive ex alia febre putrida relicta sit, modo nihil illius iam supersit, curatio per primam intentionem agitur, refrigerando enim, & humectando solum interius, & exterius substantificè, & qualitativè (quid enim prohibet ita loqui, cum nihil doctrinæ officiat?) lacte, aut ptisanis balneis, aut inunctionibus ex earum genere, quas vocant resumptivas, quia humectando, & laxando partes, faciunt eas alimento repleri. Si verò quid putridæ febris complicatum est, difficilior iam est curatio, quia putredo dictis obstat, & composita curatione est opus; quia compositæ sunt iam indicationes. Obstat sanè putredo dictis hæcticae remedijs, non tamen æque omnibus, neque quovis tempore eodem modo. Magis enim obstat lacti quam ptisanæ, & balneis multò magis dū adhuc cruditas est: alioqui bene coctis succis in multis putridarum illis utimur. Igitur in hæctica, & putridæ complicatione ptisana potius utemur quam lacte: balneis verò aquæ dulcis (nam aliorum in his

per.

perniciosus vltus est) si ex coctis pu-
trida pendeat, vti licet, maximè si
acres vlti & fuliginosi sint, alioqui
abstinendum, vtendumque inun-
ctionibus conquentibus, quæ cum
moderato calore humectent, vt
amigdalino dulci, aut ex illo aut
chamemelino parato hydreleo. La-
ctis quoque magna differentia est,
nam asinino minus obstat putredo
quam caprino, maximè autem
ovino, alvi verò pro fluxum, ob-
stat maximè asinino. Ita sunt
quædam ad quædam incommo-
diora quam alia. Deligendum
que semper, si non quod optimum,
quod minus malum ad rem præ-
sentem, & obseruanda alia omnia
quæ de complicatis indicationibus
dicta sunt. Nunc enim de cura-
tione per primam intentionem di-
cere cœpimus. Ad quam etiam
pertinent, febres ephimeræ, quarum
causæ iam recesserunt: earum
enim nulla curatio est, præter so-
lam attemperationem. Si verò
causæ præsentem sunt, vt iacietas,
aut cutis obstructio, aut bubo,

*Febres ephime-
ræ, quarum cau-
sæ iam recesserunt
quomodo cura-
rentur, &
cum causæ sunt
præsentem.*

*Ephimeræ ex
satietaate cura-
tio.*

O

com-

composita iam curatio est, quia causæ potius sublationi studetur, quam ipsius per se febris. Quamquam ne id quidem studium tam adhibetur ob ipsam febrem, quæ per se esset intra diem, aut cum longissimè intra tres dies cessatura, quam ne transeat in aliud genus. Ergo in febre ex facietate ea est tota medici cura, ut solvatur facietas, antequam corrupti cibi, per hepar in corpus distributi febrì putridæ initium dent. Quod nulla ratione præcavetur melius quàm continendo in inedia hominem diem & noctem: interimque laceffendo primum ventriculum vomitorijs levibus, ut aqua calida, aut hydreleo, & aluum clysteribus, deinde in diem sequentem ventriculum fovere absinthite aut nardino, & paulatim ad cibos reducere. In febre verò ex cutis obstructione, studendum est huius laxationi. Quapropter tales febres transigendæ sunt in loco frigido, homine verò bene tecto pannis, tenuiter hic etiam cibandus est, atque si hominem ple-

num

*Ephimeræ ex
cutis obstru-
ctione curatio*

num esse contingat, mittendus
 mox sanguis est, ne prohibito ef-
 fluvio putrescat, & in inclinatio-
 ne procurandus sudor, constat verò
 hæc longe iam abesse à prima in-
 tentione, & ad indicationes com-
 positas pertinere, de quibus iam
 antea dictum est. Si verò ex ira
 aut exercitatione nimia, aut lon-
 ga mora in sole quis febricitat re-
 frigerando solum & humectando,
 & curatur diaria, & febris alterius
 generis præcavetur. Talibus enim
 cibi humectantes & potus largior
 convenit, & inclinatione bal-
 neum. Hæc eadem ratione pos-
 sit morborum omnium curariones
 ad suos scopos & indicationes re-
 ferre: mihi enim generatim vi-
 dentur iam dicta omnia, & in
 exemplis satis

*Ephimera ex
 ira aut exer-
 citatione ni-
 mia aut ex so-
 le curatio.*

multa.

O 2

Ca.

*Caput VII.**Dictorum epi-
logus.**Libr. de flatibus.*

Dictum itaque est, curationem totam in quarundam rerum conseruatione, & quarundam ablatione consistere. Quo fortasse respiciens Hippocrates dixit, medicinam esse adiectionem, & detractio- nem. Servanda quidem omnia quæ secundum naturam, auferenda quæ præter natura, eorum verò quæ non naturalia tantum vocantur, indifferens seu ambiguum esse genus; quia evenit vnum quodque eorum, nunc bonum, nunc malum esse ægrotanti: neutrum cum sit per se, ac semper. Esse itaque duos præcipuos scopos, robur facultatis, & morbum ab his indicari præcipuè omnium circa ægrotantem agendorum naturam, & magnitudinem, altero petente, & altero permittente: reliqua verò omnia quæ medicus considerare debet de quocunque remedio cōsultetur, indicationem habere petentem,

tē aut prohibentē : cōsiderari verò
 debere quam plurima: nam, & na-
 turam, seu temperiem naturalem
 hominis, cuiusque, & omnium in
 eo partium principum, aut etiam
 non principum, si tamen affectę sint
 & ætatem, & consuetudinem, seu
 mores, & partis affectæ præter tem-
 periem, etiam actionem, dignitatē,
 situm, magnitudinem, figuram, sē-
 sum, & proprietatem: externa etiā
 omnia, à quibus homo necessario
 afficitur, vt tempus anni, & regio-
 nem, & constitutionem præsentem
 seu morbos qui tunc grassantur.
 Nam, & in talibus quædam agun-
 tur à medicis libenter, vt utilia,
 quædam vitantur, vt periculosa. Cū
 tā multa sint, quæ in curatione in-
 dicationem habent, & nihil eorum
 contemni omnino debeat, si modo
 curatio exacta futura sit, quin vel
 minimum eorum aliquid curationi
 adjiciat, aut detrahat, curatioque
 exacta, omnium indicationum, ma-
 iorum, & minorum, similium, &
 minorum similium, & contraria-
 rum concursione exurgat, constat,
 primum, nullum medicorum, ne si

*Nullus medico-
 rum potest om-
 nino exactam
 curationem in-
 stituere.*

sculapius huc redeat, posse exactè, & ad amussim curationem perfectā instituere. Quia tam multarum rerum, necesse est alicuius ignora-ri naturam, aut intensiōem, magnitudinemve. Nullo autem horum ignorato supputatio auxiliōrum tā-
 lium, & tantorum agi potest. Por-
 rō, si non iam homo, sed angelus
 quispiam curandorum morborum
 curam gererent, qui, ut naturalium
 omnium ignarus exactè mederetur,
 is certe nunquam, neque per anno-
 tum myriadas bis eidem medica-
 mento manum admoveret, nulla,
 neque speciei, neque intensiōis, ne-
 que modi, neque occasiōis utendi,
 mutatiōe facta. Variarent enim
 curationes, ut ipsi ægrotantium sta-
 tus, hi verò non hominis univērsim
 sed singulorum. Singularium verò
 conditiones omnes, nunquam in
 diversis eadem sunt. Quam igitur
 deficient ab exactis nostræ curatio-
 nes, id maximè indicat, quod ad ea-
 dem ferè semper devolvimur, ha-
 bentes medicamenta innumerato,
 atque ex commentario omnia dis-
 ponentes. Id quod tanto quisque
 magis,

*Angelus quo-
 morbo morbos cu-
 raret.*

magis facit quanto methodi est minus gnarus. Nam qui hanc tenent, magis operantur pro re præfenti, scientes singularia, neque in commentarijs inveniri, neque in scholis doceri posse. Igitur qui nihil ignoraret, eorum quæ circa ægrotantem sunt, & methodum curandi perfectè calleret, & materia abundaret, hic haud dubiè præstaret, quantum si ipsa per se medicina operaretur. Materiam quidem ipsa terrarum natura suppeditat, & ubi quid deest pro re præfenti, methodus componendi, ex quibuscunque supplere potest. Quam proinde calle-re debet qui medendi arte recte sit vsurus. Nam ad artificem quemcumque spectat propriæ materiæ cognitio, & præparatio. Velut ad navis ædificatorem ligna deligere, ferrare, ac dolare. Hæc autem methodus, etsi cum ea quam pertra-ctamus, est valde coniuncta, dilci debet seorsum, ante hanc: tradita-que est à plerisque veterum, & re-centiorum multis, & à me alibi. Ig-norare verò aliquid eorum quæ ad curationem perfectè obeundam spe-

*Singulariam
in scholis doce-
ri non possunt.*

*Ante hanc me-
dendi methodū
discenda seor-
sum methodus
componendi me-
dicamenta.*

*Libr. 9. contr.
cap. 2*

O 4 Etant,

Etant, omnino videtur necessarium
 etsi eo qui curatur tota vita sit me-
 dicus vsus familiarissimè, nedum si
 ad incognitum ante hominem, ita
 ut sit, sit accercitus. Optimum igi-
 tur esset, siquidem fieri posset, ut me-
 dicus naturam ægroti, & omnium
 in eo partium, atque morbi essentia,
 & causas omnes agnosceret, & cir-
 cunstancia omnia circunspiceret.
 Quoniam autem id non fert huma-
 na conditio, opus etiam est medita-
 ri, quibus cautionibus uti possimus
 cum quid ignoratur quò, si non op-
 timè, tamen non omnino pessimè
 curetur ægrotus. Atque primum
 omnium ponatur ignorari ipsum
 morbum, quia id videtur maximè
 antiquos à curatione deterruisse, di-
 cente Hippocrates curari non posse
 morbos nisi cognoscantur, Avicena
 etiam, cuius hæc sunt verba. Et
 scias, quod non est tibi possibile cu-
 rare febrem nisi cognoveris eam.
 Mihi autem videtur, multorum
 affectum esse adeò difficilem cogni-
 tionem, ut si nulla ratio inveniatur
 inchoande curationes ante cogni-
 tionem certam, sit optima occasio
 plæ,

*Humana condi-
 tio non fert nõ
 ignorari ali-
 quid eorūque
 ad curationem
 perfectam spe-
 ctant, & ob
 id quibus cau-
 tionibus sit utē-
 dum.*

4. de rat. vict.

*Multorum af-
 fectuum dif-
 ficilis cognitio.*

plærunque necessario peritura, cum præcipue ea adeo præceps sit. Multo ergo melius agetur cum ægrotantibus, si nondum cognitis morbis utcumque curentur, quam si vltique dum cogniti sint sine omni medella destituantur. Rationem ergo dictam oportet investigemus, ea verò non aliunde melius inveniri potest, quam ex causa qua multi morbi difficile agnoscuntur, nulla autem alia est, quam quod difficile dignoscuntur ab alijs: qua autem difficile dignoscantur, nulla alia causa est, quam similitudo, tanto enim res omnes habent faciliorem dignotionem, quanto plus differunt. Nullus enim dubitet, neque perquirat, an is qui sese offert morbus sit podagra, an phrenitis: quia nihil fere his est cõmune præter rationẽ morbi. Tamẽ dubitavit, immo ignoravit Ipse Galen. nõ in alio, sed in semetipso, esset nephritis, an dolor colicus. Aliquando etiam latere potest, sit vera pleuritis an dolor lateris spurius. Nam & hanc difficultatem iussit Hippocr. tentando superare. Nam neque ille, neque hic, in hæsi-

Multi morbi nõ omnino cognitè curantur.

Exemplo nephritidis, & colicæ, & aliorum.

Libr. 2. de locis affectis. c. 5.

Lib. 2. acutorum principio.

tatione nihil egit, sed ille clystere, hic fomentis usus est. Curabat itaque uterque morbum, quem non agnoscebat. Neque mirum. Nam, ut dictum est, semper versatur dubitatio inter morbos similes. Tales verò non habent dissimilem curam.

Dubitatio sepe inter morbos similes.

Similes morbi non habent dissimilem curationem.

Eadem omnino quomodo contraria sint diversis.

rationem. Nam contraria similibus, similia sint, necesse est: atque adeo eadem omnino, possunt esse contraria diversis, non quia diversa sunt, sed secundum id quod habent commune. Verbi gratia, pleuritis & perineumonia diversi sunt morbi, habent tamen communia esse inflammationes internas, & magnos morbos, ob utrumque autem horum mitti debet sanguis. Stultus ergo sit, qui dubitans, sit ne homo pleuriticus an perineumonius, non iubeat mox mitti sanguinem, perseveretque mittendo si vires ferant, usque dum sentiat fluxionem cessare, in quacumque dictarum partium fiat. Nimirum id auxilium indicatum est illi non ab eo quod ignorat, sed ab eo quod agnoscit. Non enim mittitur, quia membrana lateris affecta est, aut quia pulmo: sed quia affe-

ctio

Etio est magna, & in inflammatione interna habet essentiam. Tota igitur methodus curandi, cum quid ignoratur, eorum quæ videntur scitu necessaria, est, sequi indicationes eorum quæ sciuntur, ob id autem quod ignoratur nihil agere, usque dum dissidentibus magis signis, illud quoque incipiat apparere. Ita enim est natura comparatum (quod maximum humanæ debilitatis solatium est) ut cum diversa curatione incipit esse opus, incipiant inditia dissidere. Nam dum nondum apparet, ad renem, an ad colum pertineat affectio, nihil obest dubitatio. Nam eadem sunt in initio utriusque mali remedia. Puta, clysteres, vomitiones, formenta, & tenuis victus. Cum verò iam opus est, ad diuretica divertere in nephritico, & in colico ad vacuantia vitream pituitam, & theriacę, similive medicamenti usum, iam ipsa mutatio urinae, quę ex tenui incipit fieri crassa, turbida, & fabulosa, indicat nephritim: deiectio bubulæ similis, quæ citra urinae mutationem apparet, indicat coli affectionem, aut

utra

Sequenda indicationes eorum quæ sciuntur in curando morbo non exacta cognito.

utraque simul procedentia, indicat affectionem utramque. Complicantur enim re vera sæpissimè hæc duo mala, & à quocunque incipiantur, solet in alterum finiri. Illa igitur priora remedia aguntur ante exactam dignotionem illorū morborum, quia non indicantur ab eo quod cuipiam eorum proprium sit, sed ab ijs quæ utrique communia. Nimirum uterque affert ventriculum in compassionem, ob quam vomitu utimur, & supprime ventrem, cuius gratia utimur clysteribus. Uterque etiam affert dolorem ingentem, quem volumus fomentis mitigare, aut etiam cucurbitulis. Nihil autem horum quæ aguntur ob communia pathemata potest obesse ei quod est proprium. Nam siue caula incubat in renem, siue in colum rectè revellitur vomitu, & derivatur clystere, & discutitur fomentis, laxatur, mitigaturque pars. Læderent sane diuretica si esset morbus colicus, quia derivarent materiam in vias angustiores, proinde ab illis quidem abstinemus usque dum res appertè se indicat. Neque

Examinantur remedia communia mechtididis & colicæ: an morbo nondum exacte cognitio alicui horum noceant.

que ea cunctatio quidpiã obest, quia et si nephritis esset à principio revelata, abstinemus à diureticis, donec totum corpus, aut saltem alius à communibus excrementis vacuaretur. Ita quoque cum dolor obsidet latera, neque adhuc febris cum cussi fatigat, dubij quo sit res evasura, an in veram pleuritidem, an dolorem ex flatu, aut crudis succis, uti mur fomentis anodinis quæ petuntur, ab eo quod apparet, & utrique affectui commune est, puta à dolore, abstinemus verò à missione sanguinis, quæ à vera pleuritide expecteretur usque dum crescens ea se indicet. Atque neque hic cunctatio quidquam obest. Nam ne si sciremus verè initium pleuritidis veræ esse, alienum esset tentare, dùm tam exigua est, an solis fomentis, possit discuti, atque ita quidem fecit Hippoc. tentans fomentis non tantum dignoscere, sed etiam curare, si aut ex solo flatu esset, aut et si ex inflammatione, adeo verò exigua, ut maiori remedio nõ indigeret. Magna enim remedia à nullis morbis expectantur nisi adiuncta magnitudine.

Examinantur remedia communia vere pleuritides doloris ex flatu, aut crudis succis, & cum res est in dubio, an horum alicui noceat.

2. lib. acut. 1.

Secunda regula agenda curationis cū latet essentia morbi.

dine. En igitur alia regula agenda curationis, cūm latet essentia morbi. Animadvertere ea quę manifesta sunt, considerareque quot & quibus morbis ea possint esse communia (constat verò medicum, etsi præsentem non agnoscat, differentiarum morborum debere esse peritum) mox meditari, quę essent cuique illorum propria, quę indicarentur à proprijs illis, si essent conspicua, & quę indicentur à cōmunibus his, quę apparent. Agere ergo hæc, & illa tantisper omittere donec morbi species innotescat. Fieri enim non potest, quin res quęcunque crescendo, notior fiat. Velut scilicet, herbulę, quę mox ac à terra incipiunt emergere, adeo exiguā habent differētiā, vt peritis etiam herbarijs videatur esse eadem, vt crescunt autem, ita & dissident, vt cūm iam caules, ramos, & semen protulerunt, nulli peritorum non constet, quę sit earum quęvis, sed neque imperitorum vllum lateat esse diversas. Perinde accidit in morbis. Quapropter non adeo oportet terreri vulgares, cūm vidēt

me.

medicos de morbi essentia dissentire, neque putare de egroto iam esse actum. Sæpe enim fit, ut sine vlllo eius malo, de morbo dubitetur. Nā iusta superiores methodos) quorum ad ea quæ modo dicuntur oportet meminisse) ea quæ indicantur à cōmunibus priora esse debent ijs quæ à proprijs & vltima omnium indicationum in executione est quæ præstatur ab ipsa morbi essentia. Sed hæc rursum illustremus. Indicatam est in alijs tractationibus, neque ab eisdem, neque eodem modo cognosci morbi essentiam, magnitudinem, & acutiem. Sed essentiam, signis proprijs, quæ vocant pathognomonica: magnitudinem, magnitudine horum, acutiem, crebritate paroxysmorum, & cito adventu laborum. Ab acutie non potest abesse magnitudo. Quia acuties coniungit magnitudinem cum celeri periculo. Fieri igitur potest, ut agnoscentes ægrotum teneri febre magna, speciem eius vltimam ignoremus, videaturque alij hæmitritus, exempli gratia, alij tertiana duplex ex continuarum genere. Iam

Sine vlllo ægrotantis malo sæpe de morbi essentia dubitant medici.

Quæ indicantur à communibus priora sunt ijs quæ à proprijs.

Morbi essentia, magnitudo & acutis neque ab eisdem neque eodem modo cognoscuntur.

*Constare po-
test morbū es-
se acutum &
magnum &
virtutem con-
stare morbi.*

I. Aph. 7.

*Ex morbi con-
stitutione su-
mitur indica-
tio tardandæ
aut properun-
dæ curationis.*

verò virtutem aliunde cognosci quam morbi speciem, ac proinde ac incognita cognosci posse, non est dubium. Cum virtus non definiatur relatione ad morborum, sed cognoscatur ex firmitudine actionum. Cum igitur constare possit, morbum esse magnum, & virtutem constare, etsi speciē & propriam formam morbi non agnoscat, iubebit medicus sanguinē mitteri, si illa viderit adesse. Certum enim est in morbo magno, quicumque is sit, deesse non posse, quod id auxilium postulet, nisi vires desinit. Iam verò si dolorum & anxietatum creber reditus, & celeriter incrementes molestiæ indicant acutiem, constat extenuandum esse victum, atque tanto plus, quanto id fiet magis, dicente Hippocrate, ubi morbus peracutus est, statim extremos habet labores, & statim tenuissimo victu agendum esto, ubi verò non, sed pleniori uti licet victu, tanto concedendum plus, quanto morbus extremis est molior. Itaque ex constitutione accipitur extenuandi victus indicatio, ut & tardandæ ac properandæ

(V. 6)

(ut antea dictum est) curationis. Constitutio verò potest agnosci ignorata febris specie, quia multis morbis potest esse eadem constitutio. Labebit igitur tunc temporis medicus extenuari victum, & mitti sanguinem, idque cito agi, ne remedium præveniant pericula. Quod si interim dolore aliquo prostermitur, aut dormire non potest ægrotus quis dubitet anodinis occurrere, & somnum inducentibus. iam verò ventrem clystere molire, si dura sit? in partes humiles revocare fricando, si raptus in caput sunt villæ notæ, quid prohibet, quæcumque tandem febris species sit? nimirum hæc omnia peruntur ab ijs quæ apparent, & omnibus morbis quorum potest initio esse, sunt communia, & nihil eorum quæ ita agentur, ad quidpiã eorum quæ latent, potest esse nocivum. Merito ergo evenit non raro, ut medici docti, de morbo dissentientes, de remedijs consentiant. Quod vero de ignorato morbo diximus, hoc idem de ignorata causa, aut affecta parte intelligendum est, ac de re alia quacunque de qua du-

Constitutio morbi agnosca- tur ignorata febris specie.

Medici docti saepe de morbo dissentientes de remedijs consentiunt.

Quod de ignorato morbo dicitur hoc idem est de ignorata causa, & parte affecta, & re alia quacunque.

P. bita.

Pulchra exercitatio in curatione epilepsiae cum de causa, & loco primò patiente dubitatur.

bitetur, alijs cognitis. Omnia enim ignorari impossibile est cum quam plurima sint sensui evidentia. Proponatur quis, qui sine sensu cadat, & cum totius corporis, & arctuum concussione, & spuma circa os orta, excitetur. Haud dubiè epilepsia cognoscetur laborare: non tamen mox constabit, ex pituita, an ex melancholico succo pendeat, sit intra ipsū cerebrum pars mittens, & recipiens an veniat à ventriculo, an ab utero, an vlla alia parte. Hęc omnia perquirenda sedulo sunt, sed dum non tatis liquent, nihil prohibet communium, & evidentium sequi indicationes. Commune enim cum sit omni epilepsiae, sive ex pituita, sive ex melancholia, sive hinc, sive illinc nascantur, cerebri ventriculos fluxionem recipere, & obstrui, & corpus à casu periclitari, & concussione lædi. Commune etiam est omni epilepsiae causæ sive ad crudorum sive ad nigrorum vergat naturam esse crassæ. Igitur extenuantibus uti, victu, & medicamentis, & revellere à cerebro, friccando artus, & in in iplo paroxismo, excitandi

CICIVS

citius cauta, ligare, & vellicare, nihil prohibet: neque sane, si multitudinis notæ in corpore sint, mittere sanguinem, neque, si diutius dureret dubitatio, vti medicamento expurganti. Sit autem medicamentum commune omnibus crassis velut mistum ex phlegmagogo, & melancholagogo. Fere enim sæper utrumque in talibus est redundantia, atque tunc maximè illud est verissimile, cum neutrorum species satis apparet. Nam quæ impermixta sunt & sincera, conspicua etiam sunt. Haud dubie igitur agenda sunt multa ante omnium integram cognitionem. Id verò manifestum est, si quidem à iubantibus, & nocentibus frequens est argumentum ad cognitionem eorum de quibus dubitatur. Si enim omnem curationem antecederet cognitio perfecta, nullatenus posset, morbus neque aliud quip ad ipsum pertinens, curatione argui. Tentamus verò non rarò, medicorum omnium consilio, atque aliquando totam curationem transferimus in contrarium, nunc calida, nunc frigida adhibentes, vt videamus quibus

Qua impermixta sunt, & sincera conspicua

Morbus curatione cognoscitur à iubantibus, & nocentibus.

bus maxime cedat affectio, & morbi speciem, & causam, denique id de quo dubitatur, indicet ipsa curatio. Non tamen id omnino temere, & incaute facere debemus, sed meminisse illius Hippocraticæ sententiæ. In hoc te exerceto circa morbos, ut prosis, aut non noceas. Id consequeris, si cum in re dubia aliquid tentando facis, id tamen non adeo vehemens sit, ut cum te coniectura fefellerit, ægrotus plurimum ledatur, fueritque tentatio periculosa, sed talis, ut liceat, sine damno gradum revocare. Scio non defuturos, quibus videar, cum rationali viæ incistere cæperim, nunc ad uterum methodicorum dogma, atque ad empiriam divertisse. Methodici enim qui ex Tesalo fluxerunt per communitates procedentes, essentiæ morbi, & ocultorum omnium curam deponebant. Empyricorum verò est, ab ipsis experimentis accipere argumenta. Ego quidem nihil minus volo, quam ocultorum curam deponi. Immo verò dixi, ac indicavi, exactam curationem esse nullam posse, nisi omnia

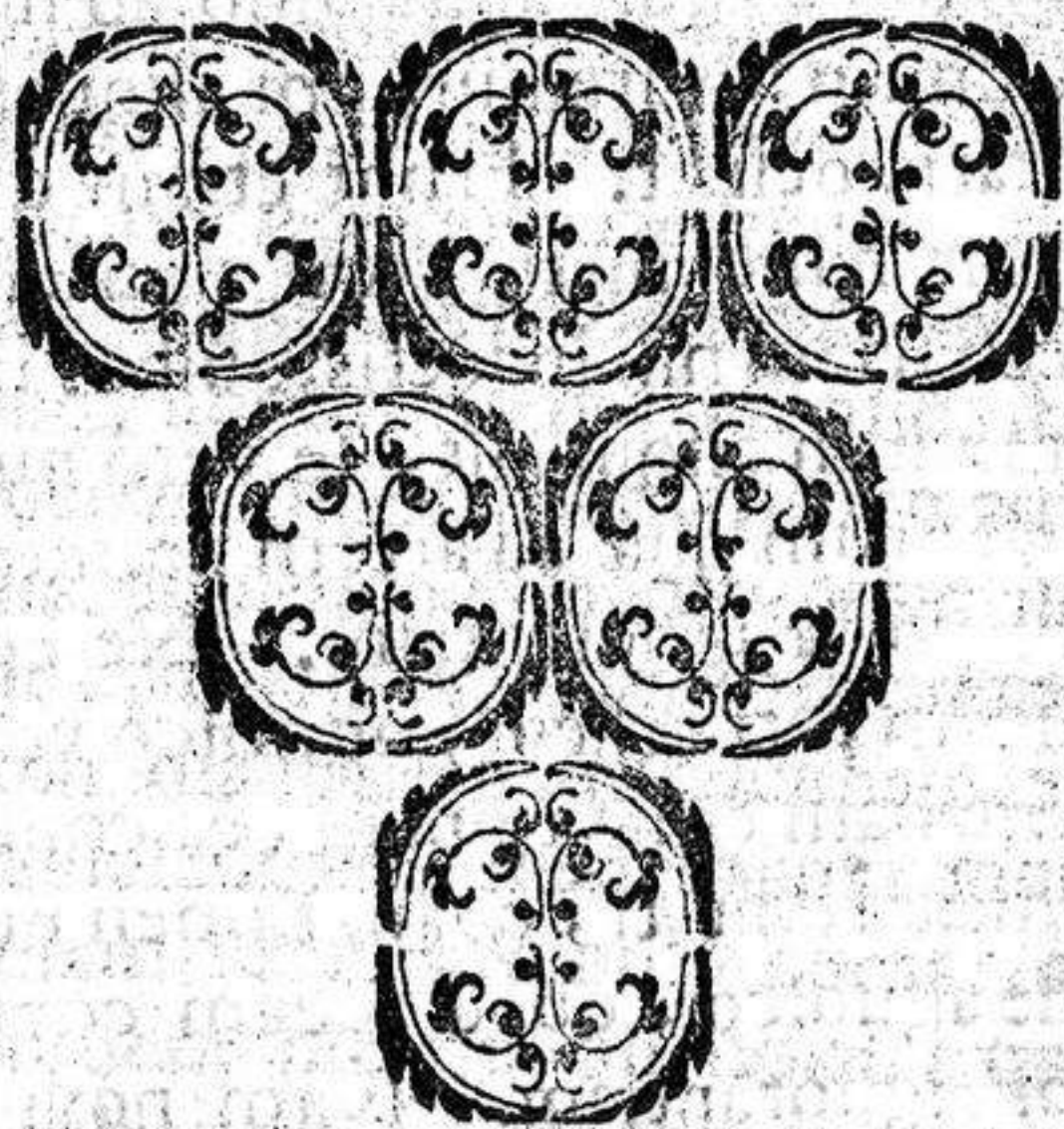
nia

nia quæ habent indicationem
 perspecta, ac cognita sint. Sed quia
 perspecta omnino esse non possunt,
 methodum inveni, & eam quidem
 ab ipsa ratione profectam, qua
 possimus ubi quid latet, non omni-
 no hætere, sed pro hominis salute
 non pauca agere. Neque verò ne-
 gari potest, alteram medicinæ par-
 tem experientiam esse, neque eius
 difficultates, methodo indigere.
 Utinam non omnes methodicorū
 & empyricorum libri concidissent.
 Non dubito quin aliquando ab illis
 plurimum iuvaremur, ubi aliquan-
 do ratio deficit. Erunt etiam qui
 dicant hanc methodum non esse
 necessariam nisi indoctis, quibus ig-
 norandum aliquid sit, se verò nul-
 lam eorum quæ ad artem pertinent
 ferre velle ignorantiam. Ne ego
 quidem pati vellem, agnosco verò
 humanam conditionem, & consu-
 lo meæ ruditati; quam tamen non
 inde agnosco, quod meam confi-
 teor ignorantiam. Nam novum
 non est pusilla ingenia nullam igno-
 rantia notam posse sustinere: ne-
 que nullis magis videri omnia conf-

*Methodicorū,
 empyricorum
 libros aliquos
 vsui nobis fu-
 turos si non cō-
 cidissent ubi
 aliquando ra-
 tio deficit.*

*Celsus lib. 8,
 cap. 4.*

picua, quam ignotantissimis. Mihi sane is videtur prudentissimus, qui inter stultam insolentiam dogmaticorum, & stupidam Pyrrhonicorum hæsitationem incedit mediis. Dicere igitur ex re fuit quomodo nos debeamus gerere, si quando omnia circa egrotantem conspicua sunt, & cum quedam illorū latent.

METHO.

METHODI MEDENDI, LIBER IV.

Caput Primum.

E indicationibus remedio-
rum tribus libris supe-
rioribus dictum est. So-
la supersunt que spectat
ad occasiones, in quibus

*De remedioru
occasione.*

maxima curationis pars est sita. Ta-
met si enim dictum est vtendū con-
trarijs auxilijs, non ita accipiendū,
quasi nunquam cessandum ab ad-
motive eorum sit, vt faciunt vul-
gares medici, qui cum novam non
faciunt syngrapham, erubescunt.
Cum tamen vt mihi videtur, maio-
ris artis sit, cessare cum expedit, qua
facere etiam opportuna. Quia arbi-
tror, maioris periculi est, cum ces-
sandum est, facere, quam cum fa-

*Maioris est
artis cessare
cum expedit,
quam facere
etiam oppor-
tuna.*

P 4 cien-

ciendum cessare. Hoc enim modo naturæ committitur, illo naturæ repugnatur, ut antea, de indicationibus quæ accipiuntur à morbi cōstitutione diximus. Cū ergo sint occasiones quædam faciendi, quædam cessandi, quod Hippocrates his verbis dixit. In adhibitione con-

6. Epid. sect.
2. 19.

Medicos carpit qui nunquam à remedijs cessant & eos etiam qui nihil agunt.

Duplex oportunitas: prima suscipiendæ curationis simpliciter, altera singulorum remediiorum.

traria adhibere & quiescere, dicendum quæ sint occasiones curandi, & quæ abstinendi à curationibus. In qua quæstione eo libentiùs immorabor, quo magis video in utrâque partem medicos peccare, alios quidem nullum non semper moventes lapidem, omniaque agentes perturbatæ, aut etiam preposterè alios, in ijs etiam quæ sunt per opportuna, negligentes: partim prætextu methodi, partim bugaci naturæ cōmendatione, cum tamen neutrum sit agendum nimis, neque instandum, inquam, auxilijs continenter neque deserenda natura, cum aliquid opis afferre potest ars. Est autem hæc consultatio duplex, prima pertinet ad opportunitatem suscipiendæ curationis simpliciter, altera ad opportunitatem singulorum

re-

remediorum. Nam sunt quidam morborum apparatus, aut morbi quidem, sed longi, pro quorum curatione licet tibi eligere, non horas & dies solum, sed & menses. Acuti enim, aut omnino breves, tunc curantur necessario, cum incidunt. Ad alias curationes laudatur maxime ver, si succi crassi sint, incipiens, si tenues, desinens (est autem ver quod inter æquinoctium & ortum Plejadum interest) post hoc autumnus, pro tenuibus incipiens, pro crassis, desinens. Definitur autem totus autumnus ortu Arcturi, & occalu Plejadum. Vituperat verò Hipocrates quinquaginta dies circa caniculam, & viginti circa singula solstitia & æquinoctia, decem ante, & totidem post, & ipsos ortus, & occasus Plejadum & arcturi. Plerique vitant dies omnes coniunctionum & oppositionum lunæ. Alij addunt superstitioni multos alios aspectus infelices. Quos omnes constat in his diebus non inturos curationes, & initarum facturos intermissionem. Mihi medicum magis & prudens consilium esse videtur,

Acuti morbi, aut breves necessario curantur cum incidunt, prolongis aut ver, aut autumnus laudantur.

Lib. de medic. ca. expurgant. & de aestiv. & de aquis, & de locis.

Prudens medicus cavet magnas & varias temporum intemperies astrorum cura deposita.

Lib. 7. controversiarum. c. 18.

Quo tempore morbi universali, scilicet aut particulari quo die aut hora agendum aliquid aut cessandum, & quid.

cavere magnas & varias temporum intemperies, astrorum cura deposita. Neque sanè puto veteres illos medicos astra nominasse, nisi ut mutationum temporum figura, canicularum, æstus fortis, Arcturum & Pleiadas: & quatuor puncta Zodiaci, repentinorum mutationum. Ipsas ergo mutationes aëres, licet medico per se observare, easque solas putare esse suæ artis. Lunæ illos aspectus tunc solum caveo, cum facere aut differre auxilia, nihil interest: hoc solum tribuem aliorum opinioni. Quam alibi vocavi minimam indicationum. Atque de prima consultatione hæctenus.

Caput II.

ALtera, non iam ad tempora anni spectat, sed ad morbos qui necessario curantur, cum incidunt, aut ut melius dicam, ad ipsas quæ iam aguntur, curationes. Est ergo delectus temporum morbi, tum universalium, tum particularium, & die-

dierum etiam morbi, sive iudicatorij sint sive secus, in quibus agendum, aut cessandum: vel agendum, hoc aut illud est & horarum accommodatissimarum curationibus universim, & singulis auxilijs. De temporibus quidem universalibus morbi, rectè dictum est ab Hippocrate morbis inchoantibus si quid videtur movendum move, elapso verò principio, euntibusque morbis in vigorem, ac multo magis in ipso vigore, melius est quietem agere, in inclinatione autem rursus studendum est evacuationi eorum quæ superiunt: postremò attemperati, quia quæ relinquuntur in morbis recidivas facere consueverunt. Itaque magna ex parte curationes circa initia & fines agenda sunt, cum, scilicet, vitia sunt minora, & maiores vires. Id quod de evacuationibus, quæ maxima pars medicinalis operæ est, verissime dicitur. Nā tunc maximè opus est quiete, cum & concoctione, tunc verò maximè movere licet, cum aut aggressa concoctionem natura non est, ut in principio, aut iam perfecit, ut in in-

2. Aph. 29.

Quid agendum in universalibus morborum temporibus.

2. Aphor. 12.

cli.

clinatione. Accedit quod in initio, quia nondum sunt apprehensi, vacillant succis; in inclinatione ipsa natura ad expulsionem convertitur, quare melius evacuabuntur natura pellente, aut alioqui agitati. Atque cum sint duę maximę evacuationes, missio sanguinis & expurgatio: illa in principio locum habet multo magis, quam in vlllo alio tempore. Quia tollendę multitudinis indicatio primum locum habet in morbis pendentibus ex materia, atque quocitius agitur, eo melius antevertit pericula. Adeo ut a multis veterum, in quibus sunt Diocles & Celsus dictum sit, non esse ultra quartum secandam venam, atque adeo ab Avicenna, semel dimissam sectionem, non esse amplius suscipiendam utrunque verò errore. Nam etsi in principio maximè est amanda sanguinis missio, non est tamen ab alijs temporibus, si adhuc necessitas incidat, reiicienda, & ipsum principium in paucis morbis non producitur ultra quartum diem, atque in ipsa inclinatione vniuersali morbi nonnunquam utiliter suscipitur pro auxilio

Missio sanguinis in morborum principijs maximè habet locum.

Lib. 2. cap. 10.

Sanguinis missio quovis morbi tempore aliquando utilis.

xilio attemperante viscera, nedum in incremento & summo vigore, cū aliquando dictorum aliquid est. Tamen, ut in summa dixerim, missio sanguinis quanto maturior, tanto utilior, ac proinde in principio prima & maxima eius occasio est. Quapropter errant quam maxime, qui curationes semper inchoant à purgatione, hancque missioni sanguinis præponere student, levi quacūque suspicione cruditatum. Certe verissimum est, crudorum abundantiam in ventre impedimento esse missioni sanguinis; quia à recens inanitis venis rapiuntur inde, rapta verò, aut in angustas impingentia vias, obstructions viscerum faciūt, aut in latiores etiam deducta totum corpus crudis replent, & viciant sanguinem, aut faciunt utrunque. Oportet verò haud dubiè hæc coqui aut vacuari antequam mittatur sanguis. Qua causa illi, nulla alia ratione fidentes fieri posse ut cruda à ventre absint, semper ante missionem sanguinis expurgant. Cum tamen Hippocrati in facietate manifesta videretur satis diem vnum sine cibo

Errant qui curationes semper inchoant à purgatione.

I. de ratione vict. acut. 42. § 14. 36.

cibo transigere, aut clystere uti. Unde alij ferè iam omnes, nunquam non vnam aut duas horas ante missionem sanguinis clystere intestina evacuare student, ne, scilicet, teneas fecum partes deductæ vicient sanguinem. Quod etsi tolerabilius est, quam purgando, totum corpus, plenis adhuc vasis, commovere: tamè, præterquam quod, ubi plena manifestè intestina non sentiuntur, neque pondus in illis vllum est frustra tentatur, non caret noxa, atque adeo aliquando maxima. Multis enim à recens accepto medicamento non satis vacuatis, in ipsa missione sanguinis turbatur aluus, & ante tempus animo linquntur, quod ipsam missionem impedit, & vires plurimum exolvit. Qua causa ego, nisi cum peculiaris, manifesta que, necessitas illius incumbit, ut cum dictorum aliquid est, tali clystere non utor, atque si utendum est, non prope ipsam missionem, sed multò antè: quo scilicet, motus quem ciet, iam conquieverit: cum præcipuè soleat sola ipsa sanguinis missio succos corporis commovere, qui non raro spon-

An clystere utendum ante sanguinis missionem.

Non semper utendum clystere ante missionem sanguinis.

te in ventrem feruntur. Is ergo motus accedens priori quem clyster civerat, fit nimius, & ante finitam missionem sanguinis, dicta affert pericula. Quapropter ego multo consultius puto, vbi facultatis debilitas non obstat, mox à missione sanguinis clystere vti, quo, re iam circa missionem bene gesta, quod per eam motum exagitatumque est trahatur in intestina, per quæ, & evacuetur. Quod sæpe vidimus adeò foeliciter cedere, vt vacuatus simul, & expurgatus sine pharmaco homo sit. Constat autem virtus. Si enim neque gravata manifeste intestina sint, neque virtus abunde firma, nullo, neque ante, ne post, clystere vtar, sola missione sanguinis ea die contentus. Sed redeamus ad illos quorum gratia huc divertimus. Illi ipsi, expurgatores inquam, quibus nihil aliud in mentem subit, quam vitiosa è corpora pellere, quasi manu ageretur, neque obstaret quippiam, non contenti sua illa minorativa, nunquam dimittenda expurgatione, quam in ipso limine curationis perpetuo moliuntur, omni

mor-

*Clystere vten-
dum mox amif-
sione sanguinis*

Ferendi non sunt qui omni morbi tempore purganti medicamento utentur.

Carpit eos, qui mittendi sanguinis nullum finem faciunt.

Sanguinis missio omnium auxiliiorum optimum, & multiplex.

morbi tempore, quin & singulis diebus purganti medicamento uterentur si vellet ægrotus parere, singulis diebus, nulla concoctionis, neque alterius præparationis ratione habita. Nimirum hi omnia quæ de concoctione philolophati sunt veteres, centent meras nugas. Tantum spectant quæ ventre exeunt, eaque quo sunt deteriora, eo melius actum cum ægrotò putant, cum interim plurimorum corpora collicient. Hi sane ferendi non sunt. Sed neque illi non errant quibus adeò opportunum videtur semper sanguinem mittere, ut mittendi nullum finem faciant, & neque purgationi, neque alijs remedijs locum vllum dent. Speciei humoris nullam rationem abent. Facultatem nunquam defesse iudicant. Neque vllum incommodum ab ea evacuatione timent, cum tamen possint accidere plurima. Facile sane concesserim venesectionem esse optimum omnium auxiliiorum quibus medici utantur. Est enim valentissimum, & maxime præsentaneum, & multiplex. Dico autem multiplex, quia & eva-
cua-

cuans, & revelens, & refrigerans, & venas laxans, & omnem transpiratum augens, quam ob causam (ut neper aliorum dictum est, & à Galeno valde celebratum) in nullo magno morbo non est opportunū, si vires ferant, & puerilis ætas non obstat, ob hanc enim solam aliquando dimittitur, quia talium substantia dissipatur facile, & quia intensilis evacuatio vicem missionis sanguinis supplet. Has ob causas Galenus scopos certissimos mittendi sanguinis esse dicit, magnitudinem morbi, robur virium, & florentem ætatem: seu duo illa priora, præter puerilem ætatem. Nam senilis ob debilitatem solum excluditur. Multis sane difficile videtur esse hoc. Si quidem videtur consequens, mitti recte semper in omni morbo magno, utque dum debilitas prohibeat. Nō videntur autem omnes morbi magni æqualem fusionem sanguinis petere, sed alij maiorem, alij minorem ob differentiam temporis & loci, ac multo magis consuetudinis. Quis enim non, morbis & viribus æqualibus, mittat audaciùs, in mor-

*4. de victu
acut. cōm. 19.
& lib. de san-
guin. miss.*

Q

bo

*Lib. 7. contro-
versiarum ca.
2.*

bo ex sanguine, quam ex syncerabili-
le aut pituita? & natura calida, &
humida quam frigida & sicca? &
homine consueto huic evacuationi,
quam eo cui nunquam antea missus
sit? & vere quam hyeme aut estate,
& Valentiaē ubi est Hyems semper
similis veri, quam in Delo aut Scy-
thia? ob hæc ego alibi, recipiēs hos
Galenī scopos, iudicavi, perpetuos
sane esse, & vtilēs, si vt oportet ex-
plicentur, non tamen indicare per
se, sed ex accidenti (hanc autem nūc
methodum ex indicationibus per se
voluimus texere, quia per tales ma-
gis monstratoriē proceditur (quod
si ex accidenti indicant, coniungi
debent in praxi cum ijs quæ indi-
cant per se, vt cum fluxione, pletho-
ra, aut ardore ingenti, aut alijs eius-
modi. Sunt enim quamplurima
quæ per se missionem sanguinis pe-
tunt: quia vt dixi, vtile est id reme-
dium ad quam plurima, vixque po-
test in vllō morbo magno non esse
aliquid cuius gratia vtile sit. Est ni-
hilominus tenendus aliquis modus,
nam quæ cum excidit missio san-
guinis, virtutem, plus etiam quam
vl-

*Sanguinis
missio modum
excedens quas
noxas afferat.*

vlla alia evacuatio debilitat, crudorum succorum copiam auget aufert concoctiones non aliter ac si quis carnibus elixandis subtrahat ignem: vnde morbos producit, & prolixas facit conualescentias: cacexias affert, ac hydropas, nisi tamen citius, præ debilitate, exoluti viribus ægro ti moriantur. Plurimis imponit missio sanguinis in diem rectè tolerata. Cum tamen non id videndum sit, an statim à missione sanguinis sit ægrotus defecturus, sed an eo missio, sit, ad ferendum totum morbum, & tempestivè, ac sine diuturnis noxis conualescendum, suffecturus. Igitur à missione sanguinis duo illa timenda sunt, præcipuè, debilitas, & conctionis impedimentum. Debilitas quidem, quia multorum spirituum exolutio per eam fit, incòctio autem, quia naturali calore & humore concoctiones aguntur, quæ omnium maximè sanguis favet. Id autem ita esse apertè intelliges, considerans, quæ partibus, in quibus suppurationem molimur, contingunt. Ea enim alteratio similima est conctioni quam in ma-

Admissio nem sanguinis sit virtus que ferat præsentem evacuationem, & ad futura sufficiat. A missione sanguinis timenda debilitas & concoctionis impedimentum.

Sanguinis missio in morborum initijs probatur, sed & alijs temporibus tentanda.

Expurgatio fini morborum familiaris, sed & aliquando principijs in curatione regulari.
2. Aph. 22.

teria putridarum febrium expectamus, nisi omnino est eadem. At verò nullus chirurgus ignorat, ut promoveatur suppuratio, convocandū esse sanguinem ad partem, nisi satis affluat: quia calorem & humorem suppuratio desiderat. Meritò igitur missio sanguinis in initio probatur maxime, dum scilicet neque debilitatæ vires sunt, neque concoctiones inchoatæ. Neque tamen proinde nego in alijs etiam temporibus esse tentandam, si aut non sit satis antea missum, aut nova incidat necessitas, cum præcipuè quædam eius utilitates ad alia potius tempora vocent. Nam ad refrigerandum corporis habitum in ipsa febris vehementia agitur: & augendæ ventilationis gratia, in tardis & lentis remissionibus aliquando. Sed id solum dixi, iudicavi que familiarem magis esse principio morbi eã evacuationem, quam alijs temporibus, maturandunque quoad fieri possit, vacuare, quantum res præfens exigat. Expurgatio maxime familiaris est morborum fini: familiaris etiam principio & si minus, minime

mè verò temporibus quæ intersunt, incremento dico, & vigori. Nam cum expurgandum non sit. Hippocrate authore, nisi cocta aut turgentia, cocta verò esse non soleant ante vigorem, turgere raro eveniat nisi in initijs acutorum, cum nondum firmati succi sunt, constat expurgationem his temporibus agendam, alijs vero minime, cum soli conditioni est studendum. Est quidem hæc forma regularis curationis, non tamen proinde nunquam est aliter agendum. Nam ut antea etiam diximus, scopus urgentiæ omnem interturbat ordinem, & omnibus alijs debet anteferri. Quæ maxime causa est ut nullum inviolabile præceptum in hac arte sit, neque vlla perpetua formula. Rectè quidem ac methodice dictum est, non esse expurgandum ante coctionem citra turgentiam. Sed quid si pro virium ratione, & quantum hæc morbi & succi species fert, vacuatum sit sanguinis, & succi non turgeant: tamen vitiosorum urgeat copia, aut malignæ qualitatis suspitio imminet. Alij propensiores sūt

Scopus urgentiæ omnem interturbat ordinem.

Urgentiæ causa nullū præceptum est inmutabile in medica arte.

Proponitur ægrotus.

Q 3

ad.

admittendum amplius sanguinem, etiam cum periculo, idque minoris temeritatis esse putant, quàm nondum concocta expurgare. Alij causantes urgentiam, malunt periclitari expurgando: quia expurgatio, si bene cesserit, cachochimiæ melius occurreret, quàm sanguinis missio. Alij sursum, hoc non negantes, tamen bene posse eam expurgatione cedere, desperant. Cur autem id fieri non possit, nullam afferunt, neque verò afferre possunt, inostrationem (desiderabat verò hanc adeò obstinata sententia) causari enim dictum esse ab Hippoc. non movenda cruda, & à Galeno innumera alia in eandem sententiam, hominum est rudiorum, qui aliorum dictis mordicus, sine vlllo iudicio, addicti sunt: aut infantium, quibus assertio ipsa pro causa est: neque verò eos qui aliter dicent, intelligas summis illis authoribus refragari velle. Neque authorum enim, neque regularum authoritati detrahunt idoneæ exceptiones. Quid enim est perpetuum in rebus humanis? quid non aliter fieri potest, quàm frequenter fiat?

fiat? quid apertius Hippoc. affirmavit, quam utero gerentes misso sanguine abortire, non itaque talibus esse secandam venam? quid Galen. magis prohibuit, quam pueris secare ante quatuor decimum. Nullus tamen medicus adeo iam inexper- tus est, ut ignoret, infantibus etiam aliquando utilissimè secari, & utero gerentibus, non solum ob alias oc- casiones, sed ob ipsam solam præg- nationem. non raro: ne, scilicet, ab- ortiant: cum sint non paucæ quæ nulla alia ratione possint præserva- ri, utpote quibus multitudo abor- tiendi causa est. Vtrum horum dicitur asseverantiùs, cocta me- dicari oportet. An, in accessio- nibus abstinere oportet? an non idem author est, & æqualis asse- veratio? nullus tamen dubitat, siccis & calidis naturis, pycro- cholis maxime in ipsa invasione, at- que adeo omni paroxysmi tem- pore dari posse cibum utiliter, atque alijs quibusvis necessario, periclitan- te virtute. Quid ergo fecit vnicum illud præceptum irrefragabile. Ni- hil certè nisi iatrogologorum ambitio-

Idoneæ excep- tiones nihil de- trahunt autho- ritati aut reg- ulari; nihil enim est in re- bus humanis perpetuum.

5. Aph. 31. lib. de sanguin. missione.

2. Aph. 22.

1. Aph. 11.

sa garrulitas. Sed forte hi dicent, sibi satis esse gravissimorum aurorum verbis hæerere, illis verò qui exceptiones inferre vellint incumbere, eorum quæ dixerint, monstrationem. Quæritur itaque an vlllo modo fieri possit, vt expurgatio ante concoctionem, & citra turgentiam bene cedat. Hic imprimis certabitur experimentis. Hi proferent sua, vidisseque se iurabunt haud dubie, foelicissima: illi negabunt se vidisse vlla, nisi in foelicissima est fateri, se, aut plurimos tentando læsisse aut nunquam, raro ve tentasse, sed ob iuratum opinionem abstinuisse. Vtraque causa sunt indigni fide, præterquam quod iure sunt testimonia affirmantium quam negantium, efficaciora. Attestari etiam ego his possum, sæpe me nondum cocta, neque verò turgentia foelicissimo successu expurgasse, astuisseque meorum præceptorum quibusdam, (nã alij repugnabant) perinde facientibus. Si sunt exempla producenda est vnum pro multis, Magnus Rex Philippus in Civitate Dacensi, qui

*An vlllo modo
expurgatio ante
coctionem,
& citra turgē
tia bene cedat.*

*Affirmat Au-
tor se nondum
cocta, neque
turgentia sæpe
expurgasse fo-
elicissimo suc-
cessu.*

per

per morbum vigesimum superavit, & ante nonum nullam habuit remissionem, pharmacum die quinta accepit, succis quidem non omnino firmatis, sed neque turgentibus. Quo maximè auxilio (sit honor Deo) & ipse à morte, & tota Resp. Christiana à summo timore liberata est. Ac cepit verò die quinta, quia morbus, ut plurimi perniciosorum solent per dies pares manifestè movebatur. Habuit enim secundum graviores primò, quartum verò, sextum, & octavum difficilimos. De testimonijs igitur hæcenus. Causæ requirantur sine quibus nullius rei scientia haberi potest. Si ut antea, cum de symptomatis ageremus, rectè monstratum est, posse esse (etsi plerumque non sint) symptomaticas evacuationes utiles, sit, ut & expurgationes ante concoctionem tales esse possint. Si enim est, cum ipsa natura, nullo exterius provocante, incocta utiliter expellit, sit etiam cum in id ipsum. Quod sponte facit, provocanti adminiculetur. Si verò sine auxilio potest vacuare utiliter possit etiam utilius artis sentiens

Exemplum in morbo magni Regis Philippi.

Lib. 2. cap. 13.

Inquirit causa ob quas ante concoctionem, & citra turgentiam liceat expurgare aliquando

tiens opem. Nihil enim obstat potest expurgationi ante concoctionem, quod non etiam, ac multò magis obstat evacuationi symptomaticæ. Ne verò cuiquam hoc meum testimonium erroris causa sit, quod ego nihil aliud quam impossibile non esse, ac proinde fieri posse dixi, indistinctè fieri debere intelligenti, res exigit, ut proposita hæsitacione resumpta, ego meam sententiam aperiam, quidque faciendum sit apertè eloquar.

Proponebatur ægrotus, cui pro virium ratione, & morbi ac succi specie satis multum sanguinis esset extractum, neque vlla esset turgentia, tamen vitiosorum vrgeret copia, & malignæ qualitatis immineret suspitio. Hoc casu ego dixerim, alias omnes conditiones status, quo ægrotus est, inspiciendas. Quod si eę expurgationi repugnent, ab ea omnino abstinens, aut mittendo sanguinem periclitabor, aut omnino neutrum faciendo, sed prospiciendo utcunque facultati, & solis utens enematis aut glandibus. Sin autem, etsi neque concoctio, neque turgentia sit tamè

alię

In proposito ægrotato inspiciendas alias omnes conditiones status in quo est.

aliæ conditiones non omnino deterrent, tentabo quidem expurgare ob urgentiam, atque eo confidentius, quo conditiones quæ invitant, erunt plures. Si enim fieri posse, ut tales purgationes profint, & ut lædant, indicatum est, constat ad artificem pertinere, in quocunque singulari homine posse distinguere, an in hoc, & nunc sit pro futura expurgatio, an læsura, idque, per certas quasdam conditiones, quas experimentum, & ratio ostenderit, faciendum. Quæ sint ergo hæ conditiones, dicamus. In primis hypochondria omni phlegmone libera. Nam si tentata inflammatione, medicamento quilibet solvere conetur, nihil de eo, quod intentum inflammaturumque est adimet, sed phlegmonem augebit, colliquationem faciet atque inde mortem. Deinde, febris moderata. Nam si ardente plurimum febre, detur medicamentum, carnes calidæ illud trahunt, & ita evacuatur nihil, sed augetur febris, & cacochymia. Maximè autem obstat insignis ardor capitis, & spiritalium, quia hæ partes, cum ardent,

Purgandum ob urgentiam citra coctionem, & turgentiam si aliæ conditiones non deterrent.

Quæ sint conditiones quæ invitant, aut deterrente purgatione. succis neque coctis, neque turgentib.

dent, trahunt facile ad se omnia, & quæ medicamentum commouet, absorbent. Obstat etiam maxime alui siccitas. Quia humores aliorum indicat inclinare, & metus est, ne commoti, neque evacuati, sed rapti alio, maioris noxæ causa fiant. Magni etiam momenti est, peculiarem hominis naturam perpendere, & quæ de eo habentur experimenta. Quidam enim expurgantur facillime, & sine symptomatis ullis, ac citra noxam, etsi purgentur passim. Quidam adeò sunt difficiles, ut etsi purgentur per opportunè, corripiantur horrendis symptomatis, & lædantur in posterum manifestè. Si igitur quis horum sit, qui in hypothese ponebatur, utcumque periclitandum est, potius quam expurgando. Si verò sit quispiam eorum, qui facile expurgentur, laboreque febre putrida, cum malignitatis aliqua suspitione, iam scissa vena, bene vacuatus, turgentes quidem, & errabundos succos non habens, neque tamen, omnino quietos, sed velut fusos, & in ventrem inclinantes, quæ indicet murmur hypocondri.

driorum, aut aciectio liquidior, duplex aut triplex per diem (hoc enim etiam ad excretionem non parum invitatur) ipsaque hypocondria laxa, neque insigniter calentia sint, neque vero per totum tempus carnes ardeant, neque tangenti ardor magnus occurrat in capite, aut horace, sed eaque inest febris æqualiter per corpus fusa sit, aut ad humiliores partes inclinet et si nondum adsit coctio, dabo medicamentum expurgans, quia quod adest, non adeò obstat, & quod timetur urget, indicationem autem urgentiæ omnium esse primam dictum iam sæpe est. Si verò phlegmonolum aliquid subesse in ventre videatur quantumvis cacochimiam timeam. Medicamentum non dabo, periclitabor potius, etiam virtute dubia, plus quam constitueram, mittere sanguinis. Perinde faciam, si thorax, aut caput, aut omnes carnes vehementer ardent, nisi de virtute magna desperatio sit. Si enim est, irrigabo caput oxyrhodino, thoracem, aut etiam totum habitum hydreleo, & potabo frigida. Scio hic obstrepent scioli dicentes, hanc esse

Urgentiæ causa multa sunt præpostere, sed utiliter.

*Localia remedia
universa
libus interpo-
nuntur.*

esse ultimam indicationem, atque omnium postremo esse veniendum ad attemperationem. Recte sane, cum licet omnia prius facere, cum autem non, quæ maximè urget, est omnium prima. Evenit enim attemperatis hac ratione partibus succedere alui fluxum, quo, & indicationi à causa ex accidenti factum fit satis: Sin autem non accidat, id tamen sublato intemperiei magno illo excessu, qui obstabat, licebit nobis ad expurgationem redire, & quãvis videamur fecisse præposterè, fecerimus tutiùs. Itasi is de quo loquimur ægrotus sicca admodum alvo sit, à medicamento expurgante abstinerebo, quantumvis timeam humorum naturam, nisi prius clisteribus mollibus (nam ad hanc se acres nō faciunt, qui & noxas habent pharmacorū, & siccant potius aluum, & usu ciborū leviū, ut prunorū emolitorum ex iure, aut malvæ, aut etiã mercurialis, aut folius cassiæ fistularis medullæ, alvus aliquantum emolita sit. Constat autem, quod si dietorum duo obstant, aut plura, illis omnibus occurrendum est, antequã
detur

detur pharmacum, ac si fieri possit simul. Velut si simul caput ardeat, & alius siccata sit, simul emollienda alius, & caput irrigatione refrigerandum. Quod si nullatenus his auxilijs cedat affectio. Sed perseveret ea symptomatum syndrome, nulla neque urgentiæ causa dandum pharmacum est, quia cum talibus datur, in ipso purgationis die furore ac convulsione corripuntur, & pereunt cum magna medici nota. Quidvis ergo agendum potius. Multa itaque sunt in hac arte, in quibus urgentiæ causa, ab arte recedere, ars est. Nam cum sint in ea multa præcepta legitima, & regularia, perpetua tamen nulla sint, & qui vlla habet pro perpetuis, & inviolabilibus, methodicus dici potest, rationalis autem minimè. Nam rationalis non curat ex libello, aut commentario, sed ut in re quavis exercitata ratio dicat, & nullis se legibus tanquam pragmaticis obligat. Velut nunc expurgandi duas occasiones esse diximus potiore in inclinatione vniuersali, alteram verò tempore priorem morbis inchoantibus

Urgentiæ causa ab arte recedere ars est, nulla enim præcepta sunt perpetua.

tibus, nihilominus, & alias occasio-
 nes invenimus, etsi non adeò legiti-
 mas, sed profectas ex urgentia. Ac
 qui præter urgentiam, nullam, di-
 cta regula de coctione, aut turgen-
 tia, exceptionem habet in morbis
 legitimæ, & uniformis constitutio-
 nis. Cuiusmodi esse solent acuti
 maximè, nam longi, hi præcipuè
 qui ex acutis decidunt, plerunque
 sunt difformes, ut non tam sit vnus
 simplexque morbus, quam multi,
 & varij, alij post alios decurrentes,
 per multos abscessus, & recidivas.
 In talibus, neque curatio uniformis
 esse debet, neque vnum habere du-
 ctum. Cum enim neque tota mor-
 bi materia vnum motum à princi-
 pio ad finem subeat, neque ad vnam
 crithon referretur tota, sed multiplex
 variaque sit, & multiplices variol-
 que motus subeat, neque tempora
 ita ægrotandi sunt simplicia, sed
 evenit, parte iam cocta, partem ad-
 huc crudam esse, ac secundum alte-
 rum in initio hæerere affectio-
 nem, secundum alterum incli-
 nare. Vnde fit, ut sæpe medici de
 tempore vniuersali morbi altercen-

*Regula purgan-
 di coctos, aut
 turgentes suc-
 cos, nullam ha-
 bet exceptionem
 in morbis legi-
 timæ, & uni-
 formis consti-
 tutionis, præ-
 ter urgentiam.*

cur,

pur, & ij qui parum sunt in artis operibus exercitati, & eam, quãquã aut in auditorijs libris, aut a præceptoribus mente conceperunt ideam constitutionis morborum, & temporum universalium, in omnibus ægrotis ad amissum videre expectant tùm in plærisque fallantur, tùm etiã remedijs rarò inveniant locum opportunum, ne rarò quidem nisi in morbis suo genere simplicissimis, & uniformibus, quales non sunt adeò multi. In ijs igitur qui multiplices sunt, & velut multorum morborum aggestione fiunt, aut etsi generis unius, tamen ex materia adeò ætereogenea pendent, vt irregularis fiant constitutionis, curatio etiam debet esse talis, multiplex inquam aut difformis. Atque ita sæpe post expurgationem rectè per actam, nõ sine ratione reditur ad missionem sanguinis, & cum studere concoctioni cœperimus, rectè interponitur expurgatio, & cum nondum tota peracta est, interponitur attemperatio, si non quæ totum extinguat morbum, at, quæ non sinat, dum medicus aliud agit, intempe-

[Faint bleed-through text from the reverse side of the page]

In morbis multiplicibus, & irregularis constitutionis curatio sit multiplex.

R riem

*Nihil periculo-
sius quam una
semper obser-
vare formulā.*

riem in summum crescere. Usque adeo nihil utilius, neque periculosius, quam unam semper statamque formulam observare, quam, parum circumspecti, & plurimorum ignati, methodum vocant, quæ tamen ea solum methodus est, quod brevis via, plus tamen satis est. Ars non potest in tam angusto contineri. Ratione opus est, quæ perlustret omnia, nam ipsorum casuum mira varietas est. Itaque legitimam curationis februm putridarum (nam de his præcipue nunc loquimur.) Præceptum est, inter initia, & cum nondum succi firmati putrescunt, quantum res exigit mittere sanguinem, & expurgare, atque rursus in inclinatione, coctione iam peracta & natura ad evacuationem converti incipiente, purgare per ventrem quidem, maximam, & crassissimam partem excrementorum, postremo per urinas reliqua. Atqui perinde faciendum, sive acuta affectio sit, sive longa, si modo constitutionem habeat regularem. Tamen si enim diximus rarius: id accidere longis quam acutis, qui plerunque longi

ex

ex multiformibus fiunt, & cum multorum membrorum, eorumque valde differentium læsione, ut sæpe fit potius multorum complicatio, quam vnus morbus, non tamen adeò hoc semper fit, ut non possit esse acutus valde multiplex, ut certe multæ semitertianæ, & longus simplex, ut quartana, quæ ab initio invadens, per annum integrum est sui similis, ea solum differentia, quæ secundum eius tempora, ut quasdam ætates morbi, est. Igitur in acuto difformi, variè, & in longo uniformi, uniformiter curabis. In illo auxilijs instans, tentansque varia, ut ipsa instabunt, & variabunt mala (nam magnis magna, celeribus celeri, varijs varia, ut extremis extrema curatione occurrendum est) in hoc nihil magnum moliens, sed si res ferat, per annum totum cōcoctionem opportunam expurgationi, & reliquas post eam evacuationes expectans. Quid ergo? an inter evacuationes principij, & inclinationis morbi regularis omnino est agendum nihil, sed tantum expectanda naturæ opera? nullus interim

Acutus morbus potest esse valde multiplex, longus simplex & quomodo curatur.

Inter evacuationes principij & inclinationis morbi regularis quid agendum.

*Carpit eos me-
dicos qui in an-
gusto, & sta-
tu morbi agunt
multa, & eos
qui nihil.*

2. Aphor. 29.

locus serapijs? nullus iniunctionibus
nullus ijs, que proprietate dicuntur
morbo advertarij? nullus ijs qua ro-
borare partes? nihil agendum ob
symptomata? Hic rursus duplex
peccatum medicorum est, qui iam
sine vilo ordine omnia vbique in-
culcant, nulla cautione hoc tantum
agentes, vt agant multa. Alij plus
satis cauti sine differentia damnant
omnia, & timentes ne quo lædant
modo, multas proficiendi amittunt
occasiones, & cum vtrique sint ar-
tis ignari, vtrique se iactant glorio-
se, illi remediorum multitudine, hi
inani methodo. Inanem voco eã,
que cum occasiones ferè omnes uti-
lium remediorum prætereat, solo
verborum fastu celebratur, Hippo-
crates cum dixisset inchoantibus
morbis si quid videtur movendum,
move. Quod Galenus interpreta-
tus est, neque vllus medicorum cõ-
tradicit, de missione sanguinis, aut
expurgatione, aut vtraque addidit,
cum verò consistunt ac vigent, me-
lius est quietem habere. Quando
quidem verò illis verbis inchoanti-
bus morbis, opponit illa. Cum con-
sistunt,

si sunt, ac vigent, constat cum vi-
gore intelligendum etiam, id quod
post initium est, hoc est incremen-
tum. Atque quoniam movendi
nomine, evacuationes magnas intel-
lexit missionem, inquam sanguinis,
& expurgationem, quietis nomine
intelligere à talibus evacuationibus
abstinere, non tamen etiam non uti
enemate, ad aluum fecibus duriori-
bus plenam, neque non iuvare eam
quam à natura expectas, humorum
concoctionem, si quæ ratio iuvan-
di est, neque non attemperare cere-
brum, si præ eius intemperie homo
non dormiet, neque non facere alia
quam plurima, quæ etsi facias nihi-
lo minus quietem habebis, hoc est
non movebis corpus insigni vlla va-
cuatione. At dicunt, ea omnia plus
ledunt, quam possint, ea occa-
sione quia localia ante corporum
evacuationem, locum non ha-
bent. Quæ intra corpus sumun-
tur, si calida sunt, augent fe-
brem, si frigida obstructionem, ac
proinde putredinem, vnde ex acci-
denti etiam febrem, quæ roboran-
di cordis, aut proprietate occurren-

*Nomine quie-
tis à magnis
evacuationibus abstinendū
docet Hip. non
ab alijs reme-
dijs.*

di malignitati succorum, dantur, etiam
 ment etiam ne obstruant, somno,
 aut vigiliæ, aut dolori occurrere
 symptomata, aiunt, curare est, non
 morbum, tanquam si quis umbram
 auferre studeat, manente corpore.
 Quid ergo agendum? mittendum,
 aiunt, sanguinem. Quid deinde?
 mittendum rursus. Quid post hæc?
 mittendum iterum. Misso verò? ni-
 hil præterea. Obrevem formulam,
 meritò sanè vilipenditur. Quæ tam
 parvo constat. Quorum Hipp. &
 Galen. & alij omnes authores tum
 Græci, tum Latini, atque etiã Ara-
 bes, & iuniores nostros sæculo pro-
 ximi, atque etiam nobis contempo-
 ranei, tam multa congefferunt de
 simplicibus & compositis, & eorum
 formulis innumeris? cur tam multa
 de purgandi ratione? de succis &
 corporibus præparandis? de symp-
 tomatis amovendis, cum liceat hæc
 omnia vno hoc verbo concludere,
 sanguinem mittere? Sed nos quæ in
 occasione dicta facere oporteat di-
 camus, & indicemus. Ita enim
 fortasse meliùs utroque, & eos in-
 quam qui omnia commiscent, &
 qui

qui plus satis à remedijs abstinent, ad mediocritatem, quam omni in re amat prudentia, reducemus. Illud autem ante omnia præfabor (ne quis me putet missioni sanguinis maledicere,) ut illas in numeras missiones sanguinis quæ ad quindecim aut viginti procedunt, nūquam facio, ita nullum ferè esse morbum, cuius curationem à missione sanguinis non inchoem, quia ea non præmissa, vix vlli remedio locus est. Plenum enim corpus neque alijs evacuationibus præbet vias fluxiles, neque medicamentis vllis præstat com meatum, refrigeratum dēfatur, calfactum inflammatur, nulli curationi est opportunum. Vacuandum ergo corpus eatenus ut curationem reliquam sine noxa sustineat, non autem eatenus, ut facultas in posterum non sufficiat, aut corpus commemoratas antea noxas incurrat. Misso verò intra modum sanguine quam totius possit, atque si res postulet iuxta dictas antea distinctiones, adhibita purgatione, concoctione reliquorum, per quorum putrescentiam morbus intres-

Nullus ferè morbus est, in cuius principio sanguis nō mitatur.

cit, atque versus summum vigorem
 abit, expectanda, ut ea peracta natu-
 ræ opera morbus iudicetur, vel na-
 tura id faciente segnius, nos cocta
 medicemur, quia is est facultatibus
 naturalibus ordo agendi, de quo
 nullos medicorum video dubitare.
 Si autem coctio expectanda, certè
 & iuvanda si possit, potest autem,
 quando quidem ad eam promovenda
 iubet Hipp. pannis contegere,
 quietem agere, & inungere. Quidni
 autem, quæcūque in parte inflam-
 mata & exulcerata pus movere pos-
 sint, & in venis putrescentis mate-
 riæ concoctionem maturare, si qui-
 dem eadem alteratio est, & emen-
 datio putredinis per substantiæ per-
 fectionem à calore naturali rectè
 permiscente opposita patibilia? fo-
 menta igitur moderate calida cum
 quadam humiditate hanc promo-
 vent, & quæcunque naturalem ca-
 lorem servant sine dissipatione, ut
 vestes quæ non tam externum affe-
 runt, quam receptum à corporibus
 calorem gemināt, admotiones ma-
 nuum, aut catulorum, similiaque
 animalculorum recētium, quorum
 calor

*In augmento
 & circa sta-
 tum morbi iu-
 vanda coctio.*

4. acuto. 44.

*Quæ sint quæ
 coctionem iu-
 vant in mor-
 bis.*

calor nostro similis, illitiones quoque moderati caloris, & balnea repentina, seu moderatissimè calida: nam quæ apertè iam calida, non coquentia, sed vacuantia sunt. Inunctionibus itaque concoctoris uti licebit. Constat verò quod ad eas partes præcipuè in quibus maximè concoctiones aguntur, ut hypochondria, & totum ventrem, sed & ad totum corpus, quia & per omnes venas concoctio materiæ ex qua febres pendent, plærunque celebratur. Concoquentia autem esse indicavimus, quæ caloris moderati, ut chamæmelinum oleum, aut dulce amygdalinum, aut calidæ fomentum. Quod si in furdum pororum times (timere autem par est, in illis, præcipuè in quibus à refrigerata & densata cute morbus incœpit, sed & per febres putridas omnes, in illis enim prohibita ventilatio per obstructions plærunque est, & nunquam non maior ventilatio iuvat, à putredinis incremento & malignitate præservans) ad miscibus oleo aliquid ecpharticū, quodque extergendo, poros deobstruat

Qua partes inungenda ad coctionem in morbis & quibus medicamentis.

Calidis moderate cum utimur ad hypochondriam miscenda quæ robur servant.

Potiones quædam tuvant coctionem & quales hæ sint.

(ut ego soleo) aliquid nitri, aut vsti salis, si verò cutis non densa solum, sed frigida etiam sit, & ignis in alto conditus, miscebis etiam sulphur ut calorem revocet. Quod si hypochondrijs times, ut certè par est, à concoctoris inunctionibus laxitatem, permiscebis aliquid melini, aut absynthitis, aut nardini, ut coctio promoveatur, & fervetur partium robur. Atqui ne ab his localibus quæ laxantia non sunt, neque trahentia, sed adstrictionis cuiusdam participia, quippiam timeas, evacuationes in principio morbi factæ sufficiunt, sive per solam missionem sanguinis, sive per hanc & expurgationem simul. Scimus autem non ea solum quæ exterius admoventur, concoctoria esse posse, sed & potiones etiam quasdam, ut mulsam. Quid ergo prohibet hanc singulis diebus propinari, dum expectatur coctio, aut serapium aliquod caloris moderatissimi, quale capilorum veneris est aut aliud eiusmodi, aut apozima ex herbis eius qualitatis, quodcumque naturæ hominis & morbi maxime accomodari videatur. Neque verò

verò solum licet vti conctorijs, sed
ijs etiam quæ putredini alia ratione
obstant, vt incindentibus acidis,
propter succos calidos, acribus prop-
ter frigidos, cum à crassitie time-
mus (vt certè plærunque) ne ob-
struendo putredinem augeant. Si
enim putredo à ventilatione prohi-
bita est, & hæc ab obstructione, &
hæc à multis & crassis, quid potius,
multitudine in initio deposita, agē-
dum, quam incindendum & ape-
riendum, hæc enim putredinem
tollunt, sublacione causarum: Co-
quentia verò per contrariam altera-
tionem, nam concoctio contraria
est putredini. Igitur & oxymelli-
te. Mellis aut sacchari, vt videbi-
tur, vti tunc temporis licet, nam in-
cisio & extenuatio succorum, nulla
ratione contraria est concoctioni,
imò verò ad faciliorem concoctio-
nem præparat, vt & comminutio
carnium ad elixationem. Cum er-
go ad futuram expurgationem ne-
cesse sit corpora fluida facere, vt re-
cte monuit Hippocrat. fiantque ta-
lis, apertis laxatisque vijs, & succis
extenuatis atque incisis, cõstat eam
præ-

*Incisio, & ex-
tenuatio succo-
rum præparat
ad faciliorem
coctionem.*

2. Aph. 10.

Facta sufficiente coctione, non sine periculo differtur expurgatio.

Quando utendum incidentibus, & coquentibus, quando solis coquentibus & quando apertentibus.

*Quando utendum his quæ per sudorem, aut se-
vacuant, aut per insensibilem
evacuationem.*

præparationem non tunc inchoan-
dam, cum iam sufficiens concoctio
adest, quia tunc non sine reputer-
centiæ periculo differetur expur-
gatio, & retinebantur excrementa,
ut certè maturum iam in vomica
pus, & in thorace sputum, sed an-
tea, ut quoad fieri possit, in idem tē-
pus incidant concoctio ac extenua-
tio succorum & viarum laxitas: cū
exigua adhuc est concoctio & cras-
sities multa, incidentibus & co-
quentibus, ut oximellite, si sine mul-
ta crassitie, solis concoquentibus, ut
multa. Increfcente iam bene con-
coctione, licet aperientia adijcere,
ut quinque radicū, aut eiusdem fa-
cultatis herbarum, de cocta, aut se-
rapiam, nam de singulari materia,
aut eius parandæ modo, non contē-
do, more futilium quorundam, quæ
nihil probant, præter id, cui ipsi af-
sueverunt, cum tamen hæc indiffe-
rentia sepe sint, & sola facultas accē-
denda,) neque tamen quæ per vri-
nam vacuant, aut per sudores, aut
insensibilem evacuationem, danda
sunt affatim, & larga manu, vique
dum à concoctione purgatio pera-
cta

Et sit, eaque sufficiens. Nam ve-
 lut antea monuimus, missio sangui-
 nis expurgationem, & hęc alias eva-
 cuationes debet antecedere, ne cras-
 sa impingant in angustas vias. Li-
 cet tamen, cū iam expurgandi
 tempus instat, dare talium non quod
 in illas vias impetu ferre, & à ven-
 tre avertere succos valeat, sed quod
 interiores vias aperiendo expedire.
 Monstratum enim antea est, indica-
 tiones priores sensim dare locum po-
 sterioribus, neque opus esse priores
 tanquam exaurire prius quam po-
 sterioribus incipiant. Itaque tunc,
 nonnihil à purgatione, plus multo
 dari debet, vltimum enim colopho-
 nem omnium putridarum febrium
 curationi optimè imponit urinae
 promotio, aut evaporatio per bal-
 neum, & quę huiusmodi. Balnei
 enim opportunitas eadem esse vide-
 tur, quę & diaphoreticorum, & ape-
 rienaium, nimirum vbi multitudo
 deposita, & reliqua materia conco-
 cta est, aut coqui cœpta. Vbi enim
 corpus crudis, aut putridis plenum
 est, fluxiones commouet, & vbi pu-
 tredo subest multa, præcipuè cras-
 sorum,

Hoc capite.

*Urinae promo-
 tio, & balneū
 post purgationē
 sunt optima ve-
 media febriū
 putridarum.*

*Balnei opportu-
nitas.*

*In principio pu-
tridarum nul-
lo balneo locus
est.*

forum, eam auget. Vbi verò depo-
sita copia, quod superest fuligino-
sum & vltum magis est quam cras-
sum, & putridum, aut valde crudū
balneum aquæ dulcis modicè cali-
dum coquit, & temperat. Quod
enim valde calidum est, aut falsum,
nitrosum, aut sulphureum evocat,
& per cutem vacuat insigniter, cal-
facit verò & siccatur. Quapropter
in initio putridarum, & nullis appa-
rentibus concoctionis notis, nullo
balneo locus est, quia fluxiones
cōmovens si quod princeps mem-
brum (voco nunc princeps, quod
non sine periculo laborare potest)
debile est, in illud fortasse excreme-
ta detrudet, atque pro concoctione
quæ in illis expectatur, malæ cuius-
piam putrescentiæ causa esse pote-
rit, elapso verò principio in feбри-
bus quidem biliosis, quarum mate-
riæ alteratio in vltionis naturā ma-
gis inclinatur quam putredinis, cuius-
modi tertianæ exquisitæ, & arden-
tes febres, vel incipiente solum con-
coctione, balneis dulcibus & tepi-
dis licebit uti, quia putrescentiæ
sordidæ in talibus est minus pericu-
lum,

lum, & attemperationis maior ne-
 cessitas, & ut concoctio crescit fre-
 quentare, & quo dictæ febres sunt
 exquisitiores eo magis. Igitur & in
 his ipsis quo magis deficiunt ab ex-
 quisitis, eo minùs & tardiùs venie-
 mus ad balnea. In pituitosis verò,
 quarum materia crassa & lenta est,
 & putrescens magis quam ardens,
 non ante inclinationem, & expur-
 gatam maximam eius partem, cum
 scilicet diureticis etiam locus est.
 Sulphureorum verò aut nitrosorū
 in febribus nullus est idoneus usus,
 sed tantum in affectionibus alijs nō
 febriculosis, quæ cum succorum
 crassitiæ consistunt. Habent itaque
 balnea in febribus locum præcipuū,
 post evacuationes maiores, & con-
 coctionem integram, aliquem verò
 etiā habet prius in quibusdam præ-
 cipuè earum generibus. Porro ut
 cunque ab ipsa caloris vehementia
 timere incipis, ne pro concoctione
 colliquationem inferat, omni ratio-
 ne refrigerare necesse sit: nam et si
 morbi ipsius & intemperiei ultima,
 ordine agendorum, indicatio sit,
 tunc tamen etiam est tempestiva,
 cum

*In ardente fe-
 bre & tertia-
 na exquisitā
 vel incipiente
 coctione bal-
 neis dulcibus
 & tepidis li-
 cet uti.*

*Sulphureis &
 nitrosis bal-
 neis in febrī-
 bus nullus est
 idoneus usus.*

*Ob vehemen-
 tiam caloris
 quando uten-
 dū sit balneo.*

Quando balneo aque frigide, & potus, & alij frigidis remedijs utendū, quamquam exigue aut nullæ concoctionis signa sunt.

cum non potest citra evidens periculum attemperatio differri, cum præcipue tunc non tantum ob morbum, sed ob ipsam illius causam, & ob ipsam quæ desideratur, concoctionem, refrigeratio molienda sit. Nam ut concoctio calore agitur moderato, ita nimio putrescentia maligna. Quod in inflammata parte videtur est, quæ calens intra quendam modum pus bonum generat, impense autem ardens malignum virus, & ipsa in gangrenam incidit. Ne igitur pro concoctione malignam putrescentiam incurrat ipsa morbi causa, cum febris quæcumque etiam putrida, intolerabiliter increverit, necesse est, vel in frigidam aquam immergere hominem, præcipue robustum, & florentem ætate, nedum hydroleo totum dorsum & ventrem, thoracemque, rigare, aut frigidis epithematis cordis locum hepatis & renum temperare, potum frigidum largiter dare, etsi exigue aut nullæ adhuc concoctionis notæ sunt, quin (& quod advertum magis videtur) & si aliqua phlegmonis, aut phlogosis internæ suspitio sit (quod in-

nuens

uens rectè dixit Celsus) melius est phlegmonem incrudare, quam sine hominem in hecticam labi. Quid verò si non hecticam, sed in syncope, & periculum citissimum, ob ingentem intemperie labatur: Quid enim sit magis ridiculum quam impendente periculo brevi ex intemperie, velle attemperationem differre, & anteponere longam materiae concoctionem. Multo quidem audacius datur aqua frigida, per febres vrentes, cum coctio apparet in urinis manifesta, neque inflammatio est vlla interna, & homo quidem est robustus calore naturali, & nullo membro principe insigniter debili, talibus enim sine vlla temeritatis nota datur. Quia vt diximus, & ab intemperie, & à causa, & à symptomatis petitur, & à nulla alia re prohibetur. Tunc autem frigida, & magna copia dari debet, quia paulatim data intemperiem non tollit, & ipsa aqua à febre victa, bilis copiam auget, & eius dissipationem tardat, ac febres producit. Est verò ista larga, & frigida potatio auxilium, vt optimum, ita valde suspectum, quia

Quando utendum copioso aqua frigida potu, ac quando minus copioso, sed repetito

S

nisi

nisi omnia quę dicta sunt conveniãt magnarum noxarum, atque aliquãdo inemendabilium occasio esse solet, Si verò convenient omnia citissimam affert sanitatem, extincta febre succedentque copioso bilis vomitu, aut magno alui profluvio, aut abundante sudore. Quod si quędictorum desint, intemperies, verò plurimum vrgeat, licebit, etsi minus tuto fiat, vti frigidæ minus largo potu, sed repetito, & reliquo victu, & curatione attemperante. Putare enim, nullam attemperacionem fieri posse, antequam omino cocta, & expulsa materia sit, magne est inexperience. Refrigerabis igitur tunc apozimatis frigidis, & nive refrigeratis, & epithematis, & lactuicæ crudæ cum aceto, & refrigerati melonis multo esu. Quod si tunc vires suppetant, etsi pro re videretur, antea missus esse satis, mittes rursus sanguinem vel vsque ad animi deliquium. Multò enim minus periculolum sit, quod ex missione sanguinis, quam quod ex intemperie cordis fiet, hoc enim non fuerit minus quam syncope, quia ipsam
sub

Attemperacionis causa mittitur sanguis vsque ad deliquium animi.

substantiam spirituum disperdiderit
 Deliquium verò animi ex missione
 sanguinis non adeo horrendum est,
 quam veterum multis, atque nunc
 omnibus fere medicis videtur, si
 enim virtute firma tentata est mis-
 sio sanguinis, neque illud per ineu-
 riam ultra quam par sit negligatur,
 fuso adhuc amplius, postquam, aut
 pulsus, aut color, aut anxietas quæ-
 dam cœpit deliquium insinuare, fa-
 cile reparabile est. Nam ex mode-
 ratissimis sanguinis effusionibus, no-
 bis, neque volentibus, neque cogi-
 tantibus, ac sine vilo modo, deliquia
 ingruunt, ex quibus fabilè solius
 aquæ in faciem aspersione, aut cla-
 more, aut vellicatione revocantur.
 Ob quæ neque ipsi venarum secto-
 res iam terrentur. Prodest verò ip-
 sum deliquium, non ob fusum san-
 guinem solum sed etiam per se, tunc
 præcipuè cum ob dolorem, aut in-
 cendium, sanguis mittitur, quia de-
 liquium per se tollit sensum, & re-
 frigerat. Velut autem cum vitalis
 facultas periclitatur à manifesta in-
 temperie, attemperantia oportet ad-
 hibere, ita cum in pulsu, quod præ-

*Deliquium ani-
 mi ex sangui-
 nis missione nõ
 adeo horrendũ
 est quam vide-
 tur multis.*

*Deliquium ani-
 mi per se pro-
 dest dolori, &
 incendio.*

*Quando utan-
dum alexiphar-
macis.*

*Lapis Bezar,
& confectio ex
hyacinthis ale-
xipharmaca
optima.*

cipuum eius facultatis signum est, maioris læsionis notæ apparent, quã pro febris magnitudine, quod catocithiæ vocatæ, seu mali moris est proprium, haud abs re sit, uti alexipharmacis vocatis medicamentis. Sunt autem talia quæ proprietate quadam dicuntur adversari venenis, aut roborare cor, quorum materiam, ut aliorum omnium medicamento- rum, a probatissimis autoribus oportet accipere, & ijs quæ sint exper- tissima maximè fidere. Est enim non sine nostro malo talium hoc se- culo in Hispania magnus usus, ob malignas illas febres, quibus pathog- nomonicum est, pulicum morsibus similes maculas indifferenter per quavis corporis partes (excepta fa- cie, quam nunquam in hoc morbo occupant) citò supervenire. Usus, & multorum approbatio maximam auctoritatem conciliavit inter sim- plicia, lapidi Bezaar, & primam qui- dem ei, qui advehitur ex India, se- cundam ei qui ex America. Inter composita confectio celebri ex hyacinthis. Lapidem quidem multi ijque prudentissimi attestantur, mi- hi

hi verò nullus non est adulterationis suspectissimus timeo ne nullus non sit factitius. Multos autem iuvit nescio an opinione. Sed, & hac debet medicus uti. Verum ut alexiteriorum usus non omnino empiricus sit, illa cautio esse debet, ne indifferenter utamur quibusvis ad quosvis. Sed cum in horum genere sint calida, & frigida, & mediocria, & in ijs quos malignitas magis quam magnitudo morbi videtur perdere sit etiam manifestæ in temperiei differentia, alexipharmaca quidem omnibus, eadem verò cuiusque intemperiei contraria accommodantur. Quamquam enim Theriaca, & Mitridatum primarum inter antidota ex tam multis seculis tenere putentur, tamen febricitanti non omnino leviter, non videntur rectè dari posse ob calidam, & siccā temperiem, præcipuè si linguam habeat aridam, & nigram, ut multi talium solent, quibus ea, præter pulsus dictos, est malignitatis nota, quod cum ad tactum videatur febris moderata, lingua, & respiratio internæ vitionis notas habent, cum ta-

Cautio sit in alexipharmacs, ut calida frigidis, frigida calidis dentur.

Malignitatis nota.

*In malignis fe-
bribus quæ in-
dications.*

men horum multi non pro ratione
sufficiant. Hoc enim est, quo malignitas præcipue agnoscitur, non esse magnitudinis febris signa, quanta casus virtutum, lassitudines magne à principio committantes, & anxietates indicimiles, quarum nullæ sint manifestæ causæ, his mox dictæ maculæ superveniunt, habentes etiam illud malignitatis iudicium esse in talibus concoctionis notas infideles, quod causa eius morbi non tam sit putrescentia illa frequens quam cōcoctio cohibet, quam quædam alia corruptionis malignioris species, per quam in venenolam magis naturam labitur. Si quis igitur per hanc febrem, misso in principio sanguine, & purgatione si opus sit (est autem in his sæpe necessaria) peracta, toto incrementi, & status tempore cesset, plerisque nihil aliud quàm mori sinet. Increfcit enim non ut in alijs, mittis illa putrescentia supurationi analogæ, sed veneni vis. Igitur per hanc febrem præter communes indications. In alijs omnibus considerandas, peculiaris est ea, quæ à venenosa materiæ qualitate

te

te suscipitur. Ab ea verò timemus
(quod & in alijs venenis) ne irre-
mediabiliter increseat, & terpar vs-
que in ipsum vitæ principium cor.
Vt autem cohibeatur malignitas fa-
cere possint alexipharmaca, vt cor
non occupetur, quæ illud roboran-
di habent vim, & que ab eo retra-
hunt materiam. Nihil autem esse
videtur, eorum quibus medici vtun-
tur, potentius ad extrahendum ab
alto corpore, cucurbitulis. Meri-
tò igitur per dictas febres à maiori-
bus evacuationibus, quæ intra pri-
mos dies sunt per opportunæ, apo-
zimatibus, & confectionibus alexite-
ris, & cordialibus affiximus toti cor-
pori cucurbitulas multas, scarifica-
musque eas, quæ præ alijs aliciuunt
sanguinem. Si enim nullæ adhuc
maculæ apparent, per cucurbitulas
arguuntur, sin autem iam coeperunt
erumpere, extrahuntur abundanti-
us, atque ita axellitur venenum à corde
& capite, alioque non raro quæ coe-
perant pululare, solent evanescere,
& recurrente sanie in cor, aut caput
mori æger syncope, aut convulsio-
ne correptus. Non erit igitur ab

*Cucurbitularū
usus in malig-
nis febribus.*

*Quibus symp-
tomatis occur-
rendum sit quo-
vis morbi tem-
pore.*

re in harum februm incrementis hæc, & alia eisdem intentionibus facere, velut à capite repellere, & corroborare, & quæcunque res præfens exiget, nam faciendorum speciem intentio suppeditat. In his quoque, ut & in alijs quibuscvis, si dum morbus increvit, & tu concoctionem expectas, symptoma aliquod, eorum quæ vocantur assidentia suboritur, quod aut vires proster- nat, aut concoctionem, aut reliqua naturæ opera impediatur, aut novarum fluxionum causa esse possit, nõ sit expectandum remedium (quod sane fuerit tardum) ab ipsius morbi sublatione, sed occurrendum statim ut somniferis ad pervigilium, vel locutionibus, & acrium suffitu ad coma, anodinis, aut etiam stupefacientibus ad dolorem, ad suppressionem urinæ cathere, & fetu laxante vias, ad raptus humorum, revulsorijs fritionibus, vinculis, aut cucurbitulis, & multis alijs in hunc modum. Hæc enim etsi ob symptomata, sed non qua symptomata fiunt, sed qua causæ sunt, vel impediens curationem presentium, vel minantes

nova,

nova, maioraque mala. Sed hæc antea diximus, nunc ea solum ea causa repetivimus, ut indicaremus inter duas, easque maximè regulares movendi occasiones, principij, & inclinationis, esse multa, quæ incauti admodum, & stupidi medici sic dimittere, ut faciunt quidam, qui se ut elegantissimos methodi observatores venditant. Sæpius autem peccant (nescio utri gravius) qui quibusvis occasionibus ad ea omnia, ac multo plura procedunt remedia, rû quam intolentiores, quam cum faciunt plurima. Vix egrotus de somno quaritur, cum tempora, & frõtem abundanter illinunt, vix capitis dolorem nominavit, oxyrhodiño irrigant sinciput. Si plusculos dies morbus durat, vasa omnia apothecariorum serapijs exhauriuntur. Non vnam deiectionum intermittit ægrotus, antequam clystere expurgante totus eius venter distendatur, neque duas supra solitum fecit, quã adstringatur cataplasmatibus. Itaque omnibus quæ incidunt, statim nulloque iudicio occurrentes, nihil boni naturæ facere permittunt, neque

quo

Carpit medicos multa facientes quovis morbi tempore

*Remedijs non
est utendum ni
si cum eorū in
cidit non omni
no levis neces
sitas.*

quo res vergat, ipsi sustinent expe-
ctare. Ego verò dixerim cum Ga-
leno nullum remedium esse quod
magnificè possit, quin aliqua ratio-
ne noceat, quin etiam sublata illa
voculla, magnificè dixerim, nihil
esse quod prosit, quin aliqua ratio-
ne nocere possit. Proinde ut mirus
Plato de expurgatione magno qui-
dem auxilio, dixit, suscipiendam nō
esse à viro sanæ mentis, nisi cum sū-
ma necessitas poscit, ita de minori-
bus illis ego dixerim, suscipienda
non esse, nisi cum eorum incidit nō
omnino levis necessitas. Itaque
agenda illa omnia dicimus, cum in-
cidit necessitas tanta, cum ea minor
est, omitti meti melius. Verissi-
mum enim illud Euripidis, qui mul-
ta agit cum cessare liceret, stultus est.
Ad prudentiam, & iudicium medi-
ci devolvuntur hæc omnia. Illos
verò omnes vitupero, qui quipiam
eorum qui in arte fiunt, sibi impera-
verunt, semper, aut nunquam face-
re omnia potius in occasione, & ni-
hil timere.

CAP.

Caput III.

DE temporibus universalibus morborum haftenus. De occasione, quæ in particularibus capi debet, dicamus, ut universalia tempora sunt partes totius morbi ita particularia singulorum circuitû in morbis, qui circuitus habent. Cum igitur circuitus constet paroxysmo, & intervallo, aut (si intervallum non sit) remissione, ad evacuationes, atque ad omnem morbi curationem, expectanda est hora levissima: intervallum dico, aut si minus id sit remissionis tempus. Quia cum minus vexatur morbo facultas melius feret curationes. In difficilissimis verò horis abstinendum, fereque eadem horæ sunt opportunæ auxilijs, quas & cibo etiam esse, supra indicavimus. Merito autem diximus expectandum tempus levissimum ad eam curationem, quæ ob morbum suscipitur: Nam si quid agitur metu ipsius paroxysmi, à quo fortè

De occasione remedium in particularibus morborum temporibus.

Ad omnem morbi curationem expectanda est hora levissima nisi quid urgeat.

fortè timeas egrotum non evasurum aut non sine læsione in emendabili, vel symptomatis alicuius, quod in eo valde vrgeat, constat tunc agendum maximè, cum vrget, velut si ad revocandum calorem, qui per invasionem ita reconditur, vt timeas, ne nunquam homo recalescat, frices, foveas extrema, aut lumbos, calidis pannis, vntionibus, aut cataplasmatibus, propines aliquod antidotum, aut aliud quidpiam moliaris, aut ob coma, excitatoria admoveas, aut ob dolorem ingentem, aut solam febris magnitudinem, sanguinem mittas, differendum non est utque ad remissionem, quæ timemus, ne nunquã sine illis remedijs ventura sit. Neque sane ad id de quo nunc agimus, interest sit exacerbatio doloris an febris, tamen si veterum quidam ita definiunt, sed ob morbum totum an ob paroxysmum mittas sanguinem, cum enim non te movet ipse paroxysmus, aut symptomata fortè, sed morbus totus, verisimiliterque expectas tua hora superventuram remissionem, errabis plurimum, nisi auxilia in eam differas, sine doloris, si-

ve

ve febris exacerbatio fit, quia tunc facultas melius feret, & morbi materia melius deponetur. Ut melius facultas ferat, cauta est, quia minus laborat, ut materia deponatur, quia ut per invasionem calidum revocatur introrsum, & excrementa detinentur, & corpora densantur ita per inclinationes redit ad externa calidum, pori laxantur, excernuntur excrementa. Extroque igitur à natura retinente, & per conniventes, densatasque vias difficile sit, cum contraria fiunt, facile. Unde fit, ut cum totus proximus sit in commodus missioni sanguinis. Tamen hora ipsa invasionis fit omnium incommodissima, tunc quia maxime laborat naturale calidum. Quapropter nonnunquam perniciosus error fuit ea hora missus sanguis, neque solum ipsissima hora cum adest, sed & cum instat, aut non abest longe, vitanda, est plus etiam quam lumen vigor proximi. Si igitur sub sequenturum quidem sit intervallum, aut in febricitationis tempus, sed brevius, quam ut possit sanguis mitti, & cibo refici

ægro

Hora remissionis qua causa sit ad remedium accommodatissima.

Quando ad remedia, & cibos sit expectanda intermissionis hora.

ægroto, quatuor aut quinque horis ante futuram accelsionem, satius sit secari venam, & cibum dari in inclinatione prioris, quam integram febris vacuitatem expectari. Sunt qui contendant in ipso paroxysmi incremento, aut etiam vigore rectius mitti, quia dicunt, tunc fluit humor in focum putredinis, cum autem fluit, revelli debet, revulsio vero nulla ratione agitur melius. His vocullis quas in ore semper habent, totam suam praxim huc redegerunt, ut quoties febris exacerbatur, toties venam fecent, usque dum morbus solvatur, aut ægroto pereat, aut ob virtutis evidenter defectum, iam dimittatur periturus, aliud vero agunt nihil. Sed de hac fundendi sanguinem intemperantia, satis iam diximus. Nunc ad id quod agimus de occasione redeamus. Si ob fluxionem, revellendi causa bene mittitur in paroxysmo, in ipsa invasione, frigente & rigente corpore, mittetur melius, quia revulsio incipientibus fluxionibus magis congruit, quam procedentibus, aut cessantibus, his enim debetur evacuatio,

Probat vehementissimis rationibus errante medicos qui in incremento, aut vigore paroxysmi semper mittunt sanguinem.

tio, illis derivatio, revulsio verò, aut fluxuris, aut recentissime fluentibus. Mittere verò cum incipit proximus, non sani esse hominis non sanus iuret Orestes. Atqui arbitror, ne ipsi quidem facerint. Præterea portionem eam succi, quæ per paroxysmum movetur, velle revellere, paroxysmum curare est (quod non tanti oportuit emere, cum paulò non esset conquieturus) non morbum. Imò si quam maximè id assequantur, quod habent in votis, minuentes præsentem paroxysmum, morbum producent, aut reddent maligniorem. Nam cacochimiæ, quæ intra venas est, quæ morbi est causa, in continuis quidem febribus proxima seu coniuncta (nam nihil interest) intermitrentibus verò antecedens, per singulos paroxysmos consumitur portio aliqua, in intermittentibus missa extra venas, in continuis, intra ipsas venas agitata, & ardens, ardoreque dissoluta, atque ita reliquum & minuitur, & expurgatur. Revulsio ergo eius portionis, illam ad partem mittentem revocabit, intraque venas retinebit
neces.

*Medici agros
lædentes san-
guinis missio-
ne in augmen-
to vel vigore
paroxismi fa-
cta quare lau-
dentur à vul-
garibus.*

necessario, atque ita, tota sanguinis
massa, quæ vitiosa est, minus & len-
tius expurgabitur. Quare pericu-
lum malignitatis, & longitudinis in
posterum succedet, cum interim vi-
deatur tunc aliqua ex parte suble-
vatus ægrotus. Et sane ea res apud
vulgus imperitum, medius non est
inutilis. Nam misso in paroxysmo
sanguine, succedit paulò post ea re-
quies, quæ alioqui secundum ipsam
morbi figuram futura fuit, dicitur-
que ægrotum sublevasse, cum læse-
rit. Illi enim non intelligunt quid
interfit, melius habuisse misso san-
guine, aut quia missus sanguis est.
Laudatur ergo medicus tunc dein-
ceptique per maligniorem aut lon-
giorem morbum, maiorem sine no-
ta accipit mercedem. Contra cum
peritus medicus mittat sanguinem
in hora quietiori, morbo præcipue
eunt in incrementum necesse est à
misso sanguine succedat paroxys-
mus, atque magna ex parte maior
priori. Quia scilicet per vicissi-
tudines succedunt horæ faciles &
difficiles, crescere verò morbo om-
nia

nia sunt fortiora. Putatur ergo medicus læsse ægrotantem, & læpe antequam ad optatam salutem ægrotum deducat, repellitu. Vtque adeo sæpe apud vulgus, sibi melius consulit imperitus, quam peritus. Propterea sapientissima, ut alia omnia, illud quoque dixit Hippo. indigere medicum honore artis, quin & admiratione, ut illi se audeant concedere homines, & obedient, ac fidem præstent, etiam cum videantur læsi ab auxilijs, ut a præstantissimis, & plurimum in posterum profuturis, plerunque evenit. Ego verò his addiderim, ipsos etiã ægrotos indigere medico magnæ apud ipsos fidei, & estimationis, ne per diffidentiam timeant magis à curatione, quam à morbo, & nisi mox ab auxilio adiutos sentiant, læsos putent: neque fortiter expectent exitum, sed huc & illuc temerè ferantur. Consulo ergo ægrotis, ut eos semper eligant, de quibus sentiant magnificè, si tant verò constater electis. Medicis verò, ut ab illis mox abstineant ægrotis, apud quos sentiant, suam fidem vacillare.

*I. Progn. I.
Medicus indiget honore artis & admiratione, æget verò medico magnæ apud ipsam fidei.*

I

Sed

Sed hæc dixi obiter. Et de occasione quæ est in hora paroxysmorum hæctenus.

Caput IV.

*De occasione
remediorum
in hora diei,
et anni qua-
tuor tempora.*

*Horæ matuti-
na levissima.*

Est præter hanc alia quædam occasio in hora non circuitus, sed diei. Est autem diei partitio in quatuor primum tempora, ut & totius anni, in mane, meridiem vespeream, & mediam noctem. Horum quodvis sex horis constat, siquidem dies totus viginti quatuor horarum est. Ab antiquissimorum sæculo observatum est, proprioque experimento quivis agnoscit, levissimas ac placidissimas horas esse matutinas. Neque renuit ratio, quia has neque noctis mediæ frigus, neque meridiei ardor premit: vespertinis verò præstant, quanto salubrius est succedere somno & requi, quam labori & vigiliæ. Etsi enim & quia dolore in voluptatem, & qui à voluptate in dolorem abit videtur esse in mediocritate, illius tamen, quam huius

melior conditio est, quanto scilicet eius qui sanescit, quam qui ægret. Qua ergo causa promedicinabilibus auxilijs, levissimam partem requirebamus, eadem debemus requirere, & levissimam diei, matutinas scilicet horas. Merito igitur medici, sive movendum, sive fricandum, sive lavandum corpus est, sive propinandum serapium, sive etiam pharmacum expurgans, sive aliud antidotum, sive mittendus sanguis, sive eluenda clystere alvus, sive quidvis aliud semel in die faciendum, si per alia licet, mane post somnum, & ante cibum faciunt, quia tunc facultas est recens recreata somno, neque intemperie urgeatur, neque premitur cibo. Ea itaque est hora accomodatissima, secundo post hanc loco vespertina, longè à prima, & ante secundam refectionem: ea enim etiam medicritatis quodammodo particeps est. Ineptissimæ sunt aliæ duæ, nox media, quia cum dormiendo quiescere in consuetudine est, non sine magna difficultate laboratur. Peius autem adhuc est meridie à recenti refe-

*Pro medicina-
libus auxilijs
hora matuti-
na eligenda.*

*Post matuti-
nam horã, eli-
genda est ves-
pertina ad au-
xilia.*

Etione quidpiam tale moliri. Nam si quid medicamentosum das, cibos deturbas, aut corrumpis, si quid extrinsecus moves, ut cunque id facias, calorem evocas, incoctos cibos distribuis, unde & obstructions facis, aut auges. Vique adeo à cibo nihil agendum est, ut neque legendū, neque vociferandum, neque si roborāti quapiam inunctione ipse ventriculus indigeat, agenda sit à cibo, sed aliquanto ante illum. Cum igitur in eandem horā incidunt, dictæ duę electiones, velut si in febricitatio aut febris remissio matutinis ho-

Maiores momenti est commoditas circuitus quam diei.

Propharmaco expurganti eligenda dies quietior, aut horę remissionis si æquè omnibus diebus exacerbatio sit,

ris fiat, haud dubium est, illis debere re agi quidvis. Cum verò discrepāt, maioris momenti est commoditas circuitus quam diei, Si enim exacerbati febris incipiat oriente Sole, apozimata, & clysteres, & quæcunque talia vsui esse possint, in vesperum transferenda sunt, utendaque ante cibum, si fieri possit, sin minus, longius ab illo. Quod si alternis diebus morbus exacerbetur, serapium, & quæ eiusmodi sunt altera die mane, altera vesperi propinabitur, atque pro pharmaco expurganti eligetur

dies

dies quietior. Quod si æquè omnibus diebus exacerbatio sit, & omnino expurgatione sit opus, non est abs re dare medicamentum expurgans vespere, aut quacunque diei hora febris remittere incipiat. Dico autem incipiat, quia si expectes magnam remissionem, rarò non incidet expurgatio in initium accessions sequentis, quod est longè gravius, tanto enim ante venientem occasionem dari debet pharmacum ut satis super sit temporis ad expurgationem, & cibationem, nam cum transegerit priorem accelsionem sine cibo, non poterit etiam expectare alteram in cibatus, maxime in inanitus inter ambas. Quod si utrūque agi non poterit, etsi prioris accessions inclinationem occupes, neque tantum suppetat tempus, dabis medicamentum in cibis, minus enim incommodum, id est, quam cibare in media purgatione, & prope aliam invasionem. Constat verò id quod datur in cibis, aut paulò ante illos, non debere esse vehementissimorū aliquod, sed debile, aut non magis quam mediocre, & cum semper ha-

Regula electionis hora diei pro expurgati pharmaco.

Quando dandum medicamentum in cibis.

Quale debeat esse medicamentum quod in cibis datur.

benda sit aliqua, tunc haberi debere maximam curam suavitatis medicamenti, ne mox evomat cum ipsis cibis, fiatque neutrum, neque expurgatio inquam, neque refectio.

Non prohibente morbi motu qua hora dandum pharmacum aut serapium, quovis anni tempore.

Non prohibente morbi motu, mane propinari debent pharmaca, & serapia, & apozimata, quęcunque medicamentose qualitatis, semel in die offeruntur. Neque tamen hora ante lucana necaestario, ut molesti quidam medici consueverunt, interrumpentes sine causa somnum, & hac ratione lædentes viscera. Sed ubi primum mane sua sponte excitatur ægrotus. Neque enim refert ut qui ex commentario curant, unicam impartibilem occasionem faciendorum religiosè observare, sed ratione semper, ut in re presenti disponere. Cautiones autem præcipue sunt, ut calidis temporibus citius, frigidis tardius accipiantur, ne si fieri possit, meridianus fervor purgationis labores occupet, hoc enim eadem ratione malum est, qua pharmaca fortia dari in media æstate.

Hora dādicatapotia.

Eadem quoque ratione, quę substantię durioris sunt, ac proinde tardius con-

conficiuntur in ventre, ut catapota, anticipant huius sæculi medici dare, quo scilicet res tota tempestivè finiatur, neque plurimum extra cōsuetata tempora agantur prandium & ab eo somnus, quod sanè ego approbo, ita tamen, ut hic quoque teneatur dictus modus, ne tanta anticipatio sit, ut perdendo totam noctis requiem, lædamus magis, quam dicta cautio proffit. Plærunque sit satis vnam horam in æstate, tres in hyeme, duas alijs temporibus ante lucem accipere. Tametsi ne hoc quidem certum, statumque esse debet, ut neque aliud quippiam in praxi, maximam enim insuper differentiam afferet cuiusque hominis consuetudo cubandi, & surgendi à lecto multi enim sunt Rutæ quibus veteri consuetudine dies abiit in noctem. Quanta autem consuetudinis vis sit, sæpe iam diximus. Hæc de occasione quæ in horis est.

In praxi nihil certum statumque

Caput V.

1. Aph. 20. **D**ierum etiam magna differentia est, in quibus enim agitur, aut expectatur iudicium, abstinendum ab omni curatione est, quia quæ iudicantur, aut iudicata sunt integre, movere, neque novare oportet, sed finire. Proinde vitant plærique medici in omnibus morbis dies decretorios, id verò alijs indiget animadversionibus. Si enim dies decretorius huic morbo, qui curatur, decretorius non fit, neque paroxysmum sit allaturus (ut verbi gratia, quintus, septimus, nonus, aut undecimus, morbo, qui moveatur per pares) non est quod vitetur. Neque sane expedit, quia si alioqui ad curationes parati sunt ægroti, semper nocuit differre paratis, cum sit plætunque occasio præceps, & vitæ tam multis, pauca superlunt curandi opportunitates. Quin & in ipsis decretorijs diebus agi possunt iudicationes genere quidem optimæ

Ad curationem vitandi dies qui huic morbo sunt decretorij non alij.

Aliquando sunt iuvanda iudicationes in ipsis decretorijs diebus.

1. Aph. 20.

mç

ma, & morbo accommodatissimæ
 adeò autem lentè, vt debeat eas me-
 dicus auxilijs iuvare. Neque sane
 Hipp. negavit, nisi cum iudicatio-
 nes aguntur, peractæve sunt integrè
 Alioqui quo vergit natura, in loca
 commodiora, tanto magis eo duce-
 re debet medicus. Præter hæc ha-
 bet quorundam praxis, certos quos-
 dam dies certis auxilijs remedijs
 destinatos, quosdam damnatos. Cel-
 sus non mittit sanguinem post quar-
 tum. Aetius non admovet cucur-
 bitas ante septimum. Autor libri
 de ratione victus in acutis, sive to-
 tius operis Hiopocrates est, sive ad
 multos autores pertinet, acutè labo-
 rantes, quibus ab initio venter mur-
 murat, ante diem quintum purgat.
 Nunc plærique vulgarium medico-
 rum expurgationi principij, sextum
 diem distinaverunt. Nihil horum
 potest esse certum in tanta constitu-
 tionum differentia, & in tam varijs
 indicationum concursionibus. Ni-
 hil horum est, quod fieri non possit.
 Nihil quod necessario fiat. Facilis
 esset ars si ad formulas aliquas per-
 petuas redigi posset, sed quia non
 po-

*Praxis quorū-
 dam habet cer-
 tos quosdam
 dies certis ve-
 medijs destina-
 tos, sed nihil
 horum post esse
 certum.*

potest, & res possunt sine fine variare
 re methodo est opus, quæ potentia
 omnia contineat: sive purgandum
 est, sive secus, sive mittendus san-
 guis, sive non, sive aliud quidvis
 agendum, sive cavendum, non ex
 diei numero, sed ex petentibus, &
 non prohibentibus indicationibus
 deliberandum. Ipsum enim tem-
 pus extra indicationes est
 nisi fortè per acci-
 dens.

FINIS HVIVS OPERIS.

IN:

INDEX COPIO.

SISSIMVS OMNIVM

QVÆ IN HOC OPERE
continentur.

Numerus paginam ostendit.

A

A Cuti morbi, aut breves necessario curantur cū
incidunt, pro longis aut ver, aut autum nus
laudantur. Pag. 233

Acutus morbus potest esse valde multiplex, & lon-
gus simplex, & quomodo curentur. pag. 259

Ad cibum cognoscenda constitutio morbi. 18

Ad cibi quantitatem habenda ratio temporis, & re-
gionis. 25

Aëris qui nos ambit differentia. 62

Aëris impuritas quæ dicatur, & ex quibus causis
nascitur. 62

Aëris temperiem mutat vehementer tempestas. 63

Aër variatur loci differentia, etiam cum non lon-
ga est distantia. 63

Aëris nexa aliquando non tam apparet, quam re-
vera est. 66

Aër qualis esse debeat. 68

Aëris puritatis habenda est cura in omnibus mor-
bis putridis. 68

Aër sit frigidus pro calido affectu, & pro frigido
calidus, & pro quovis alio qualis. 69

Aëris

- Aëris refrigeratio fugienda invadentibus febribus,
 & alijs quibusvis morbis, & calfactioni studen-
 dum, & alijs temporibus quid faciendum. 70
- Aër frigidus & corpus panis contactum quando,
 & quare. 70
- Aegrotantium cubiculi non semper sint undiqua-
 que conclusi. 69
- Affectus movere musica. 59
- Agendum lautius in morbis thoracis quam cum
 naturalia instrumenta laborant. 22
- Alexipharmacis quando utendum. 276
- Alexipharmaca etiam calida frigidis, & frigida ca-
 lidis debentur. 277
- Alimentorum, & medicamentorum facultates nos-
 cendas ante medendi methodum. 30
- Amori odium objicitur. 61
- Amovendarum occasionum dignotio methodum
 desiderat. 80
- Angelus quomodo morbos curaret. 274
- Animi motus. 57
- Animi deliquium ex missione sanguinis non tam
 horrendum est quam multis videtur. 275
- Animi deliquiū per se prodest dolori, & incēdio. 275
- Animi affectus egrotantibus moventur sermonibus
 maxime, ob id retorica medicine est ministra. 58
- Animalem virtutem, quæ actiones doceant, nos va-
 lere, & quæ non. 90
- Ante tractationem methodi noscendæ sunt res na-
 turales, non naturales, & præter naturam, ma-
 teriam medicinale, & illius facultatem. 4
- Ante

Ante medendi methodum noscendæ sunt facultates alimentorum, & medicamentorum. 30

Anodinorum genus duplex. 116

Aquæ commoda, & incommoda. 41 & 42

Aquæ elixatio quid faciat. 43

Aquæ frigidæ potu copioso, aut non copioso, sed repetitio quando utendum. 273

Astringendum in ventriculo, hepate, & liene, & renibus. 301. & sequent.

Astrorum cura deposita cavet prudens medicus magnas temporum mutationes. 234

Auxilia quæ sint. 3 & 5

Auxilijs, & victu constat omnis curatio. 5

Auxiliorum, & cibi quantitatem definiunt facultas & morbus. 18

Auxilium petit morbus non facultas. 17

B

B Alnei pportunitas. 270

B Balneo nõ est locus in principio putridarũ. 270

B Balne quando licet uti. 271

B Balneis sulphureis, & nitrosis febribus nullus usus. 271

B Balneo aque frigide, & potu frigidi quãdo utendũ. 272

B Bezaar lapis, & confectio ex hiacinthis alexi phar-
maca optima. 276

B Bonum aliquod semper est finis artium. 3

B Bruta sollicitudine vocant, & ob id magna ex parte sunt incolumiora. 58

C

C Acochimia, seu vitium succorum quid appellatur, & quid copia. 84. & 85 Ca-

Cibi minus dandum laborante ventriculo quam alijs naturalibus membris.	23
Cibi facilis descensus, & tenues antecedant.	34
Cibi hora.	35
Cibi dilationis in picrocholis noxæ.	36
Cibi dilationis noxæ in alijs qui picrocholinõ sũt.	36
Cibus triplex siccus, humidus, & vaporosus, & quando vnoquoque horum vtendum.	51
Cibus tenuis succi qui non gaudeant.	31
Cibo tenuissimo quando vtendum a principio.	35
Ciborum varietas aliquando vitari non potest.	34
Ad cibum constitutio morbi cognoscenda.	18
Cibum nullum poscit per se tempus morbi.	19
Cibum non eque prohibet omnes morbi partes.	20
Cibus multi alimenti quibus conveniat.	31
Cibus quando pluries, & minori quantitate, aut rarius, & maiori.	34
Cibandi tempus deterrimũ accessionis est initiũ.	36
Clystere an vtendũ ante missionẽ sanguinis.	238
Coacta, & regularis curatio.	163
Coctio iuvanda in augmento, & circa statũ morbi.	264
Coctionem quæ iuvent in morbis.	265
Coctionis iuvant quædã portiones, & quales hec sint.	266
Cœlum vnica est ex multis causis quæ nos possunt lædere.	66
Coindicãtia, & cõtra indicãtia sunt indicantia.	17
Cõmoditas circuitus maioris momẽti quã diei.	292
Complicationes multarũ causarũ morborũ, & lymphomatum: & quæ in his præcepta.	166
Concurrunt aliquando simul indicationes à morbo	cau

- causa, & symptomate, & multis morbis causis,
& symptomatis. 76
- Conditiones que nos invitant, aut deterrent à pur-
gatione succis neq; coctis, neq; turgentibus. 251
- Constare omnes virtutes ad vacuandum audacter
optimum est. 89
- Constitutionis morbi indicationes.
- Consuetæ evacuationes pro naturalibus sunt. 129
- Consuetudo servanda vt res naturales. 16
- Consuetudo, & natura hominis cibi quantitatem
indicant. 28
- Cōsuetudo indicat cibi quātitatē, & qua causa. 28
- Consuetudo & facilitas ad expurgandum maximè
est momenti. 192
- Cōsuetudinis, ætatis, regionis, tēporis nature, & alio-
rum habenda ratio in detrahendo cibo. 28
- Contrarijs æqualibus fit omnis curatio. 73
- Cōtrarijs equalibus fit curatio si facultas fert. 75
- Cōtrarijs minorib. fit curatio cū facultas nō fert. 75
- Contrarijs æqualibus, in curando obiectio. 271
- Copia vacationem, vitium emendationem, aut
expurgationem petit. 84
- Copia & vitium cuiusque succi qui sanguis non est
purgatione eget. 85
- Copia, & vitium simul evacuatione, & purgatione
egēt, quāquā aliquādo alterū horū fit satis. 87
- Corruptela magna exeuntis sanguinis prohibet sā-
guinis missionem. 94
- Cubiculi artificiosus apparatus. 64
- Cubiculi ægrotantium non semper sine vndiqua-
que

que conclusi.	69
Cucurbitularum vsus in malignis febribus.	450
Cucurbitularum admotio.	171
Cū pręvalēt ea quę prohibēt abstinēdū ab auxilio, cū nōn pręvalent eo est vtēdū partius.	94
Cum duo sunt sui mutuo causę mutuę vtriusque occurrentum simul.	167
Cum vtraque vacuatione est opus præcedat sangui nis missio.	88
Curatio proprie solius morbi est.	73
Curatio omnis contrarijs æqualibus fit:	73
Curatio peculiariter dicta quibus rebus agatur.	8
Curatio quomodo facienda cum essentia morbi la- tet:	219
Curacionem exactam nullus medicorum potest in- stituire.	213
Curaciones à minoribus incoherentur nisi morbo iam aucto.	76

D

D E facultatis constantia.	89
Deliquij animi indicationes:	121
Dies qui huic morbo sunt decretorij vitandi ad cu- rationem non alij.	296
Dies quosdā certos habet praxis quorūdam certis remedijs destinatos, sed nihil horum potest esse certum.	296
Deiectiones, & vomitiones mediocres à pharma- co vtilis:	102
Derivatio revulsio, & evacuatio.	103
Differētia tēporis nō est in medici electione.	61

Dis,

Differentiæ terrædi quomodo intelligantur.	196
Doloris indicationes.	116
Domus ægrotantibus mutanda.	67
Dubitant sæpe medici de morbi essentia sine villo ægrotantis malo.	123
Dylenteria indicationes.	122
E	
Ad eõnino quomodo cõtraria sint diversis.	118
Eligenda dies quietior pro pharmaco expurganti, aut horæ remissionis.	292
Ephimerarum curatio.	335. & seq.
Epilepsiæ curationis exercitatio cum de causa, & loco primo paciente dubitatur,	226
Epilepsiæ exemplum.	176
Epilogus libri tertij.	212
Essentia magnitudo, & acuties morbi neque ab eisde neque eodem modo cognoscuntur.	223
Evacuatio; derivatio, & revulsio.	103
Evacuatio nulla quantumvis optima fit sine aliqua facultatis debilitatione.	146
Evacuatione, & localibus simul, & alternate licet vti.	168
Evacuaciones quæ sinendæ, quæ promovendæ, & quæ cohibendæ.	136
Evacuaciones noxiæ ab vtilibus quomodo distinguantur.	145
Evacuaciones quædã videtur vires auxisse.	147
Evacuaciones quales sint futuræ regulæ prædicendi à principio.	149
Evacuaciones magis vniversales præcedant minus	

- vniversalibus. 163
 Evacuaciones naturalis retentio. 125
 In evacuationibus considerata regio, tempus qua-
 litas, & quantitas. 149
 In evacuationibus cū variæ cōsiderationis dubita-
 tionē generant quid faciendum. 157
 Exceptiones idoneæ nihil detrahunt regulis, nam
 nihil in rebus humanis perpetuum. 247
 Ex modo fluxionis modus avertēdi indicatur. 107
 Exolvūtur multū quibus facultas cōmutandi est for-
 tis, & calidi plurimū dato pauco cibo. 24
 Expurgatio non sine periculo differtur facta suffi-
 cienter coctione. 24
 Expurgatio ante coctionem, & citra turgentiam
 an vllō modo bene cedat. 248
 Exemplum in morbo Philippi Regis. ibidem.
 Expurgatio familiaris fini morborum, sed aliquan-
 do principijs in currtione regulari. 244
 Expurgandum ob vrgentiam citra coctionem, &
 turgentiam, & quando. 25
 Expurgatio vitiosi succi quando vtiliter fit, & quæ
 res hanc occasionem indicent. 83
 Expurgationi non solum quæ per aluum fit, sed &
 multæ aliq̄ evacuationes sunt idoneæ. 83
 Expurgatur aliquando sine insigni vitio. 85

F

- F**acultas servatur rebus naturalibus, hæc verò ex
 idoneo vsu rerum non naturalium. 11
 Facultas, & morbus duo primi scopi. 16
 Facultas petit cibum non morbus. 17

Facultas non petit auxilia, sed morbus.	17
Facultas vitalis maxime necessaria ad omne medicinae opus.	93
Facultatem animalem naturalem, & vitalem quæ actiones valere nos doceant.	90
Facultates alimentorum, & medicamentorum noscendas ante medendi methodum.	30
Facultates omnes constare ad vacuandum aucter optimum est.	89
Facultatē notæ sunt suæ actiones, & accidentia.	90
Fames.	119
Fastidij curatio.	119
Febres, & ephimeræ quarū causæ sūt præsentēs, & quarū recesserunt quomodo curentur.	209
Finis medici sanitas.	3
Fluxio nullius morbi est causa prima.	105
Fluxiones materię nō furiosæ quid indicent.	103
Fluxiones multorum morborum causæ.	105
Fluxus vt morbi causa tolli se indicat.	106
Formulam vnā observare periculosissimum.	258
Frigida medicamenta actu admoventur aliquando hepatis.	199
Fulgor quibus detrahendus.	

H

H Abenda ratio temporis, & regionis ad cibi quantitatem.	25
Hæc methodus qua causa sit scripta.	3
Hæctica febris putridæ complicata.	208
Hæctica febris quomodo curentur.	207
Hominis natura, & consuetudo cibi quantitatem	

- indicant. 23
 Hora dandi catapotia. 29
 Hora inter missionis quando non expectanda ad
 cibos, & remedia. 283
 Hora levissima expectanda ad omnem morbi cu-
 rationem nisi quid urgeat. 283
 Horæ matutinæ levissimæ. 464. & hæ eligendi pro
 medicinalibus auxilijs. 291
 Hora qua dandum pharmacum, aut serapium quo
 vis anni tēpore nō prohibēte morbi motu. 294
 Hora remissionis qua causa ad remedium acom-
 modatissima. 285
 Humana conditio non fert nō ignorari aliquid ad
 morborū curationem, & ad hæc cautiones. 216
 Hypochondria cum fovemus moderate calidis ad-
 miscenda quæ robur fervent. 266
 Hypochondriorum fatus. 171
Incidentibus, & coquentibus quando utendum
 & quando solis coquentibus, & quando ape-
 rientibus. 268
 Incisio, & extenuatio succorum præparata ad fa-
 ciliorem coctionem. 267
 In detrahēdo cibo habēda ratio cōsuetudinis æta-
 tis, naturæ, regionis tēporis, & aliorū. 28. & 27
 Indicatio quid, & scopus. 3
 Indicatio à temperamento totius corporis. 289
 Indicatio à parte. 185
 Et à partium actione 188. exemplum in ventricu-
 lo, & hepate. 189
 Indi-

Indicatio tardandæ, aut properandæ curationis ex constitutione morbi sumitur.	224
Indicationes à morbi essentia.	109
Indicationis à magnitudine, & acutie morbi.	111
Indicationes doloris.	116
Indicationes contrariæ.	162
Indicationes à partis dignitate à sensus acuitate à situ, & reliquis.	191
Indicationes à proprietate partis 198. à magnitu- dine, & figura.	195
Indicationes eorum quæ sciuntur sequendæ incu- rando morbo non exactæ cognito.	119
Indicationes à communibus priores sunt ijs quæ à proprijs.	225
Indicantia sunt coindicantia, & cōtraindicantia.	17
In febribus granibus maxima præcautio vacuare satis inter initia.	135
Ignorata febris specie agnoscitur morbi constitu- tio.	225
Ignorantur aliqua ad curationem morborum, & ad hanc rem cautiones.	116
Ijs qui aluo sunt laxa qui cibi conveniant.	31
In longis morbis plus cibi dandū à principio.	19
In morbis thoracis lautius agendum quam cum naturalia instrumenta laborant.	22
In principio omnium morborum plus cibi dandū & plus incremento quā summo vigore.	30
Institutio victus sex rebus nō naturalibus cōstat.	8
In redundantia æquali totius corporis merito inci- pitur à dextra brachio, sed non itur necessario	

ad sinistram;	100
Inter evacuationes principij, & inclinationis mor- bi regularis quid agendum.	249
Internæ causæ, & earum indicationes.	81
Ira quando utilis.	61
Indicationes aliquando sunt iuvandę in ipsis decre- torijs diebus.	292

L

L Apas naturas vehementer, etiam per morbos reducendas.	185
Latitia quæ non nimia est sæper procuranda.	60
Limaturæ ferri laus.	57
Localia remedia vniuersalibus interponuntur.	254
Loci, & oppidi mutandi regulæ.	65
Loci mutatio in longis morbis utilis, & quando.	66
Luminis, & tenebrę quæ sint indicationes.	71
Luxationes quomodo curentur.	207

M

M agno auxilio non vtendum, nisi in magno morbo præsentij, aut futuro.	76
Malignæ febres quas habeant indicationes.	278
Malignitatis notæ.	277
Medendi ratio primo discenda vniuersim.	2
Medicamentosæ cibi qualitates.	32
Medicamentorum compositio discenda ante curã- di methodum.	215
Medicamenta quæ qualitate manifesta operantur præferenda ijs quæ proprietate.	200
Medicamentum in cibis quando dandum, & qua- le debeat esse hoc medicamentum.	293

Medi-

Medicatae potionis usus.	43
Medici est rectè imperare, & quæ imperant, an recte fiant agnoscere.	10
Medici non possunt omnino exactam curationem instituere.	243
Medici de morbo differentes de remedijs consentiunt.	227
Medicos carpit qui in augmento, & statu morbi, aut multa, aut nihil agunt.	260
Medicos carpit qui quovis morbi tempore multa faciunt.	281
Medicus indiget honore artis, & admiratione eger verò medico magnæ apud ipsum fidei.	289
Menstruis superveniētibus in morbis pulchra exercitatio.	151
Mēstruus sāguis succedit aliquando purgationi.	88
Menstruis detentis vnde mittendus sanguis.	127
Methodus curandi generatim, & speciatim tradi potest.	1
Methodus hæc qua causa sit scripta.	3
Methodo instructus non decipietur à communibus practicis.	5
Methodus cibandi in morbis.	18
Minus cibi dandum cum laborat ventriculus quàm cum alia naturalia membra.	23
Missio sanguinis præparat ad expurgationem non contra.	88
Missio sanguinis in morborum principijs maxime habet locum.	236
Missio sanguinis quovis morbi tempore aliquando	do

- do utilis. 236
- Missio sanguinis omnium auxiliorum optimum, & multiplex. 240
- Missio sang. modū excedēs quas noxas afferat. 242
- Missio sang. poscit virtutem ad præsentem evacuationem, & ad ea quæ futura sunt. 243
- Missio sang. in morborum initijs probatur, sed & alijs temporibus tentanda. 244
- Missione sanguinis sola sæpius utimur in febribus quam sola expurgatione. 87
- A missione sanguinis timenda debilitas, & concoctionis impedimentum. 243
- Misso sanguine in principio, vel augmento paroxismi læduntur ægri, sed quid est quod ob id laudantur medici. 291
- Mittendi sanguinis qui nullum finem faciunt capiuntur. 240
- Mittere sanguinem in incremento, aut vigore paroxismi gravis error. 288
- Mittens pars præcipue emendanda. 106
- Mittitur sanguis, & expurgatur aliquando sine insigni redundantia, aut vicio. 85
- Mittitur sanguis qui non superat naturalem mensuram plerunque in febribus. 86
- Mittitur sanguis in principio omnium fere morborum. 263
- Mittitur sanguis attemperationis causa vsque ad deliquium animi. 274
- Morbi tempus per se nullum poscit cibum. 19
- Morbi quibus rebus curentur. 15

Mor-

	Morbi tēpus, & facultas cibi quātitatē definiūt.	21
	Morbi capitis per palatum, & nares ventriculi ve- ro, & gulæ per vomitum curantur.	84
	Morbi, & symptomata cum profunt sine nda sunt, aut augenda, aut novanda.	131
	Morbi sunt multa remedia morborum.	18
	Morbi supervenientes alijs cum nocent, aut per se, aut magnitudine sunt noxij:	135
	Morbi multi vbi adsunt quid faciendum.	173
	Morbi duo cum sunt, & secundus iam non pendet à priori quid agendum.	175
	Morbi duo aut plures simul sine ordine.	176
	Morbi regij exemplum.	177
	Morbi multi non omnino cogniti curantur.	217
	Morbi similes dubitationem faciunt.	118
	Morbi similes nō habēt dissimilē curationē.	118
	Morbo non exacte cognitio quid faciendum.	119
	Morborum multorum difficilis cognitio.	218
	Morbos curamus morbis cum tutioribus vti non licet.	133
	Morbus curatione cognoscitur à iuvantibus, & no- centibus.	227
	Morbus quomodo extinguatur.	12
	Mortis timorem incutit medicus ægrotis, vt obe- diant qui & pudore etiam obediunt.	59
	Motus, & quietis commoda, & incommoda, & quibus iniungenda.	55
	Motus non omnino est contrarius somno, & si- milis vigiliæ.	54
	Motus vehementis confert laborantibus obstructio- ne	

- ne viscerum. 57
- Motus animi. 57
- Mutandi loci causæ sunt aliquando dispositio neutra & longa & lentus morbi ingressus. 65
- Mutatio loci utilis in morbis longius & quado. 66
- N**aturalia servantur similibus & consuetis. 13
- Naturalem virtutem quæ actiones nos doceant valere. 90
- Naturas vehementer lapsas etiam per mormos reducendas. 185
- Non quæ sepe lædunt iuvare nunquam possunt. 138
- O**ccasio remediorum. 231
- Occasio remediorum in particularibus morborum temporibus. 283
- Occasio remediorum in hora diei. 290
- Occurrendum ei quod urget utcumque pervertatur methodus. 162
- Olium amori objicitur. 61
- Odor citius nutrie quam potus. 50
- Odores duplices. 50
- Odor gratus, & utilis differunt. 65
- Odororum varij effectus, & admirandi pro peculiari hominum natura. 65
- Omnia sint accommodatissima ad perferendam ægitudinem. 66
- Omnis prudentia incipit à cognitione finis. 3
- Oppidi & loci mutandi regulæ. 65

Ossium fracturæ quomodo curentur. 206

P

Ars affecta quid indicet. 187

Partes affectæ quantitatem cibi definiunt. 22

Partium dissectio, & ratio dignoscendi locos affectos discenda ante medendi methodum. 187

Partes quæ inungendæ in morbis ad coctionem, & quibus medicamentis. 265

Peculiariter dicta curatio quibus rebus agatur. 8

Per vigiliæ curatio. 117

Picca. 119

Picrocoli cibi dilationem non ferunt sine gravi noxa. 36

Pleuritis perineumonia, & ischias non desiderant adstringentia ne in principio quidem. 191

Plus cibi dandum à principio in longis morbis. 19

Plus cibi dandum in principio omnium morborum, plus in incremento quam summo vigore. 20

Potentia æstimandum remedium non specie. 12

Potiones in frequenti usu sunt aqua sola, aut medicata vinum merum, aut dilutum. 40

Potionis medicatæ usus. 43

Potus vehit alimentum, & solatur sitim. 39

Potus vere est sola aqua frigida. 39

Potus non est per se alere. 39

Potus consuetudinem quæ nos cogant mutare. 41

Potus largus, aut parcus quas vitilitates, aut noxas adducat. 43

Potus gelidus quid boni malive adducat. 44

Potus qui ante cibum, vel post, vel inter cibos utilis

lis sit, aut noxius.	44
Potus sit aqua in morbi principio, & quanta ac qualis.	47
Potus in diabete pro exemplo.	48
Potus non tam cito nutrit quam odor.	50
In potu vim magnā habet cōsuetudo, vt in alijs.	41
Potu quo vtendum in augmento itatu, & declina- tione.	47
A potu quando abstinendum in accessionibus.	47
Quo potu vtendum, & quomodo indicatione par- tis exemplo morborum thoracis.	48
Practicae tres partes.	5
Præcautio quid.	6
Præcedat sanguinis missio cum vtraque vacuatio- ne est opus.	88
Proprietates medicamentorum.	121
Prima intentione qui morbi dicantur curari.	202
Purgatio molienda cum redundat bilis, aut pituita, aut melancholia, aut serum.	81
Purgatio revulsio est aliquando.	105
Purgatio cur. fit ante particulares evacuationē.	165
A purgatione sēper curationes inchoare eror.	236
Purganti medicamento vtens omni morbi tempo- re non sunt ferendi.	24
Putridę febris ex cutis refrigeratione curatio per sanguinis missionem indicatione causę sine qua non.	26b

Q

Qualitas cibi opportunitas, & vtendi modus, 29

Qualitates cibi duplices, 29

Quan-

Quantitas cibi quodammodo indicatur ex specie morbi. 22

Quæ evacuationes cuius morbo convenient. 82

Quædam causæ sunt simul, & affectus. 78

Quæ intempestive exeunt aliquando pelluntur à natura. 142

Quæ in permixta sunt, & sincera conspicua. 227

Quæ pericula sequantur curationem celeriore[m] aut tardiore[m] quam pro morbi longitudine. 112.

Quæ morbos curant molesta quoniam desueta. 14

Quies & motus quibus iniungenda. 55

Quiete causæ, & internæ in toto corpore quid peccant. 99

Quietis, & motus commoda, & incommoda. 55

Quietis nomine à magnis evacuationibus abstinere docet Hippocrates non ab alijs remedijs. 261

Quod præter naturam est aliquando servandū. 129

R.

Ratio medendi primum discenda vniuersim. 2

Ratio vbi deficit methodicorū, & empiricorum libros vsui futuros si non concidissent. 229

Rectitudo in mittendo sanguine indicatione situs partis servatur. 194

Regionis & temporis habenda ratio ad cibi quantitatem. 25

Regula purgandi coctos, aut turgentes succos nullam habet exceptionem in morbis legitime constitutionis præter urgentiam. 256

Regularis & coacta curatio quæ dicatur. 163

Regulæ electionis horæ diei pro expurganti pharmacia-

- maco: 293
- Remediū potentia æstimandum non specie. 74
- Remedia communia nephritidi & colicæ exami-
nantur, an morbo nondum cognito noceant ho-
rum alicui. 220
- Remedia communia pleuritidis veræ & doloris ex
flatu aut crudis fæccis examinantur. 221
- Remedijs non est vtendum, nisi cum eorum inci-
dit non levis necessitas. 282
- Res naturales, non naturales, & præter naturam
considerat medicus, 14
- Res naturales in duplici sunt differentia. 15
- Revulsio, derivatio, & evacuatio. 103. & seq.
- Revulsio & derivatio arida & quæ fit evacuatione
& ex ijs composita. 106
- Robur virium fit & ad præsentem evacuationem,
& ad id quod futurum est. 93
- Rubrorum conspectum quibus utilis, aut noxius
ex oculorum proprietate. 200

S.

- S**anguis quando mittendus post expurgatio-
nem. 88
- Sanguis menstruus purgatione succedit aliquan-
do. 88
- Sanguis redūdans vsque ad vasorum distentionem
sine mora mittendus abundanter. 81
- Sanguinis missio ante expurgationem qua causa
fiat. 169
- Sanguinis missione sola sæpius vtimur in febribus
quam sola purgatione. 87

San-

Sanguinis missio magis quam vlla alia evacuatio constantiam virtutis desiderat.	93
Sanguis exuentis magna corruptela prohibet san- guinis missionem contra vulgares medicos.	94
Sanitas servatur solo moderatione rerum non na- turalium quæ perpetuo nos alterant.	15
Sanitas sola dietica conservatur.	5
Sanitas finis medici.	3
Sacietas ventriculi solvenda ante missionem san- guinis.	164
Scamonij evidentia frustra in medicamentis dam- nantur.	196
Scopus quid & indicatio.	3
Serapia, aut apozimata quid faciant.	82
Servanda consuetudo, vt & res naturales.	16
Sex rebus non naturalibus constat victus institu- tio.	8
Siccandum corpus quando & quibus auxilijs.	81
Similibus & consuetis servantur naturalia.	13
Sine insigni redundantia, aut vicio succorū & mit- titur sanguis & expurgatur.	85
Singularia in scholis doceri non possunt.	343
Singulorum curationes sub communi methodo continentur.	1
Solicitudo multum obest hominibus.	58
Somni consuetudo quomodo servanda.	53
Somni curatio.	118
Somnus & vigilia.	52
Somnus in quibus affectibus vitandus & aut conci- liandus & qua hora.	52

Somnus in accessionibus quando.	53
Somnus quibus morbis nocet.	53
Somnus procurandus in alvi profluvijs.	54
Somnus non omnino contrarius motui.	54
Somnus non semper desiderat quietem.	55
Stragulorum depositio multo lentius debet procedere quam reliqua refrigeratio.	71
In stragulis quis modus.	71
Sudorem moventibus aut urinam, aut insensibilem facientibus evacuationem quando utendū.	268
Succi cum lædunt vitio quid faciendum.	82
Sudor quibus utilis.	83
Symptoma quomodo curetur.	12
Symptoma cum est per se causa magni periculi per se tolli indicat ante ablationem morbi aut causæ.	126
Symptomata, & per se & cum morbo curantur.	114
Symptomata multa magis timentur quam morbi ex quibus nascuntur.	113
Symptomata quibus est occurrendum quovis morbi tempore.	280
Symptomata per se curantur cum per se lædunt.	76
Symptomata cur per se curentur.	45
Symptomata morborum quorum sunt multoties prohibent curationem.	115
Symptomata in evacuatione, & retentione, & eorum regulæ universales.	123
Symptomata in retetione naturalis evacuationi.	225
	Sym.

Symptomata, & morbi cum proflunt sinenda sunt
augenda, aut novanda. 131

Symptomatiçę evacuationes quædam morbos mi-
nuunt, quædam augent, quædam neque minuunt
neque augent. 146

Symptomatiçę evacuationes quoniam vtilis. 138

Symptomatiçę evacuationes iuvantes esse possunt
etsi non sint optime. 140

Symptomatiçę evacuationes quoniã iuvandæ. 142

Symptomatiçę evacuationes non omnes iuvan-
dæ. 143

Symptomatis per se occurrit medicus, quia citius
quam ut cum morbo tolli possint. 114

Symptomatum indicationes. 112

T

TEmpesta incommoda, senilis aut infantilis
ætas, fastidium, & dolor, & alia, iubent nos
aut non vacuare, aut id facere partius. 94

Temporis differētia nō est in medici electione. 65

Temporis, & regionis habenda ratio ad cibi quan-
tatem. 25

Tempus anni conditionem præsentis tempestatis,
regionem, & urbem qua ratione considerat me-
dicus in acutis. 67

Tempus morbi quo aliquid agendum dies, & ho-
ra. 234

Timor ægris incutitur quibus causis. 60

Transferendi sunt ægrotantes de domo in domum
sæpe, & cubiculo, & in cubiculum qua causa, &
qua hora. 67

X 2

Tritu-

Triturationis sola differentia medicamenti opus
mutat. 197

Turgescentes causæ quæ sint, & quid indicent. 98

Turgentia vera semper refertur ad vitium, ac pe-
tit citâ purgationē, non aliâ evacuationem. 98

V

Vena externa pro media seccatur à chirur-
gis. 100

Vena externa brachij tutissime seccatur. 99

Ventriculo calido non sine noxa datur cibus valde
facilis concoctu. 30

Ventriculo laborante minus cibi dandum quam
laborantibus alijs naturalibus membris. 23

Ventriculus, & hepar adstringentia deside-
rant. 189

Venus quibus morbis utilis. 61

Vespertina hora eligenda post matutinam ad au-
xilia. 291

Victus præstantissima practicæ pars. 7

Victus quid. 5

Victu, & auxilijs omnis curatio constat. 5

Victu phar macis & chirurgia utimur in curandis
morbis. 6

Victui detrahatur, aut quantitate imminuta, aut mu-
tata substantia, aut utroque. 27

Vini immoderatum desiderium quomodo cure-
tur. 120

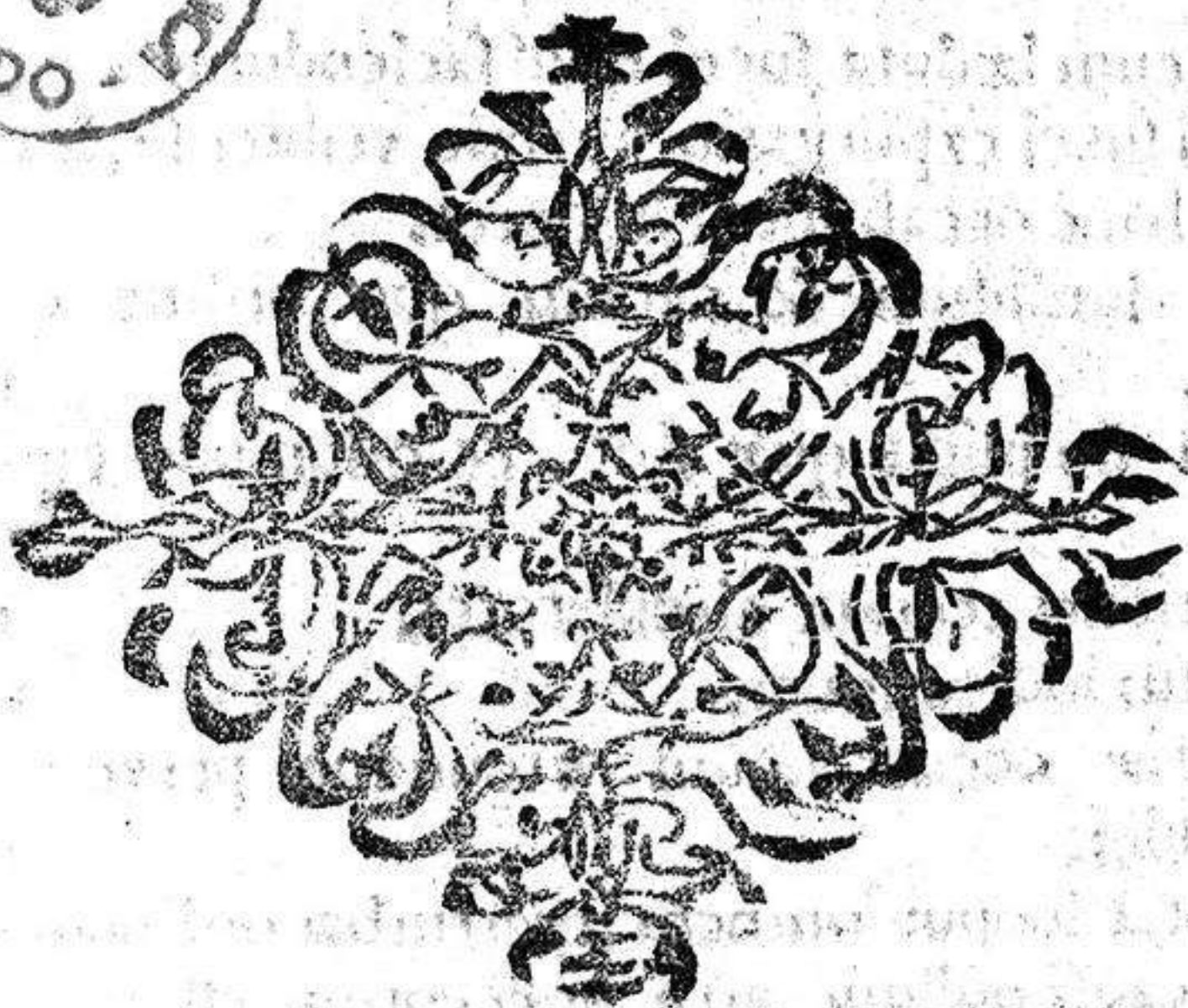
Vini commoda & incommoda. 42

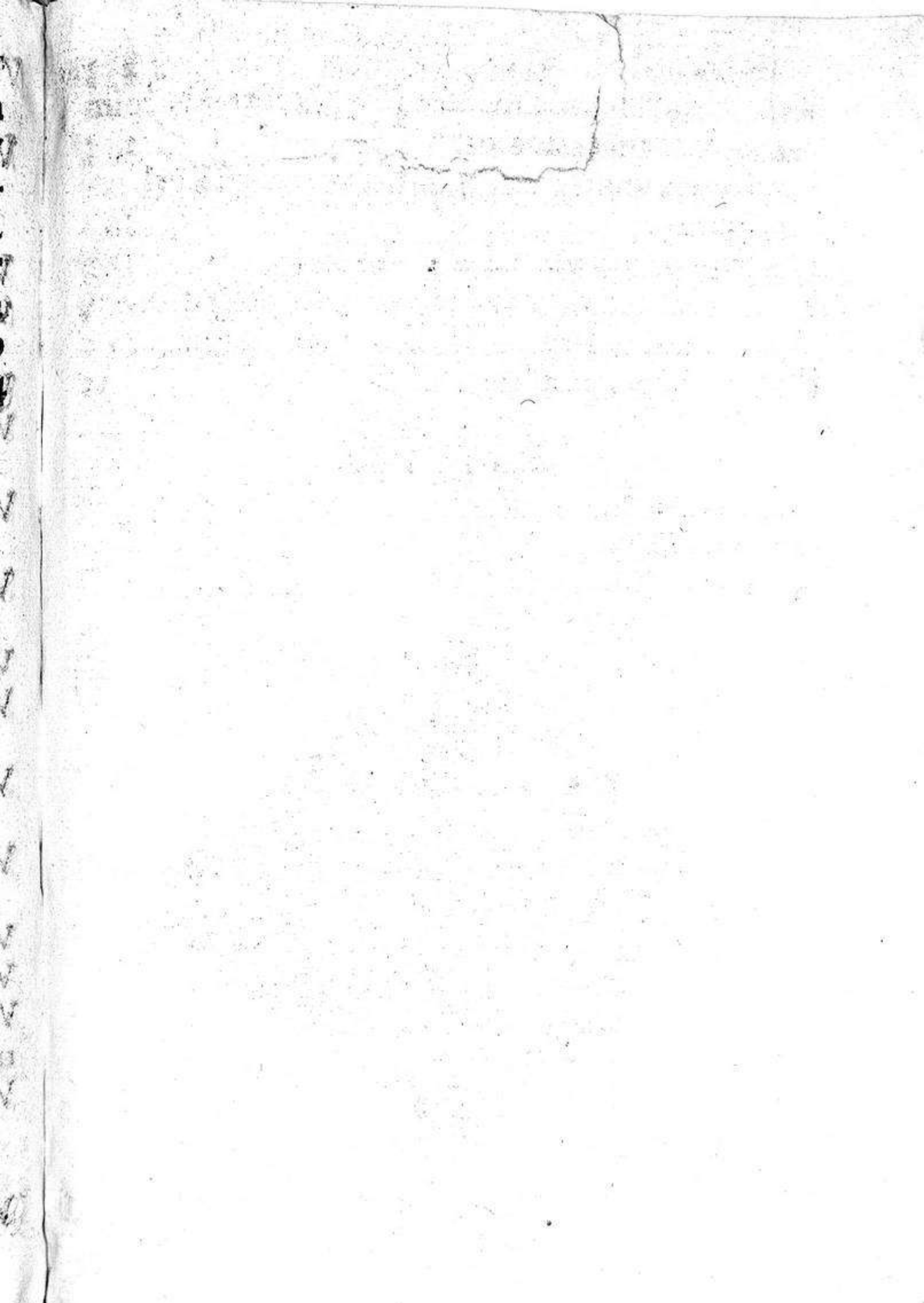
Vi-

- Vino quando vtendum, aut non indicationes sym-
tomatum. 48
- Vinum quibus noceat, & qua potione loco eius
vtendum indicatione morbi, quibusve conue-
niat. 45
- Vinum quibus non dandum indicatione cause. 46
- Vinum indicatione temporis morbi, quando con-
ueniat aut non. 46
- Vigiliæ curatio. 117
- Virtus vitalis maximi momenti est ad omne me-
dicinæ opus, secundo loco naturalis. 92
- Virtus vitalis maximè necessaria ad missionem
sanguinis. 92
- Virtutum notæ sunt suæ actiones & acciden-
tia. 90
- Vitio cum lædunt succi quid faciendum. 82
- Vitiosi succi expurgatio quando vtiliter fit, & quæ
res hanc occasionem indicent. 83
- Vlcus sordidum & cauum quo ordine cure-
tur. 164
- Vlcera simplicia quæ sint, & quomodo curen-
tur. 204
- Vomitiones tenent circulatores. 101
- Vomitibus indicationes. 123
- Vrgentiæ occurrendum vtcunque pervertatur
methodus. 162
- Vrgentiæ scopus omnem interturbat ordinem cu-
ius causa nullum artis præceptum est inuola-
bile. 145
- Vrgentiæ causa multa fiunt præposteræ, sed vti-
li.

- pliter. 253
 Argentia causa ab arte recedre ars est, nulla enim
 precepta sunt perpetua. 255
 Urget cum vnum vehementissime, reliqua vel ne-
 gliguntur. 162
 Urina suppressa ultra septimum mors. 127
 Urinae promotio & balneum post purgationem
 optimum remedium febrium putridarum. 269
 Usus medicatae potionis. 44

FINIS.

—
—

21.

NOVARVV

Methodus

Medicandi

—
—

TOLEDO

BIBLIOTECA PUBLICA

4

5040

ml.